

المختصر المفيد للمؤذن والإمام
والخطيب وأحكام المساجد

**Përmbledhje e dobishme rreth
dispozitave të muezinit,
imamit, hatibit dhe xhamive.**

Përmbledhje e dobishme rreth dispozitave të muezinit, imamit, hatibit dhe xhamive.

Komisioni Shkencor pranë Shoqatës për Shërbimin e Mesazhit Islam në Gjuhë të Ndryshme

Përmbledhje e dobishme rreth dispozitave të muezinit, imamit, hatibit dhe xhamive.

Komisioni Shkencor pranë Shoqatës për Shërbimin e Mesazhit Islam në Gjuhë të Ndryshme

Falënderimi i takon Allahut. Atë e falënderojmë, Atij ndihmë e falje i kërkojmë dhe tek Ai mbështetemi të na mbrojë nga ligësitë e veteve tona dhe nga veprat tona të këqija. Atë që Allahu e udhëzon, askush nuk e devijon, e atë që Ai e lë në humbje, askush nuk e udhëzon. Dëshmoj se nuk ka të adhuruar tjetër (me të drejtë) përveç Allahut, të Vetmit pa ortak, dhe dëshmoj se Muhamedi është rob dhe i Dërguari i Tij. Paqja dhe bekimet e shumta të Allahut qofshin mbi të, mbi familjen e tij, mbi shokët e tij dhe mbi të gjithë ata që i pasojnë me mirësi.

Sakaq, sheriat i është shpallur si një sistem që plotëson nevojat e njerëzve për një jetë të rregullt, pjesë e së cilës janë dhe rregullat që lidhen me ezanin, ikametin, prirjen në namaz, hytben e xhumasë dhe normat e xhamisë. Prandaj, përgjegjësia e muezinit të xhamisë, e imamit dhe e hatibit është një përgjegjësi e madhe, dhe për këtë shkak u interesuam të përgatisim një libër me titull:

(Broshurë e dobishme rreth dispozitave të muezinit, imanit, hatibit dhe xhamive), si dhe përkthimin e tij në disa gjuhë.

Tema e parë: Dispozitat e ezanit dhe ikametit.

Ezani është simbol i Islamit dhe i popullit musliman. Ai thirret pesë herë në ditë. Dijetarët i kanë kushtuar kujdes të veçantë në librat e tyre çështjes së tij, si: dispozitave, suneteve, gjërave të pëlqyeshme dhe gjërave që e bëjnë atë të pavlefshëm. Këtë kujdes për të, ata e kanë treguar vetëm për shkak të rëndësisë dhe vlerës së këtij adhurimi¹.

Çështja e parë: Përkufizimi i ezanit dhe ikametit.

Ezani, sipas sheriatit, është lajmërim për hyrjen e kohës së namazit, me fjalë specifike, të veçanta dhe të ligjësuara².

Ikameti, në terminologjinë fetare, është lajmërim për nisjen e kryerjes së faljes së namazit, me fjalë të veçanta e të ligjësuara³.

¹ Shih Fet'hul Mun'im, komenti i Sahihut të Muslimit, 2/460.

² Shih: "El-Mugni" i Ibën Kudames: (1/292), dhe "Muhtar es-Sihah": (f. 16)-tema e-dh-n, dhe "Ezani dhe Ikameti" i Kahtanit: (f. 5).

³ Shih: "Kesh-shaf el Kinaë": (1/230).

Çështja e dytë: Gjykimi fetar mbi Ezanin dhe Ikametin.

Ezani dhe ikameti janë të ligjësuar me Kur'an, Sunet dhe Ixhma (konsensus).

Sa i përket Kuranit, Allahu i Lartësuar thotë:

﴿وَإِذَا نَادَيْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ اتَّخَذُوهَا هُزُوءًا وَلَعِبًا ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْقِلُونَ﴾ (58)

"Kur ju thërrisni për namaz, ata tallen dhe lozin me të, sepse janë njerëz që nuk kuptojnë." (El Maide, 58)

Ndërsa sa i takon sunetit, ekziston një mori hadithesh që dëshmojnë për ligjshmërinë e tyre, si më poshtë:

Ibën Umeri (Allahu qoftë i kënaqur me të dy!) tregon: Kur myslimanët erdhën në Medinë, ata mblidheshin dhe e prisnin hyrjen e kohës së namazit dhe nuk bëhej asnjë lajmërim për hyrjen e kohës së tij. Një ditë, ata biseduan për këtë dhe disa thanë: "Përdorni një kambanë si kambana e të krishterëve." Të tjerë thanë: "Më mirë përdorni një bri si briri i hebrenjve." Umeri tha: "Përse nuk caktoni një njeri që të thërrasë për namaz?" Atëherë i Dërguari i Allahut ﷺ tha:

«يَا بِلَالُ، فُمْ فَنَادِ بِالصَّلَاةِ».

"O Bilal! Ngrihu dhe thirr për namaz!"¹.

¹ Transmetuan Buhariu nr. 604 dhe Muslimi nr. 377.

Përsa i përket ixhmasë; ummeti (bota islame) ka rënë dakord mbi ligjshmërinë e të dyve për pesë namazet.

Imam Ibn Kudame el-Makdisi thotë: Umeti ka rënë dakord se ezani është i ligjësuar për pesë namazet ditore¹.

Ezani dhe ikameti janë prej detyrave kolektive për burrat, kur janë në vendin e tyre të banimit dhe kur janë në udhëtim, vetëm për pesë namazet e detyrueshme ditore dhe jo për namaze të tjera; bazuar në hadithin e Malik ibnul-Huvejrithit (Allahu qoftë i kënaqur me të!), ku thuhet se Profeti (paqja qoftë mbi të!) u ka thënë:

«فَإِذَا حَضَرَتِ الصَّلَاةُ فَلْيُؤَذِّنْ لَكُمْ أَحَدُكُمْ، وَلْيُؤَمِّمْكُمْ أَكْبَرُكُمْ»

“Kur të hyjë koha e namazit, le të thërrasë ezanin njëri prej jush dhe le t'ju prijë më i madhi prej jush.”
(6)²

Gjithashtu, nuk lejohet shfuqizimi i tyre ngase ata janë prej riteve të dukshme të Islamit,

Për gratë nuk është i ligjësuar ezani dhe as ikameti, qoftë kur gruaja falet vetëm, apo kur u prin grave³.

¹ El Mugni, (1/ 293).

² Transmetuan Buhariu nr. 628 dhe Muslimi nr. 674

³ "Sherhul Umdeh" i Ibn Tejmijes - Libri i namazit (f. 101).

Çeshtja e tretë: Vlerat e ezanit dhe ikametit.

Për vlerën e ezanit dhe muezinëve janë transmetuar tekste të shumta, nga këto vlera mund të veçojmë këto:

Muezini është prej atyre njerëzve që ftojnë për tek Allahu dhe njëkohësisht është prej njerëzve që thonë fjalët më të bukura. Allahu i Lartësuar thotë:

﴿وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِّمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ إِنَّنِي مِنَ الْمُسْلِمِينَ﴾ (33)

"E kush flet më bukur se ai që i fton njerëzit drejt Allahut, bën vepra të mira dhe thotë: "Unë, me të vërtetë jam mysliman.33" (Fusilet, 33)

Muezinët janë njerëzit me qafat më të gjata në Ditën e Gjykimit. Nga Muavija (Allahu qoftë i kënaqur me të!) transmetohet se ka thënë: E kam dëgjuar të Dërguarin e Allahut ﷺ duke thënë:

«الْمُؤَدِّتُونَ أَطْوَلَ النَّاسِ أَعْنَاقًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ»

«Muezinët do të jenë njerëzit me qafat më të gjata në Ditën e Kiametit.» (8)¹

Ezani dhe ikameti e largojnë shejtanin; transmetohet nga Ebu Hurejra, Allahu qoftë i kënaqur me të, se Profeti ﷺ ka thënë:

«إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ أَدْبَرَ الشَّيْطَانُ لَهُ ضُرَاطٌ، حَتَّى لَا يَسْمَعَ النَّادِينَ، فَإِذَا قُضِيَ التَّأْدِيبُ أَقْبَلَ، حَتَّى إِذَا نُوبَ بِالصَّلَاةِ -أَي: أُقِيمَتِ الصَّلَاةُ- أَدْبَرَ، حَتَّى إِذَا قُضِيَ التَّنْوِيبُ أَقْبَلَ، حَتَّى يَخْطُرَ -أَي: يُوسَّوسُ- بَيْنَ الْمَرْءِ وَنَفْسِهِ، يَقُولُ لَهُ: اذْكُرْ كَذَا وَاذْكُرْ كَذَا، لِمَا لَمْ يَكُنْ يَذْكُرُ مِنْ قَبْلُ، حَتَّى يَظِلُّ الرَّجُلُ مَا يَدْرِي كَمْ صَلَّى»

¹ Transmetoi Muslimi nr.387

“Kur thirret ezani, shejtani largohet duke lëshuar gazra, që të mos e dëgjojë ezanin. Kur mbaron ezani, ai kthehet. Kur thirret ikameti (d.m.th. kur bëhet thirrja për fillimin e namazit), ai largohet sërish. Kur mbaron ikameti, ai kthehet që ta preokupojë atë me mendime, duke i thënë: "Kujto këtë e kujto atë", gjëra që nuk i kujtoheshin më parë, derisa njeriu nuk di më se sa rekate ka falur.” (9)¹

Për muezinin dëshmon çdo gjë që e dëgjon ezanin e tij; transmetohet nga Abdullah ibn Abdurrahman el-Ensari se Ebu Seid el-Hudriu (Allahu qoftë i kënaqur me të!) i tha atij: “Unë shoh se ti i do bagëtitë dhe shkretëtirën. Kur të jesh me bagëtinë tënde apo në shkretëtirë dhe thërret ezanin për namaz, ngrije zërin tënd, sepse

«لَا يَسْمَعُ مَدَى صَوْتِ الْمُؤَذِّنِ، حِنَّ وَلَا إِنْسٌ وَلَا شَيْءٌ، إِلَّا شَهِدَ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ»

çdo xhind apo njeri apo diçka tjetër që e dëgjon zërin e muezinit do të dëshmojë për të në Ditën e Gjykimit" Ebu Seidi ka thënë: "Këtë e kam dëgjuar nga i Dërguari i Allahut" ﷺ.

Një nga vlerat e ezanit është gjithashtu se sikur njerëzit ta dinin vërtet vlerën e tij, do të hidhnin short për të; pra, do të hidhnin short mes tyre për të caktuar se cili do ta thërriste atë. Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me të!) transmeton se i Dërguari i Allahut ﷺ ka thënë:

¹ Transmetuan Buhariu nr.1222 dhe Muslimi nr.389

² Transmetoi Buhariu nr.609.

«لَوْ يَعْلَمُ النَّاسُ مَا فِي النِّدَاءِ - أَيْ: الْأَذَانِ - وَالصَّفِّ الْأَوَّلِ، ثُمَّ لَمْ يَجِدُوا إِلَّا أَنْ يَسْتَهْمُوا عَلَيْهِ لَاسْتَهْمُوا»

"Sikur njerëzit ta dinin se çfarë vlere kanë thirrja e ezanit dhe rreshti i parë, ata do të hidhnin short për to, nëse nuk do të gjenin zgjidhje tjetër" (11)¹

Muezinit i falen mëkatet sa distanca e zërit të tij, dhe fjalët e tij i vërteton çdo bimë apo pemë e njomë apo e thatë që e dëgjon, dhe ai fiton shpërblimin e njëjtë si të atyre që falen me të; sepse ai që i orienton të tjerët te një vepër e mirë, është i njëjtë me atë që e vepron atë. Nga Bera bin Azib (Allahu qoftë i kënaqur me të!) përcillet se Profeti i Allahut ﷺ ka thënë:

«إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى الصَّفِّ الْمُقَدَّمِ، وَالْمُؤَدِّنُ يُعْفَرُ لَهُ مَدُّ صَوْتِهِ، وَيُصَدِّقُهُ مَنْ سَمِعَهُ مِنْ رَطْبٍ وَيَاسٍ، وَلَهُ مِثْلُ أَجْرِ مَنْ صَلَّى مَعَهُ»

"Vërtet, Allahu dhe melekët e Tij dërgojnë bekime për rreshtin e parë dhe muezinit i falen gjynahet sa distanca e zërit të tij, për të dëshmon çdo gjë e njomë dhe e thatë që e dëgjon dhe ai ka shpërblim të njëjtë me të gjithë ata që falen me të." (12)²

Ezani është prej simboleve më madhështore të Islamit dhe nëpërmjet tij bëhet dallimi mes vendit të mosbesimit dhe vendit të Islamit. Buhariu ka përmendur në Sahihun e tij një kapitull me titull:

¹ Transmetuan Buhariu nr. 615 dhe Muslimi nr. 437

² Transmetuan Ahmedi nr.18506 dhe Nesaiu nr.646. Mundhiriu në "Et-Tergib uet-Terhib" (1/176) ka thënë se zinxhiri i tij është hasen xhejjid (i mirë). Dhe Ibn Mulekkini në "El-Bedr el-Munir" (3/385) ka thënë se ky zinxhir është xhejjid (i mirë).

Kapitulli: "Mbrojtja e gjakut me anë të ezanit" dhe më pas ka transmetuar hadithin e Enes ibn Malikut (Allahu qoftë i kënaqur me të) se kur shkonin me Profetin (paqja qoftë mbi të!), për të sulmuar një popull (me të cilin ishim në luftë), ai nuk na lejonte të sulmonim derisa të gdhinte dhe priste; nëse dëgjonte ezanin, nuk i sulmonte e nëse nuk e dëgjonte, i sulmonte." (13)¹ Imam Hattabi ka thënë: "Ky hadith na sqaron se ezani është simbol i fesë së Islamit dhe se ai është i detyrueshëm dhe nuk lejohet të lihet pa u thirrur. Nëse banorët e një vendi pajtohen për ta braktisur ezanin dhe refuzojnë ta thirrin atë, atëherë sundimtari e ka për detyrë t'i luftojë ata për lënien e kësaj detyre."²

Çështja e katërt: Kushtet e vlefshmërisë së ezanit dhe ikametit.

1) Ai që e thërret ezanin dhe ikametin të jetë musliman, sepse ezani dhe ikameti janë adhurime dhe adhurimet nuk pranohen prej një jomuslimani.

2) Të gëzojë shëndet mendor; kësisoj nuk vlejnë nëse i kryen i çmenduri, i dehuri dhe fëmija që nuk është i aftë të dallojë të mirën nga e keqja, siç është kusht edhe në adhurimet e tjera.

3) T'i bëjë me qëllim dhe vetëdije; kësisoj nuk quhen të vlefshme nëse nuk i bën me qëllim e vetëdije, sepse ezani dhe ikameti janë adhurime,

¹ Transmetuan Buhariu nr. 610 dhe Muslimi nr. 382

² "A'lam el-Hadith" Komentim i Sahihut të Buhariut, (1/ 460).

dhe adhurimet nuk quhen të vlefshme veçse me nijet, ngase Pejgamberi ﷺ ka thënë:

«إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ، وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى»

"Veprat varen nga qëllimi, dhe secilit i takon ajo që ka pasur për qëllim." (15)¹

4- Ai që i kryen të jetë mashkull; kësisoj ezani dhe ikameti i femrës nuk janë të vlefshëm.

5- Ezani të thirret në kohën e namazit; kësisoj nuk vlen nëse është thirrur para hyrjes së kohës së tij, bazuar në hadithin e Malik ibn el-Huvejrithit (Allahu qoftë i kënaqur me të!) se Pejgamberi (paqja qoftë mbi të!) ka thënë:

«... فَإِذَا حَضَرَتِ الصَّلَاةُ فَلْيُؤَذِّنْ لَكُمْ أَحَدُكُمْ، وَلْيُؤَمِّكُمْ أَكْبَرُكُمْ»

"... Kur të hyjë koha e namazit, le të thërrasë ezanin njëri prej jush dhe le t'ju prijë më i madhi prej jush."² Pejgamberi e lidhi urdhrin e thirrjes së ezanit me hyrjen e kohës së namazit, e cila hyn vetëm pas hyrjes së kohës së caktuar, kurse ikameti të thirret kur të çohen për faljen e namazit.

6) Fjalët e ezanit -ashtu edhe të ikametit- të thirren sipas radhës; d.m.th. muezini t'i thotë fjalët e ezanit dhe të ikametit sipas radhës që është përmendur në tekstet sheriatike ku është shpjeguar forma e ezanit dhe ikametit, pa zhvendosur asnjë fjalë apo fjali para ose pas tjetrës; ngase ezani është

¹ Transmetuan Buhariu nr. 1 dhe Muslimi nr. 1907, nga Umer ibn Hatabi, Allahu qoftë i kënaqur me të.

² Transmetuan Buhariu nr.628 dhe Muslimi nr.674.

një adhurim që është formuluar me këtë radhitje dhe duhet të kryhet ashtu siç është transmetuar, bazuar në fjalën e Pejgamberit ﷺ:

«مَنْ أَحْدَثَ فِي أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ فِيهِ، فَهُوَ رَدٌّ»

"Kushdo që shpik diçka në çështjen tonë (në fe), që nuk është prej saj, ajo është e refuzuar." (17)¹

7) Ezani, si dhe ikameti, të thirren pa ndërprerje; pra, fjalët e ezanit të thuhën njëra pas tjetrës pa i ndarë me fjalë të tjera apo me vepra, dhe pa bërë ndalesë të gjatë midis tyre.

8- Ezani, si dhe ikameti, të thuhën në gjuhën arabe dhe me fjalët e transmetuara në traditën profetike, pa bërë gabime në shqiptim që e prishin kuptimin.

9- Ngritja e zërit në thirrjen e ezanit; sepse nëse muezini e ul zërin aq sa ta dëgjojë vetëm ai vetë, në këtë rast nuk përmbushet qëllimi i ligjësimit të ezanit për të cilin Pejgamberi ﷺ tha:

«فَلْيُودِّنْ لَكُمْ أَحَدُكُمْ»

"Le ta thërrasë ezanin për ju njëri prej jush!"² Kjo tregon se duhet ngritur zëri aq sa ta dëgjojnë të tjerët që të përmbushet përmes dëgjimit të ezanit qëllimi i tij, i cili është lajmërimi për faljen e namazit. E nëse dikush e thërret ezanin vetëm për veten e tij ose për vete dhe për dikë që është bashkë

¹ Transmetuan Buhariu nr. 2697 dhe Muslimi nr. 1718, nga hadithi i Aishes, Allahu qoftë i kënaqur me të.

² Burimi i tij është cekur më lart.

me të, atëherë nuk është kusht të ngrihet zëri shumë, thjesht e ngre zërin aq sa ta dëgjojë ai vetë dhe tjetri që është bashkë me të. Megjithatë, nëse e ngren zërin më shumë se kaq, është më mirë, për shkak të hadithit të Ebu Seid el-Hudriut (Allahu qoftë i kënaqur me të!) ku thuhet se Profeti (paqja qoftë mbi të!) tha:

«.. فَإِذَا كُنْتَ فِي غَمِّكَ أَوْ بِإِدْبِكَ فَأَذِّنْتَ فَارْفَعْ صَوْتَكَ بِالْإِدَاءِ؛ فَإِنَّهُ لَا يَسْمَعُ مَدَى صَوْتِ الْمُؤَذِّنِ حِينَ وَلَا إِنْسٍ وَلَا شَيْءٍ إِلَّا شَهِدَ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ»

“...kur të jesh me dhentë e tua apo në shkretëtirë dhe të thërrasësh ezanin, ngrije zërin, sepse nuk ka xhind, njeri apo send tjetër që dëgjon zërin e muezinit, e të mos dëshmojë për të Ditën e Kiametit.” (19)¹

Çështja e pestë: Cilësitë që duhet të plotësojë muezini.

1) Të jetë i njohur për besueshmëri dhe qëndrueshmëri; sepse Pejgamberi (paqja qoftë mbi të!) ka thënë:

«الْإِمَامُ ضَامِنٌ، وَالْمُؤَذِّنُ مُؤْتَمَنٌ، اللَّهُمَّ أَرْشِدِ الْأَئِمَّةَ، وَاعْظِرْ لِلْمُؤَذِّنِينَ»

“Imami është përgjegjës, kurse muezini i besueshëm. O Allah, udhëzoi imamët dhe fali muezinët!”² Muezini është besnik për kohën e namazit dhe të agjërimit, dhe këtë besnikëri e përmbush vetëm njeriu i besueshëm. Prandaj,

¹ Burimi i tij është cekur më lart.

² Transmetuan Ebu Daudi nr. 517 dhe Tirmidhiu nr. 207

muezini nuk duhet të jetë i shthurur, as dikush që bën mëkate haptazi, e as njeri pa moral e dinjitet.

2) Të jetë i rritur, sepse ezani i të rriturit është më i plotë. Vlen edhe ezani i fëmijës që është i aftë të dallojë të mirën nga e keqja, nëse e thërret në kohën e duhur, në këtë mjafton ezani i tij, sepse edhe ai e përmbush detyrën e njoftimit për hyrjen e kohës së namazit.

3- Të jetë njohës i kohëve; që t'i vëzhgojë ato dhe të thërrasë ezanin në fillim të tyre, sepse, nëse nuk është njohës i tyre, nuk është e sigurt që të mos gabojë apo të mos ngatërrohet.

4) Të ketë zë të fortë; sepse në hadithin e Abdullah ibn Zejdit (Allahu qoftë i kënaqur me të!) ku flitet për ëndrrën e ezanit, Profeti (paqja qoftë mbi të!) i tha:

«إِنَّ هَذِهِ لَرُؤْيَا حَقٍّ، فَقُمْ مَعَ بِلَالٍ فَإِنَّهُ أُنْدَى وَأَمْدُ صَوْتًا مِنْكَ، فَالِقَ عَلَيْهِ مَا قِيلَ لَكَ، وَلِيُنَادِ بِذَلِكَ»

"Kjo është një ëndërr e vërtetë, prandaj çohu bashkë me Bilalin dhe diktoja atij fjalët që të janë thënë në ëndërr dhe le ta thërrasë ai ezanin sepse ai ka zë më kumbues dhe më të lartë se ti!" (21) Kuptimi i fjalëve:¹

«وَأَمْدُ صَوْتًا مِنْكَ»

“zëri i tij është më kumbues se i yti” është se ai ka zë më të lartë se i yti. Ky hadith është argument se

¹ Transmetoi Tirmidhiu nr.189 dhe e vlerësoi si hasen-sahih (i mirë dhe i saktë).

pëlqehet që muezini të ketë zë të lartë dhe kumbues; sepse zëri i lartë është më efektiv në kumtimin e ezanit¹.

5- Të ketë zë të bukur; sipas fjalës së Profetit (paqja qoftë mbi të!) në hadithin e Abdullah ibn Zejdit (Allahu qoftë i kënaqur me të!), të përmendur më parë:

«فَأَنَّهُ أَدَّى وَأَمْدُ صَوْتًا مِنْكَ»

"Sepse ai ka zë më kumbues dhe më të lartë se ti." Pra, ka zë më të bukur e më të ëmbël.

6- Të jetë pastruar prej papastërtisë së vogël dhe të madhe; sepse ezani dhe ikameti janë një formë e përkujtimit të Allahut të Madhërishëm, dhe si rregull përkujtuesi pëlqehet të jetë i pastër.

7) Ta thërrasë ezanin në këmbë; sipas fjalës së Pejgamberit (paqja qoftë mbi të!):

«يَا بِلَالُ فُؤْم، فَنادِ بِالصَّلَاةِ»

"O Bilal! Ngrihu dhe thirr ezanin!" (23) Ibn Mundhiri ka thënë:² "Ka konsensus midis dijetarëve se prej traditës profetike është që muezini ta thërrasë ezanin në këmbë"³.

8- Të thërrasë ezanin i drejtuar nga Kibla, sepse në njërën prej transmetimeve të hadithit të Abdullah ibn Zejdit (Allahu qoftë i kënaqur me të!)

¹ Shih: "Tuhfet el Ah'uedhi", (1/481).

² Transmetuan Buhariu nr. 604 dhe Muslimi nr. 377 nga Ibn Umeri (Allahu qoftë i kënaqur me të!).

³ "El-Ixhma" i Ibën Mundhirit fq, 38.

në të cilin flitet për ëndrrën e ezanit, thuhet: "U drejtua me fytyrë nga Kibleja dhe tha: 'Allahu Ekber, Allahu Ekber...'"¹ Ibn Mundhiri ka thënë: "Ka konsensus se është sunet të drejtohesh nga kibla gjatë thirrjes së ezanit"².

9) Të vendosë dy gishtat tregues në veshë; sepse kështu veproi Bilali (Allahu qoftë i kënaqur me të!) kur thirri ezanin në prani të Profetit ﷺ. Ebu Xhuhejfe (Allahu qoftë i kënaqur me të!) ka transmetuar: "E pashë Bilalin duke thirrur ezanin; ai rrotullohej dhe e kthente gojën sa në njërën anë e në tjetrën, me gishtat në veshë, ndërsa i Dërguari i Allahut ﷺ ishte në çadrën e tij të kuqe..."³.

Pas citimit të këtij hadithi, Imami Tirmidhiu thotë: "Dijetarët kanë vepruar sipas këtij hadithi; ata e pëlqejnë që muezini t'i fusë gishtat në veshë kur thërret ezanin."

Ibn Shubrumeh u pyet: "Pse urdhërohet muezini t'i vendosë gishtat në veshë?" Ai tha: "Që zëri të jetë më i fortë..."⁴.

Neveviu (Allahu e pastë mëshiruar!) ka thënë: "Tradita profetike është që muezini t'i fusë dy

¹ Transmetoi Ebu Daudi nr.507

² "El-Ixhma" i Ibën Mundhirit fq. 38.

³ E ka transmetuar Tirmidhiu (197) dhe ka thënë: "Hadith hasen sahih (i mirë dhe i saktë)." Baza e këtij hadithi gjendet në Sahihun e Buhariut (634) me tekstin: Aun ibn Ebi Xhuhejfe ka përcjellur nga babai i tij se ka thënë: "E pashë Bilalin duke thirrur ezanin dhe e ndoqa me sy tek e kthente fytyrën sa në njërën anë, në tjetrën, gjatë ezanit."

⁴ "el-Euset" (4/11)

gishtat në veshë, dhe për këtë ka konsensus. El-Mehamili në "El-Mexhmu" ka cituar se ky është mendimi i mbarë dijetarëve. Dijetarët tanë (të shkollës shafiite) kanë thënë se këtu ka edhe një dobi tjetër, e ajo është se ndoshta dikush nuk e dëgjon zërin e muezinit për shkak të shurdhërisë, largësisë apo një arsyeje tjetër, kështu që vendosja e gishtave në veshë shërben si tregues se ai po thërret ezanin."¹

10- Të kthejë kokën djathtas kur thotë: "Hajje ales-salah", në të dyja herët, dhe majtas kur thotë: "Hajje alel-felah", në të dyja herët, duke i mbajtur këmbët palëvizur; bazuar në hadithin e Ebi Xhuhejfes (Allahu qoftë i kënaqur me të) në të cilin përshekruhet ezani i Bilalit (Allahu qoftë i kënaqur me të) në prani të Profetit ﷺ, ku thuhet:

«فَجَعَلْتُ أَتْبَعُ فَأَهُ، هَاهُنَا وَهَاهُنَا، يَقُولُ: يَمِينًا وَشِمَالًا: حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ، حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ» [30]

"Fillova ta ndiqja me sy fytyrën e tij, teksa kthehej djathtas e majtas duke thënë: 'Haje ales salah, Haje alel felah.'" (30)² Dhe ngase në këtë mënyrë transmetohet më mirë zëri i ezanit tek ata që banojnë larg xhamisë.

11) Ta këndojë ezanin me ngadalë por pa e ekzagjeruar në zgjatjen e fjalëve, sepse funksioni i

¹ "Sherh el-Muhedheb" (3/113)

² Transmetuan Buhariu nr. 634 dhe Muslimi nr. 503, ndërsa teksti është i Muslimit.

ezanit është të lajmërohen ata që nuk janë të pranishëm në xhami, andaj këndimi i tij me ngadalë e përmbush më mirë qëllimin. Ndërsa ikametin ta thotë me shpejtësi, sepse ai është lajmërim për të pranishmit, andaj të thuhet shpejt është më e përshtatshme¹.

12- Ta thërrasë ezanin në formën që është ligjësuar, me zë të këndshëm e të natyrshëm, pa e sforcuar zërin, pa bërë gabime gjuhësore, pa e kthyer në melodi muzikore dhe pa i zgjatur fjalët aq sa të dalë jashtë qëllimit të tij. Ai duhet ta thërrasë ezanin me zë të natyrshëm duke respektuar kushtet dhe normat fetare të ezanit.

Çështja e gjashtë: Forma e ezanit dhe ikametit.

Në tekstet profetike janë cekur forma të ndryshme lidhur me ezanin dhe ikametin. Ndër të cilat është dhe ajo që ceket në hadithin e Abdullah ibn Zejdit (Allahu qoftë i kënaqur me të!) sipas së cilës teksti i ezanit është:

"Allahu ekber, Allahu ekber" "Allahu ekber, Allahu ekber"

"Esh'hedu el-la ilahe il-lall-llah""Esh'hedu el-la ilahe il-lall-llah"

"Esh'hedu en-ne Muhammederr-rasulull-llah""Esh'hedu en-ne Muhammederr-rasulull-llah"

¹ Shih: "El Mugni i Ibën Kudames": (1/ 295).

"Hajje ales-salah""Hajje ales-salah"

"Hajje alel felah""Hajje alel felah"

"All-llahu ekber, All-llahu ekber"

"La ilahe il-lallah"

Ndërsa teksti i ikametit është:

"All-llahu ekber, All-llahu ekber"

"Esh'hedu el-la ilahe il-lall-llah"

"Esh'hedu en-ne Muhammederr-rasulull-llah"

"Hajje ales-salah" "Hajje alel felah"

"Kad kameti-s-salah, kad kameti-s-salah"

"All-llahu ekber, All-llahu ekber"

"La ilahe il-lall-llah"¹

Kjo është forma e ezanit dhe ikametit, të cilës iu përmbajt rregullisht Bilali (Allahu qoftë i kënaqur me të!) në kohën e të Dërguarin e Allahut ﷺ, kur ishin në udhëtim dhe kur nuk ishin në udhëtim, deri kur Pejgamberi (paqja qoftë mbi të!) ndërroi jetë.

Në ezanin e sabahut, pas fjalëve 'Hajje alel felah', thotë dy herë: "Es-salatu hajrum-minen-neum"; bazuar në transmetimin e Ebu Mahdhuras (Allahu qoftë i kënaqur me të!) i cili ka thënë se i Dërguari i Allahut ﷺ i tha:

«فَإِنْ كَانَتْ صَلَاةُ الصُّبْحِ قُلْتَ: الصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنَ النَّوْمِ، الصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنَ النَّوْمِ»

¹ Transmetuan Ebu Davudi nr. 499 dhe Tirmidhiu shkurtimisht nr. 189, dhe tha: Hadithi i Abdullah ibn Zejdit është hadith hasen sahih(i mirë dhe i saktë).

"E nëse është namazi i sabahut, thuaj: "Es-salatu hajrum-minen-neum" "Es-salatu hajrum-minen-neum" (Namazi është më i mirë se gjumi!) (33):

Ekziston edhe një formë tjetër e ezanit, e cila quhet "Et-Terxhië" që do të thotë të përsërisë dy shehadetet duke e ulur zërin në herën e parë dhe duke e ngritur në herën e dytë. Ndërsa kur bën ikametin, i thotë fjalët nga dy herë. Kjo formë është transmetuar në hadithin e Ebu Mahdhures (Allahu qoftë i kënaqur me të!) ku ai ka thënë: "I Dërguari i Allahut ﷺ ma mësoi vetë ezanin dhe më tha:

«قُلْ: اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ - مَرَّتَيْنِ مَرَّتَيْنِ - قَالَ: ثُمَّ ارْجِعْ، فَمَدَّ صَوْتَكَ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ، حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ، حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ، اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ».

"Thuaj: "All-llahu ekber, All-llahu ekber, All-llahu ekber, All-llahu ekber. Esh'hedu el-la ilahe il-lall-llah, esh'hedu el-la ilahe il-lall-llah. Esh'hedu en-ne Muhammederr-rasulull-llah, esh'hedu en-ne Muhammederr-rasulull-llah" - nga dy herë. Pastaj kthehu, më tha, dhe ngrije zërin: Esh'hedu el-la ilahe il-lall-llah, esh'hedu el-la ilahe il-lall-llah. Esh'hedu en-ne Muhammederr-rasulull-llah, esh'hedu en-ne Muhammederr-rasulull-llah. Hajje ales-salah, hajje ales-salah. Hajje alel-felah, hajje

¹ Transmetoi Ebu Davudi nr. 500. Neveviu në "Khulasatul Ahkam" (1/286) ka thënë: "Ky hadith është hasen (i mirë).

alel-felah. All-llahu ekber, All-llahu ekber. La ilahe il-lall-llah."»

«وَالْإِقَامَةُ: اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ، اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، أَشْهَدُ أَنْ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، أَشْهَدُ أَنْ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ، حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ، حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ، حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ، قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ، قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ، اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ، لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ»

Ndërsa ikametini thirre kështu: All-llahu ekber, All-llahu ekber, All-llahu ekber, All-llahu ekber, Esh'hedu el-la ilahe il-lall-llah, Esh'hedu el-la ilahe il-lall-llah, Esh'hedu en-ne Muhammederr-rasulull-llah, Esh'hedu en-ne Muhammederr-rasulull-llah, Hajje ales-salah, Hajje ales-salah, Hajje alel-felah, Hajje alel-felah, Kad kametis-salah, Kad kametis-salah, All-llahu ekber, All-llahu ekber, La ilahe il-lall-llah."

(34)¹

Këto janë forma të ndryshme të pranuar; çfarëdo që të përzgjedhë muezini nga këto forma të sakta, është në rregull. Shejhul-Islam Ibën Tejmije (Allahu e mëshiroftë!), pasi përmend disa nga format e sakta të ezanit, thotë: "Mendimi i saktë është ai i dijetarëve të hadithit dhe i atyre që pajtohen me ta; se lejohen të gjitha format që janë vërtetuar në këtë çështje nga Profeti ﷺ. Ata nuk e konsiderojnë të papëlqyeshme asnjërin prej këtyre formave, sepse diversiteti në formën e ezanit dhe të ikametit është si diversiteti në formën e kiraeteve,

¹ Transmetoi Ebu Davudi nr.502, 503.

teshehudeve dhe gjërave të tjera të ngjashme. Askujt nuk i lejohet ta konsiderojë të papëlqyeshme atë që i Dërguari i Allahut ﷺ e ka ligjësuar për umetin e tij." (35)¹

Çështja e shtatë: Çfarë duhet të thotë ai që e dëgjon ezanin dhe cila është lutja që ai duhet të bëjë në fund të ezanit?

Është e pëlqyeshme për këdo që e dëgjon ezanin të përsërisë fjalët e muezinit, bazuar në hadithin e Ebu Seid el-Hudriut (Allahu qoftë i kënaqur me të!), se Profeti ﷺ ka thënë:

«إِذَا سَمِعْتُمُ الدَّاءَ فَقُولُوا مِثْلَ مَا يَقُولُ الْمُؤَذِّنُ»

"Kur të dëgjoni ezanin, përsëritni fjalët që thotë muezini!"² Përveç fjalëve: "Hajje ales-salah" dhe "Hajje alel-felah" ngase pas secilës prej tyre pëlqehet që dëgjuesi i ezanit të thotë:

«لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ»

"La haule ue la kuv-vete il-l bil-lah" Bazuar në hadithin e Umer ibën Hattabit (Allahu qoftë i kënaqur me të!), i cili transmeton se i Dërguari i Allahut ﷺ ka thënë:

«إِذَا قَالَ الْمُؤَذِّنُ: اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ، فَقَالَ أَحَدُكُمْ: اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ، ثُمَّ قَالَ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، قَالَ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، ثُمَّ قَالَ: أَشْهَدُ أَنْ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، قَالَ: أَشْهَدُ أَنْ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، ثُمَّ قَالَ: حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ، قَالَ: لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ، ثُمَّ قَالَ: حَيَّ عَلَى الْفَلَاحِ، قَالَ: لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ، ثُمَّ قَالَ: اللَّهُ أَكْبَرُ

¹ "Mexhmu-ul Fetava": (22/ 66).

² Transmetuan Buhariu nr.611 dhe Muslimi nr.383.

الله أَكْبَرُ، قَالَ: اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ، ثُمَّ قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، قَالَ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ مِنْ قَلْبِهِ، دَخَلَ الْجَنَّةَ»

"Kur muezini thotë: "All-llahu ekber, All-llahu ekber", e ai që e dëgjon e përsërit: "All-llahu ekber, All-llahu ekber". Pastaj, kur ai thotë: "Esh'hedu el-la ilahe il-lall-llah", dëgjuesi thotë: "Esh'hedu el-la ilahe il-lall-llah". Kur thotë: "Esh'hedu en-ne Muhammederr-rasulull-llah", dëgjuesi thotë: "Esh'hedu en-ne Muhammederr-rasulull-llah". Kur thotë: "Hajje ales-salah", dëgjuesi thotë: "La haule ue la kuv-vete il-la bil-lah". Kur thotë: "Hajje alel-felah", dëgjuesi thotë: "La haule ue la kuv-vete il-la bil-lah". Kur thotë: "All-llahu ekber, All-llahu ekber", dëgjuesi thotë: "All-llahu ekber, All-llahu ekber". Pastaj, kur thotë: "La ilahe il-lall-llah", dëgjuesi thotë: "La ilahe il-lall-llah" Nëse i thotë këto nga zemra e tij, do të hyjë në Xhenet." (37)¹

Dhe të thotë: "Dëshmoj se nuk ka të adhuruar me të drejtë përveç Allahut, të Vetëm e pa ortak, dhe se Muhamedi është rob dhe i Dërguari i Tij. Jam i kënaqur me Allahun si Zot, me Muhamedin si të Dërguar dhe me Islamin si fe."

Sa'd ibn ebi Uekasi (Allahu qoftë i kënaqur me të!) transmeton se i Dërguari i Allahut ﷺ ka thënë:

«مَنْ قَالَ حِينَ يَسْمَعُ الْمُؤَذِّنَ: أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، رَضِيَْتُ بِاللَّهِ رَبًّا، وَبِمُحَمَّدٍ رَسُولًا، وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا، غُفِرَ لَهُ ذَنْبُهُ».

¹ Transmetoi Muslimi nr.385.

"I falen mëkatet atij njeriu i cili i thotë këto fjalë kur dëgjon muezinin: 'Dëshmoj se nuk ka të adhuruar tjetër veç Allahut, i Cili është i vetëm dhe nuk ka ortak dhe se Muhamedi është rob dhe i dërguari i Tij. Jam i kënaqur me Allahun si Zot dhe me Muhamedin si Pejgamber dhe me Islamin si fe.'"¹.

Kur muezini thotë në ezanin e sabahut: "Namazi është më i mirë se gjumi", edhe dëgjuesi thotë të njëjtën gjë, sepse Profeti ﷺ ka thënë:

«إِذَا سَمِعْتُمُ النَّدَاءَ فَقُولُوا مِثْلَ مَا يَقُولُ الْمُؤَذِّنُ»

"Kur të dëgjoni ezanin, përsëritni fjalët që i thotë muezini!" (39)²

Pastaj, pasi të dërgojë salavate mbi Profetin ﷺ, thotë lutjen që ai ka rekomanduar të thuhet. Në lidhje me të cilën ka thënë:

«مَنْ قَالَ جِبْنَ يَسْمَعُ النَّدَاءَ: اللَّهُمَّ رَبِّ هَذِهِ الدَّعْوَةُ النَّامَّةُ، وَالصَّلَاةُ الْقَائِمَةُ، آتِ مُحَمَّدًا الْوَسِيلَةَ وَالْفَضِيلَةَ، وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتُهُ، حَلَّتْ لَهُ شَفَاعَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ»

"Ai që, pasi ta dëgjojë ezanin, thotë: 'Allahumme Rabbe hadhihid-da'uetit-tammeti ues-salatil kaimeti, ati Muhammedenil uesilete uel fedilete, ueb'athhu mekamem-mahmudenil-ledhi ueadtehu (O Allah, Zot i kësaj thirrjeje të përsosur dhe i këtij namazi që po falet, jepja Muhamedit gradën e lartë dhe mirësinë. Ngrije në atë në vendin e nderit të

¹ Transmetoi Muslimi nr.386.

² Transmetuan Buhariu dhe Muslimi.

cilin ia ke premtuar), e meriton ndërmjetësimin tim Ditën e Kiametit." (40) Me frazën:¹

«الدَّعْوَةُ النَّامَةُ»

«thirrjeje të përsosur» nënkuptohet thirrja e ezanit sepse ajo është e përsosur dhe e plotë, ngase në të përfshihen madhërimi i Allahut, njësimi i Tij, dëshmia për pejgamberinë e Muhamedit (paqja qoftë mbi të!) dhe thirrja drejt së mirës.

«وَالصَّلَاةِ الْقَائِمَةِ»

Ndërsa me frazën "Dhe namazit që po falet" nënkuptohet namazi i cili do të falet pas ikametit.

«الْوَسِيلَةِ»

Me frazën "gradën e lartë" është për qëllim një gradë e lartë në xhenet.

«الْفَضِيلَةِ»

Me frazën "mirësinë" është për qëllim vlera e lartë të cilën nuk e ka askush tjetër.

«مَقَامًا مَحْمُودًا»

Me frazën "vendin e nderit" nënkuptohet: çdo pozitë të cilën njerëzit e lëvdojnë. Pjesë e kësaj pozite është edhe ndërmjetësimi (shefati) i madh që do të përfshijë të gjitha krijesat në ditën e tubimit të madh derisa të gjykohet mes tyre.

¹ Transmetoi Buhariu nr.614, nga hadithi i Xhabirit, Allahu qoftë i kënaqur me të.

Abdullah ibn Amër ibn Asi (Allahu qoftë i kënaqur me ta!) tregon se e ka dëgjuar Profetin ﷺ të thotë:

«إِذَا سَمِعْتُمُ الْمُؤَذِّنَ، فَقُولُوا مِثْلَ مَا يَقُولُ، ثُمَّ صَلُّوا عَلَيَّ؛ فَإِنَّهُ مَن صَلَّى عَلَيَّ صَلَاةً صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ بِهَا عَشْرًا، ثُمَّ سَلَّوْا لِي الْوَسِيلَةَ، فَإِنَّهَا مَنزِلَةٌ فِي الْجَنَّةِ، لَا تَنْبَغِي إِلَّا لِعَبْدٍ مِّنْ عِبَادِ اللَّهِ، وَأَرْجُو أَنْ أَكُونَ أَنَا هُوَ، فَمَنْ سَأَلَ لِي الْوَسِيلَةَ، حَلَّتْ لَهُ الشَّفَاعَةُ»

“Kur të dëgjoni muezinin, përsëritni fjalët që ai thotë e pastaj dërgoni salavate për mua, sepse ai që dërgon salavate për mua një herë, Allahu do të dërgojë salavate (do ta lavërojë) për të dhjetë herë. Pastaj kërkoni prej Allahut për mua "vesilen", e cila është një pozitë në Xhenet që i takon vetëm një robi të Allahut. Kam shpresë të jem unë ai. Ai që kërkon vesilen për mua, do ta gëzojë ndërmjetësimin tim.”
(41)¹

Disa prej bidateve (risive) që lidhen me ezanin: Dërgimi i salavateve dhe selameve për Profetin (paqja qoftë mbi të!) me zë të lartë nga ana e muezinit pas ezanit. Po ashtu, thënia e lutjes pas ezanit: (O Allah, Zoti i kësaj thirrjeje të përsosur...) në grup. Ngritja e duarve gjatë kësaj lutjeje. Po ashtu, shtimi i fjalës (hakkan/vërtetë) ose (ebeden/kurrë) në fjalinë e fundit të ezanit nga ana e atij që e përsërit ezanin pas muezinit, duke thënë: (Hakkan la ilahe il-Ilall-llah) ose (Ebeden la ilahe il-

¹ Transmetoi Muslimi nr. 384.

lAll-llah); kjo për shkak të mungesës së argumentit për të gjitha këto.

Çështja e tetë: Gjykimi fetar për daljen nga xhamia pas ezanit.

Burrit i ndalohet të dalë nga xhamia pas ezanit derisa të falet, përveç rasteve kur është i arsyetuar, ose kur ka për qëllim të kthehet në xhami. Në këto raste nuk është gjynah të dilet nga xhamia. Transmetohet nga Ebu esh-Sha'thai se ka thënë: "Ishim ulur në xhami me Ebu Hurejrën (Allahu qoftë i kënaqur me të!). Pasi muezini thirri ezanin, një burrë u ngrit dhe u nis të dilte nga xhamia. Ebu Hurejra e ndoqi me sy derisa ai doli nga xhamia dhe tha: "Sa i përket atij, ai e ka kundërshtuar Ebul Kasimin (paqja qoftë mbi të!)"(42)¹

Tirmidhiu, pasi e transmeton këtë hadith në Sunenin e tij, thotë: "Ky është rregulli të dijetarët, prej shokëve të Profetit ﷺ dhe brezave më pas; që askush të mos dalë nga xhamia pas ezanit, përveçse për ndonjë arsye, si: të jetë pa abdes ose për ndonjë punë të domosdoshme"².

Çështja e nëntë: Sa është koha ndërmjet ezanit dhe ikametit?

Në traditën profetike ceket se ka pasur kohë të mjaftueshme ndërmjet ezanit dhe ikametit;

¹ Transmetoi Muslimi nr.655.

² Suneni i Tirmidhiut: (1/397), nr.204.

Abdullah ibn Mugaffeli (Allahu qoftë i kënaqur me të!) transmeton se Profeti ﷺ ka thënë:

«بَيْنَ كُلِّ أَدَانَيْنِ صَلَاةٌ، بَيْنَ كُلِّ أَدَانَيْنِ صَلَاةٌ»، ثُمَّ قَالَ فِي الثَّالِثَةِ: «لِمَنْ شَاءَ»

"Mes dy ezaneve (ezanit dhe ikametit) ka namaz".
"Mes dy ezaneve ka namaz." - Pastaj, herën e tretë, tha: - "Për atë që dëshiron."¹. Me frazën "mes dy ezaneve" është për qëllim ezani dhe ikameti. Prandaj, muezini duhet lërë një kohë ndërmjet ezanit dhe ikametit, që të pranishmit të kenë mundësi të falin dy rekate para namazit, si dhe që besimtarët të vijnë në xhami dhe ta arrijnë namazin.

Imam Ahmedi thoshte: "Muezini, pasi ta thërrasë ezanin, nuk duhet të nxitojë me ikametin, por duhet të presë derisa të mblidhet xhemati dhe derisa të kryejë nevojën fiziologjike ai që e ka me ngut. Pra, ai duhet të lërë një hapësirë kohore ndërmjet ezanit dhe ikametit."²

Çështja e dhjetë: Përgjegjësia e muezinit dhe normat e tij.

Muezini duhet që me ezanin e tij të synojë kënaqësinë e Allahut të Lartësuar; bazuar në hadithin e Uthman ibn Ebi el-Asit (Allahu qoftë i kënaqur me të!), i cili ka thënë:

«إِنَّ مِنْ أَمْرِ مَا عَاهَدَ إِلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَنْ اتَّخِذَ مُؤَذِّنًا لَا يَأْخُذُ عَلَى أَدَانِهِ أَجْرًا».

¹ Transmetuan Buhariu nr. 627 dhe Muslimi nr. 838.

² "Sherh Umdetul Fikh" i Ibn Tejmijes, Libri i namazit: (f. 135).

"Ndër porositë e fundit që më la Pejgamberi (paqja qoftë mbi të!) ishte të zgjedh një muezin që nuk merr shpërblim për ezanin e tij."(46)¹

Tirmidhiu, Allahu e mëshiroftë, pas transmetimit të këtij hadithi thotë: "Kështu kanë vepruar dijetarët; ata e kanë konsideruar të papëlqyeshme që muezin të marrë shpërblim për ezanin, dhe e kanë konsideruar të pëlqyeshme që ai ta thërrasë atë duke shpresuar në shpërblimin e Allahut."

Ndërsa nëse i jepet muezinit nga arka e muslimanëve është në rregull; sepse arka e muslimanëve është vendosur vetëm për dobitë e muslimanëve, dhe ezani e ikameti janë prej dobive të muslimanëve.(47)²

Muezini duhet të dijë se është përgjegjës për ezanin e pesë namazeve në kohët e tyre; për shkak të fjalës së Pejgamberit ﷺ:

«الإِمَامُ ضَامِنٌ، وَالْمُؤَدِّنُ مُؤْتَمَنٌ»

"Imami është garant, e muezin përgjegjës."³
Domethënë: ai është përgjegjës për kohët e

¹ E shënon Tirmidhiu [numër 209] dhe thotë se ky hadith është hasen (i mirë).

² Shih: "Ezani dhe ikameti" i el-Kahtanit: (fq. 19).

³ Transmetuan Ebu Davudi nr. 517 dhe Tirmidhiu nr. 207 nga Ebu Hurejra, Allahu qoftë i kënaqur me të. [P.S. Më lartë, këtë hadith e gjeni të përkthyer: "Imami është përgjegjës, e muezin i besueshëm." Kuptimisht, që të dyja përkthimet janë në rregull, pasi që me "përgjegjës" dhe "garant" për Imamin synohet përgjegjësia që ka për ta kryer namazin konform rregullave, dhe me "i besueshëm" dhe "përgjegjës" për muezin synohet

namazit, prandaj e ka për detyrë të vijë në xhami i pastruar, duke pasur kohë të mjaftueshme para ezanit, dhe të mos mungojë për thirrjen e ezanit, përveçse me arsye. Në këtë rast, ai e ka për detyrë të caktojë dikë për ta zëvendësuar në thirrjen e ezanit.

Muezini duhet të ketë parasysh çështjet e mëposhtme:

1) Të kujdeset për pastërtinë e xhamisë dhe mirëmbajtjen e saj, dhe të jetë bashkëpunues me punëtorët e xhamisë dhe xhematin e saj në këtë drejtim; sepse Allahu i ka lavdëruar ata që kujdesen për shtëpitë e Tij, dhe ka thënë:

﴿إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَءَاتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَحْشَ إِلَّا لِلَّهِ فَعَسَىٰ أُولَٰئِكَ أَن يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِينَ﴾ (18)

"Faltoret e Allahut i vizitojnë dhe i mirëmbajnë vetëm ata që besojnë Allahun dhe Ditën e Fundit, që falin namazin dhe japin zekatin e që nuk i frikësohen askujt, përveç Allahut. Sigurisht që këta janë në rrugë të drejtë." (Et Teube, 18) Në format e gjallërimit të xhamive bën pjesë; ndërtimi, mirëmbajtja dhe pastrimi i tyre, si dhe falja e namazit dhe përmendja e Allahut në to. Pra, të dy këto kuptime përfshihen në gjallërimin e xhamive.(49)¹

përgjegjësia e tij për thirrjen e ezanit në kohën e vet dhe besimi që besimtarët kanë në të për kohët e namazit dhe iftarin.]

¹ Shih "Fet'h el-Bari" të Ibën Haxherit: 1/ 541.

(2) Të mësojë akiden e saktë, dispozitat e ezanit, të pastërtisë dhe të namazit, të mësojë përmendsh një pjesë të konsiderueshme nga Libri i Allahut, si dhe të jetë i aftë të zëvendësojë imamin nëse mungon në namaz.

(3) Të urdhërojë për mirë dhe të ndalojë nga e keqja, të ftojë për tek Allahu i Lartësuar me urtësi dhe këshillë të mirë, të jetë i butë me njerëzit dhe i durueshëm ndaj shqetësimeve të tyre, si dhe të bashkëpunojë në këtë me imamin e xhamisë.

(4) Ta bëjë xhaminë të kufizuar vetëm për dijen, adhurimin dhe çdo gjë që është e dobishme për namazlinjtë, dhe të largohet prej gjithçkaje që i dëmton ata në fenë dhe dynjanë e tyre.

(5) Të jetë i afërt dhe të bashkëpunojë me xhematin e xhamisë dhe vizitorët e saj, të pyesë për ta kur mungojnë, t'i vizitojë ata që sëmuren, t'ua falë xhenazen dhe t'i përcjellë në varreza, dhe t'u gjendet pranë në fatkeqësi e vështirësi.

Tema e dytë: Rregullat e imamllëkut.

Çështja e parë: Përkufizimi i imamllëkut (prijë në namaz).

Imamllëku në namaz është që një burrë prej namazlinjve të dalë përpara, që të tjerët ta ndjekin

në namazin e tyre. Ndërsa imam në namaz, quhet ai që njerëzit e ndjekin në faljen e namazit.(50)¹

Çështja e dytë: Legjitimiteti i imamllekut dhe vlera e tij.

Imamlleku (prijat) në namaz është prej veprave më të mira, të cilën e marrin përsipër njerëzit më të mirë dhe ata që janë të pajisur me cilësi e virtyte të larta, si: dija, leximi i bukur i Kuranit, besueshmëria e të tjera, siç do t'i shpjegojmë më vonë. Pa të nuk mund të imagjinohet falja e namazit me xhemat, i cili është një nga ritet më madhështore të Islamit.(51)²

Disa prej vlerave të imamllekut janë:

1- Vlerat e imamllekut janë të njohura. Vetë Pejgamberi (paqja qoftë mbi të!) e mori përsipër këtë detyrë, si dhe Kalifët e Drejtë. Dhe vazhdimisht e kanë marrë përsipër më të mirët e muslimanëve në dije dhe në vepra.(52)³

2) Imamlleku në namaz është udhëheqje fetare me pozitë të lartë, të cilën e marrin përsipër njerëzit e virtytshëm; bazuar në fjalën e Pejgamberit (paqja qoftë mbi të!):

«يَوْمَ الْقَوْمِ أَقْرَوْهُمْ لِكِتَابِ اللَّهِ...»

¹ Shih: "Hashijetu er-Raud el-Murabba": (2/296) dhe "El-Imametu fis-Salah" i Kahtanit (fq. 6).

² Shih: "Enciklopedia Juridike Kuvajtiane", 6/201.

³ Shih: "Imamlleku në Namaz" i Kahtanit: (fq. 9).

"Njerëzve u prin ai që e lexon më së miri Librin e Allahut..."¹ Dhe dihet se ai që e lexon Kuranin më mirë është dhe më i mirë se të tjerët; prandaj, ndërlihdja midis imamllëkut dhe aftësisë së të lexuarit më mirë se të tjerët dëshmon për pozitën e lartë të imamllëkut.²

3- Pejgamberi (paqja qoftë mbi të!) ka bërë lutje për udhëzimin e imamëve. Transmetohet nga Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me të!) se Pejgamberi (paqja qoftë mbi të!) ka thënë:

«الإِمَامُ ضَامِنٌ، وَالْمُؤَدِّنُ مُؤْتَمَنٌ، اللَّهُمَّ أَرْشِدِ الْأَيْمَةَ، وَاعْفُ لِلْمُؤَدِّينَ»

"Imami është garantues, ndërsa muezini është përgjegjës. O Allah, udhëzoi imamët dhe fali muezinët!" (55)³

Kuptimi i fjalës: "Imami është garantues" Është se ai merr përsipër vlefshmërinë e namazit të xhematit, pasi namazi i tyre është i ndërlihdur me namazin e tij. Ndërsa kuptimi i fjalës: "O Allah, udhëzoi imamët" Është që Ai t'i udhëzoji ata në rrugën e drejtë e ta kryejnë namazin në formën më të plotë.(56)⁴

¹ Transmetoi Muslimi nr.673, nga hadithi i Ebi Mesud el-Ensariut, Allahu qoftë i kënaqur me të.

² Shih: "Esh-Sherh el-Mumti ala Zad el-Mustekni": (2/41).

³ Transmetuan Ebu Davudi nr. 517 dhe Tirmidhiu nr. 207.

⁴ Shih: "Sherh Ebi Davud" i Ajnit: (2/468), dhe "Fejdul Kadir" i Munaviut: (3/182).

Çështja e tretë: Kush është më i denjë për të prirë në namaz?

I Dërguari i Allahut (paqja qoftë mbi të!) e ka sqaruar se kush ka më shumë të drejtë dhe përparësi për të prirë në namaz. Ai ka thënë:

«يَوْمَ الْقَوْمِ أَقْرَأُكُمْ لِكِتَابِ اللَّهِ، فَإِنْ كَانُوا فِي الْقِرَاءَةِ سَوَاءً، فَأَعْلَمُهُمْ بِالسُّنَّةِ، فَإِنْ كَانُوا فِي السُّنَّةِ سَوَاءً، فَأَقْدَمُهُمْ هِجْرَةً، فَإِنْ كَانُوا فِي الْهِجْرَةِ سَوَاءً، فَأَقْدَمُهُمْ سِلْمًا - وَفِي رَوَايَةٍ: سَبًّا - وَلَا يُؤَمِّنُ الرَّجُلُ الرَّجُلَ فِي سُلْطَانِهِ»

“Popullit i prin ai që e lexon më mirë Librin e Allahut. E nëse në lexim janë të barabartë, atëherë ai që e njeh më mirë Sunetin. E nëse në njohjen e Sunetit janë të barabartë, atëherë ai që ka bërë hixhret më herët. E nëse në hixhret janë të barabartë, atëherë ai që e ka pranuar Islamin më herët – sipas një transmetimi tjetër: më i moshuari. Dhe askush të mos i prijë tjetrit në vendin ku ai komandon.”¹. Pra, njerëzit më të denjë për imamllëkun janë si vijon:

1- (përparësi ka) Ai që di më shumë pjesë nga Kurani përmendësh, që e lexon më mirë atë dhe që është i saktë në leximin e tij dhe që e shqipton atë në mënyrën më të përsosur, si dhe që është njohës i rregullave të namazit. Nëse njëri lexon më mirë se tjetri por ky i fundit i njeh më mirë rregullat e namazit, përparësi i jepet këtij të fundit, i cili i njeh më mirë rregullat e namazit. Sepse nevoja e njohjes

¹ Transmetoi Muslimi nr.673

së rregullave të namazit është më e madhe se nevoja e leximit të bukur.

2) Më pas, ai që e njeh më mirë sunetin. Nëse dy imamë janë të barabartë në lexim, por njëri prej tyre është më i ditur në shkencën e fikhut dhe sunetit, përparësi i jepet atij që është më i ditur në fikh, bazuar në fjalën e Profetit ﷺ:

«فَإِنْ كَانُوا فِي الْقِرَاءَةِ سَوَاءً، فَأَعْلَمُهُمُ بِالسُّنَّةِ»

"Nëse janë të barabartë në këndim, atëherë përparësi ka ai që e njeh më mirë sunetin"

3- Pastaj, ai që është shpërngulur më herët nga tokat e mosbesimit në tokat e Islamit, nëse janë të barabartë në këndimin e Kuranit dhe në njohuritë mbi sunetin, bazuar në fjalën e Pejgamberit (paqja qoftë mbi të!):

«فَإِنْ كَانُوا فِي السُّنَّةِ سَوَاءً، فَأَقْدَمُهُمْ هِجْرَةً»

"E nëse janë të barabartë në njohjen e sunetit, atëherë përparësi ka ai i cili është shpërngulur më herët."

4- Pastaj, më i vjetri në Islam, nëse janë të barabartë në kohën e hixhretit; sipas fjalës së Pejgamberit (paqja qoftë mbi të!) në hadithin e mëparshëm:

«فَإِنْ كَانُوا فِي الْهِجْرَةِ سَوَاءً، فَأَقْدَمُهُمْ سِلْمًا»

"Nëse janë të barabartë në kohën e hixhretit, atëherë më i hershmi prej tyre në Islam." Domethënë: më i hershmi në pranimin e Islamit.

- Pastaj, më i madhi në moshë, nëse janë të barabartë në të gjitha çështjet e mëparshme; bazuar në thënien e Profetit (paqja qoftë mbi të!) në njërin prej versioneve të hadithit të përmendur më parë:

«فَأَقْدَمُهُمْ سِنًا»

«më i madhi prej tyre në moshë» Bazuar gjithashtu në hadithin e Malik ibn El-Huvejrithit (Allahu qoftë i kënaqur me të!), i cili thotë:

«فَلْيُؤَدِّنْ لَكُمْ أَحَدُكُمْ، وَلْيُؤَمِّكُمْ أَكْبَرُكُمْ»

"Le ta thërrasë ezanin njëri prej jush, dhe le t'ju prijë më i madhi prej jush!" (58)¹

Në këtë hadith Pejgamberi (paqja qoftë mbi të!) i dha përparësi më të madhit në moshë ngaqë ata ishin të përafërt në dije.

Nëse janë të barabartë në të gjitha kriteret e mësipërme dhe të gjithë e pretendojnë imamllekun, atëherë hidhet short mes tyre. Ai që fiton shortin, zgjidhet për imam. Arsyeja që veprohet në këtë mënyrë është ata janë të barabartë në meritë dhe është e pamundur të zgjidhen disa veta njëherësh, kështu që hidhet short mes tyre, siç veprohet edhe në rastet e tjera.

I zoti i shtëpisë ka përparësi për të prirë në namaz ndaj mysafirrit, po ashtu edhe udhëheqësi – prijësi suprem – ka përparësi për të prirë në namaz

¹ Transmetuan Buhariu nr. 628 dhe Muslimi nr. 674.

ndaj të tjerëve, nëse secili prej tyre është i denjë për të prirë; bazuar në fjalën e Pejgamberit (paqja qoftë mbi të!):

«لَا يَوْمَنَّ الرَّجُلُ الرَّجُلَ فِي أَهْلِهِ وَلَا فِي سُلْطَانِهِ»

"Askush nuk duhet t'i prijë tjetrit në familjen (shtëpinë) e tij dhe as në postin e tij!"

Njësoj si këta të dy është edhe imami zyrtar i xhamisë; ai ka përparësi ndaj të tjerëve - përveç udhëheqësit - edhe nëse dikush tjetër e këndon më mirë Kuranin dhe është më i ditur se ai, për shkak të përgjithësimin të hadithit të mëparshëm.

Ibn Umeri (Allahu qoftë i kënaqur me të!) kishte një shërbëtor që falej në një xhami. Kur shkoi atje, shërbëtori i tij e nxori përpara, e Ibn Umeri i tha: "Ti ke më shumë të drejtë të prish në xhaminë tënde." (59)¹

Sepse nxjerrja e dikujt tjetër përpara tij për të prirë në namaz cenon të drejtën e tij dhe e lëndon atë.

Dijetarët kanë dhënë mendime të ndryshme rreth imamllëkut të fëmijës i cili është i aftë të dallojë të mirën nga e keqja dhe të drejtën nga e gabuara; disa dijetarë e kanë lejuar, bazuar në hadithin e Amr ibn Selemes (Allahu qoftë i kënaqur me të!)

¹ Transmetuan Shafi'u në (El-Umm) (1/185), Abdurrezaku në (El-Musannef) (2/399) dhe Bejhekiu (3/126) (5531). Neveviu thotë në (El-Hulasah) (2/701): senedi i tij është hasen ose sahih. Albani e ka cilësuar si hasen senedin e tij në (Ir'ua el-Galil) (2/302).

«أَنَّهُ أَمَّ قَوْمَهُ فِي عَهْدِ النَّبِيِّ ﷺ وَهُوَ ابْنُ سِتٍّ أَوْ سَبْعِ سِنِينَ».

ku thuhet se ai i priu popullit të tij në namaz në kohën e Pejgamberit (paqja qoftë mbi të!) kur ishte gjashtë apo shtatë vjeç.¹

Lejohet të dalë imam personi që është duke falur nafile për atë i cili është duke falur farzin, bazuar në hadithin e Muadh ibn Xhebelit (Allahu qoftë i kënaqur me të!)

«أَنَّهُ كَانَ يُصَلِّي مَعَ النَّبِيِّ ﷺ الْعِشَاءَ، ثُمَّ يَرْجِعُ فَيُصَلِّي بِقَوْمِهِ تِلْكَ الصَّلَاةَ».[61]

se ai e falte jacinë me Profetin (paqja qoftë mbi të!), pastaj kthehej dhe ua falte njerëzve të tij të njëjtin namaz.(61)²

Çështja e katërt: Kush e ka të ndaluar imamllëkun?

Imamllëku është i ndaluar në rastet e mëposhtme:

1) Imamllëku i gruas ndaj burrit, për shkak të përgjithësisë së fjalës së Pejgamberit (paqja qoftë mbi të!):

«لَنْ يُفْلِحَ قَوْمٌ وَلَوْ أَمَرَهُمْ امْرَأَةٌ»

“Nuk ka për të shpëtuar ai popull që ia beson udhëheqjen një gruaje.”³ Ngase imamllëku është një nga format e udhëheqjes, dhe ngase rregulli fetar lidhur me femrën është që ajo të qëndrojë në

¹ Transmetoi Buhariu nr. 4302.

² Transmetuan Buhariu nr.701 dhe Muslimi nr. 465.

³ Transmetoi Buhariu nr.4425, nga Ebu Bekre, Allahu qoftë i kënaqur me të.

rreshtat e fundit, siç ka ceket në traditën profetike. Transmetohet nga Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me të!) se i Dërguari i Allahut (paqja qoftë mbi të!) ka thënë:

«خَيْرُ صُفُوفِ الرِّجَالِ أُولَہَا، وَشَرُّہَا آخِرُہَا، وَخَيْرُ صُفُوفِ النِّسَاءِ آخِرُہَا، وَشَرُّہَا أُولَہَا»

“Rreshtat (në namaz) më të mirë të burrave janë të parët, ndërsa më të këqijtë janë të fundit. Ndërkaq, rreshtat më të mirë të grave janë të fundit, ndërsa më të këqijtë janë të parët.”¹ Ky rregull është vendosur që ajo të jetë e mbrojtur dhe të mos jetë e ekspozuar, e nëse ajo nxirret përpara për të prirë në namaz, kjo gjë do të binte ndesh me këtë rregull fetar. Nuk ka mosmarrëveshje midis dijetarëve për këtë çështje. Imam Ibn Hazmi (Allahu e mëshiroftë!) thotë: "Dhe janë pajtuar se gruaja nuk u prin meshkujve kur ata e dinë se ajo është grua. Nëse e bëjnë këtë, namazi i tyre është i pavlefshëm, me konsensus." (64)²

2- Imamlleku i atij që është në gjendje të papastër dhe i atij që ka ndotje në trup, kur ai është i vetëdijshëm për këtë. Ndërsa sa i takon xhematit, nëse ata nuk e dinë këtë gjë derisa të përfundojë namazi, namazi i tyre është i saktë, bazuar në atë që është transmetuar nga Umer ibn Hatabi (Allahu qoftë i kënaqur me të!)

¹ Transmetoi Muslimi nr. 440.

² "Meratibul Ixhma'e": (fq. 27).

«أَنَّهُ صَلَّى بِالنَّاسِ وَهُوَ جُنُبٌ، فَأَعَادَ، وَلَمْ يَأْمُرْهُمْ أَنْ يُعِيدُوا».

se ai u priu njerëzve në namaz ndërsa ishte xhunub, pasi u kujtua e përsëriti dhe nuk i urdhëroi njerëzit që ta përsërisnin.¹

Abdurrahman ibn Mehdiu (Allahu e pastë mëshiruar!) ka thënë: "Ka konsensus midis dijetarëve që imami i cili është falur duke qenë xhunub e përsërit namazin, ndërsa xhemati jo. Nuk di të ketë ndonjë mospajtim për këtë."².

3) Imamllëku i atij që nuk e di përmendësh suren el-fatiha, ose nuk e këndon siç duhet, ose shkrinë shkronja që nuk duhen shkrirë, si ai që shkrinë shkronjën 'ha' në shkronjën 'ra'- në fjalën e Allahut të Lartësuar:

(الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ 2)

"Elhamdu lil-lahi rabbil alemin" (lil-larrabbil) [El-Fatiha: 2] Sepse, në këtë rast, ai e shkrin një shkronjë me një tjetër që nuk i ngjan e as nuk i afrohet. Ose zëvendëson një shkronjë me një tjetër, si ai që shkronjën 'R' e zëvendëson me shkronjën 'J'. Ose bën gabim të rëndë në lexim që ia ndryshon kuptimin fjalës. Imamllëku i një personi të tillë nuk është i saktë, përveçse me dikë si ai, për shkak të paaftësisë së tij për të përmbushur një shtyllë të namazit, ose për shkak të cenimit të kësaj shtylle.

¹ Transmetoi Darekutni në Sunenin e tij nr.1371.

² "Sunen ed-Darekutni" (2/188).

4- Imamllëku i bidatçiuat që klasifikohet si jobesimtar për shkak të bidatit të tij, sepse Allahu i Madhëruar thotë:

﴿أَفَمَنْ كَانَ مُؤْمِنًا كَمَنْ كَانَ فَاسِقًا لَا يَسْتَوُونَ﴾ (18)

"Vallë! A është besimtari njësoj si i prishuri (jobesimtari)? Jo, ata nuk janë të barabartë!" (Es Sexhde, 18) "i prishuri" këtu është jobesimtari, siç bëhet e qartë nga konteksti i ajeteve.

5- Ndalohet të prijë dikush në një xhami që ka imam zyrtar; nuk vlen imamllëku i dikujt para tij, përveçse me lejen e tij, ose për shkak të vonesës së tij kur koha është e ngushtë. (67)¹

Çështja e pestë: Rastet kur imamllëku është i papëlqyeshëm.

Është i papëlqyeshëm imamllëku i:

1) Atij që bën shumë gabime në lexim: gabime të cilat nuk e ndryshojnë kuptimin, qoftë në suren el-Fatiha apo në sure të tjera. Për shembull, nëse e lexon: (El-Hamde lil-lah), shkronjën 'dal' me fet'ha (e). Namazi i tij është i saktë, ndërsa imamllëku i tij është i papëlqyeshëm, për shkak të fjalës së Profetit (paqja qoftë mbi të!):

«يَوْمُ الْقَوْمِ أَقْرَأُكُمْ لِكِتَابِ اللَّهِ»

"Njerëzve duhet t'u prijë ai që e lexon më mirë Librin e Allahut!" (68)²

¹ Shih: "Pyetjet dhe Përgjigjet Juridike" i Selmanit: 1/163.

² E kemi cekur më lart referencën e këtij hadithi.

Nëse gabimi që e ndryshon kuptimin bëhet jashtë sures el-Fatiha, nga pakujdesia, padituria ose për shkak të ndonjë të mete në gjuhën e tij, imamllëku është i saktë por i papëlqyeshëm sepse nëse nuk do të lexonte pjesë tjetër pas fatihasë, imamllëku do të ishte i saktë, e po kështu edhe nëse gabon në të (pjesën pas fatihasë). E, nëse e bën me qëllim, i priset namazi, sepse në këtë rast ai po luan me namazin e tij.

2- Ai që përsërit disa shkronja, si për shembull shkronjën "Fa", "Ta", apo të tjera, me qëllim që të shtojë shkronja gjatë leximit.

3- I shtururi dhe bidatçiu që nuk konsiderohen jobesimtarë prej bidatit të tyre.¹

4- Ai që i prin një populli në namaz, ndërkohë që shumica e tyre e urrejnë atë me arsye të drejtë. Ebu Umame (Allahu qoftë i kënaqur me të!) transmeton se i Dërguari i Allahut (paqja qoftë mbi të!) ka thënë:

«ثَلَاثَةٌ لَا تُجَاوِزُ صَلَاتَهُمْ أَذَانَهُمْ: الْعَبْدُ الْآبِقُ حَتَّى يَرْجِعَ، وَامْرَأَةٌ بَاتَتْ وَرَوْجُهَا عَلَيْهَا سَاخِطٌ، وَإِمَامٌ قَوْمٍ وَهُمْ لَهُ كَارُهُونَ»

"Tre personave namazi nuk u kalon veshët e tyre: robit të arratisur derisa të kthehet, gruas që e kalon natën ndërsa burri i saj është i hidhëruar me të, dhe imamit të një populli, i cili e urren atë." (70)²

¹ Shih: "Keshshaf el Kinaë": (1/475) e në vazhdim.

² Transmetoi Tirmidhiu nr.360, dhe thotë se ky hadith është hasen-garib (i mirë por i vetëm) nga kjo rrugë.

Imami Tirmidhiu thotë: "Disa dijetarë nuk e kanë pëlqyer që dikush t'u prijë në namaz njerëzve që e urrejnë; nëse imami nuk është i padrejtë, atëherë mëkati bie vetëm mbi ata që e urrejnë. Për këtë, Ahmedi dhe Is'haku kanë thënë: 'Nëse e urrejnë një, dy ose tre veta, nuk ka gjë të keqe që ai t'u prijë atyre në namaz, derisa ta urrejë shumica e xhematit'"¹.

Nëse ata e urrejnë sepse ai përpiqet të pasojë Sunetin në namaz, duke ua lexuar suret sipas Sunetit dhe duke e falur namazin pa u ngutur, atëherë imamllëku i tij nuk është i urryer (mekruh). Kjo, sepse ata e kanë urryer pa të drejtë, andaj urrejtja e tyre nuk merret parasysh. Atij i takon, nëse e urrejnë pa të drejtë, t'i këshillojë, t'i përkujtojë dhe t'ua fitojë zemrat dhe të falet me ta sipas asaj që ka ardhur në traditën profetike. E, nëse Allahu e di se ai është i sinqertë në përpjekjet për t'i bashkuar ata, Allahu do t'ia lehtësojë atij këtë gjë.²

Çështja e gjashtë: Pozicioni i imamit ndaj atyre që falen pas tij.

Sipas sunetit imami qëndron para xhematit. Kështu që, nëse xhemati përbëhet nga dy apo më shumë veta, ata pozicionohen pas imamit sepse Pejgmaberi (paqja qoftë mbi të!) qëndronte para

¹ Suneni i Tirmidhiut, 2/192.

² Shih: "Esh-Sherh el-Mumtië ala Zad el-Musteknië": (4/253).

sahabëve në namaz ndërsa ata qëndronin pas tij.
Transmetohet se

«أَنَّ جَابِرًا وَجَبَّارًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا وَقَفَ أَحَدُهُمَا عَنْ يَمِينِهِ ﷺ وَهُوَ يُصَلِّي وَالْآخَرُ عَنْ يَسَارِهِ، فَأَخَذَ بِأَيْدِيهِمَا حَتَّى أَقَامَهُمَا خَلْفَهُ».

Xhabiri dhe Xhebbari (Allahu qoftë i kënaqur me të dy!) qëndruan, njëri në të djathtën e Profetit (paqja qoftë mbi të!) dhe tjetri në të majtën e tij, ndërsa ai po falej. Atëherë, ai i kapi për duarsh dhe i vendosi pas vetes.¹

Nëse xhemati është një njeri i vetëm, ai qëndron në të djathtë të imamit, në një vijë me të, bazuar në fjalën e Ibn Abasit (Allahu qoftë i kënaqur me të!):

«قَامَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُصَلِّي، فَقُمْتُ عَنْ يَسَارِهِ، فَأَخَذَ بِأُذُنِي فَأَدَارَنِي عَنْ يَمِينِهِ».

"I Dërguari i Allahut (paqja qoftë mbi të!) u ngrit të falej, kurse unë zura vend në të majtën e tij. Ai më kapi për veshi dhe më kaloi në të djathtën e tij"²

Gratë qëndrojnë pas rreshtave të burrave; sipas hadithit të Enesit (Allahu qoftë i kënaqur me të!):

«صَفَّفْتُ أَنَا وَالْبَيْتِيُّمُ وَرَاءَ النَّبِيِّ ﷺ، وَالْعَجُورُ مِنْ وَرَائِنَا» [75].

"U rreshtuam, unë dhe jetimi, prapa të të Dërguarit të Allahut (paqja qoftë mbi të!), ndërsa plaka ishte pas nesh."³ [75]

Imami duhet të qëndrojë përballë mesit të safit. Dijetari Ibën Baz, -Allahu e mëshiroftë!-, ka thënë:

¹ Transmetoi Muslimi nr.3010, si pjesë e një hadithi të gjatë nga Xhabiri (Allahu qoftë i kënaqur me të!).

² Transmetuan Buhariu nr. 6316 dhe Muslimi nr. 763.

³ Transmetuan Buhariu nr.380 dhe Muslimi nr.658

"Sipas sunetit imami duhet të pozicionohet në mes të xhamisë, ky është suneti praktik, të cilin e kanë ndjekur muslimanët"¹

Gjithashtu ka thënë (Allahu e pastë mëshiruar!): "Rreshti fillon nga mesi, pas imamit. Ana e djathtë e çdo rreshti është më e mirë se e majta. Obligim është që të mos fillohet një rresht derisa të plotësohet ai që është para tij."

Çështja e shtatë: Bërja e veprimeve para imamit.

Xhemati e ka për detyrë t'i fillojë veprimet e namazit pas imamit dhe ta ndjekë atë në veprimet e tij. Prej natyrës së ndjekësit është që të mos e parakalojë atë që po e ndjek, as të jetë paralel me të, por t'i vëzhgojë veprimet e tij dhe t'i bëjë ato menjëherë pas tij. Kjo nënkupton gjithashtu se ai nuk duhet ta kundërshtojë atë në asnjë rrethanë. Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me të!) ka transmetuar se Pejgamberi (paqja qoftë mbi të!) ka thënë:

«إِنَّمَا جُعِلَ الْإِمَامُ لِيُؤْتَمَّ بِهِ، فَلَا تَخْتَلِفُوا عَلَيْهِ، فَإِذَا رَكَعَ، فَارْكَعُوا، وَإِذَا قَالَ: سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ، فَقُولُوا: رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ، وَإِذَا سَجَدَ فَاسْجُدُوا، وَإِذَا صَلَّى جَالِسًا، فَصَلُّوا جُلُوسًا أَجْمَعُونَ، وَأَقِيمُوا الصَّفَّ فِي الصَّلَاةِ؛ فَإِنَّ إِقَامَةَ الصَّفِّ مِنْ حُسْنِ الصَّلَاةِ»

"Imami është vënë që të ndiqet, prandaj mos veproni ndryshe nga ai. Kur të bjerë në ruku, bini në

¹ Këtë e ka cituar prej tij Seid el-Kahtani në librin "El-Imametu fi es-Salah" (fq. 55).

ruku. Kur të thotë: "Semiallahu limen hamideh", thoni: "Rabbena lekel-hamd". Kur të bjerë në sexhde, bini në sexhde. Kur ai falet ulur, faluni edhe ju të gjithë ulur. Drejtoni rreshtat në namaz, sepse drejtimi i rreshtave e zbukuron namazin!" (77)¹

Ndalohet bërja e veprimeve para imamit në të gjitha shtyllat e namazit. Enes ibn Maliku (Allahu qoftë i kënaqur me të!) tregon se i Dërguari i Allahut (paqja qoftë mbi të!) një ditë na e fali namazin dhe, pasi e përfundoi, u kthye nga ne me fytyrën e tij dhe tha:

«أَيُّهَا النَّاسُ، إِنِّي إِمَامُكُمْ، فَلَا تَسْبِقُونِي بِالرُّكُوعِ وَلَا بِالسُّجُودِ، وَلَا بِالْقِيَامِ وَلَا بِالْإِنْصِرَافِ؛ فَإِنِّي أَرَاكُمْ أَمَامِي وَمِنْ خَلْفِي»

"O njerëz, unë jam imami juaj, prandaj mos shkoni para meje në ruku e as në sexhde, as mos u ngrini para meje në këmbë e as mos jepni selam para meje! Sepse unë ju shoh para meje dhe pas meje."² Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me të!) tregon se Profeti (paqja qoftë mbi të!) ka thënë:

«أَمَّا يَخْشَى أَحَدُكُمْ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ قَبْلَ الْإِمَامِ، أَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ رَأْسَهُ رَأْسَ حِمَارٍ، أَوْ يَجْعَلَ اللَّهُ صُورَتَهُ صُورَةَ حِمَارٍ»

"Si nuk ka frikë ai që e ngre kokën para imamit se Allahu mund t'ia shndërrojë kokën në kokë gomari, ose mund t'ia shndërrojë pamjen në pamje gomari?!" (79)³

¹ Transmetuan Buhariu nr. 722 dhe Muslimi nr. 417.

² Transmetoi Muslimi nr. 426.

³ Transmetuan Buhariu nr. 691 dhe Muslimi nr. 427.

Ai që e thotë tekbirin fillestar para imamit, namazi i tij nuk është i vlefshëm; sepse është kusht që ta thotë atë pas imamit, e ai këtë kusht ai nuk e ka plotësuar.

Çështja e tetë: Rregulla të ndryshme lidhur me imamllëkun dhe xhematin.

Prej normave që kanë të bëjnë me imamllëkun dhe xhematin, përveç atyre të përmendura më parë janë edhe këto:

1- Është e pëlqyer që njerëzit e mençur dhe të pjekur të jenë afër imamit: u jepet përparësi të rriturve të mençur dhe me pozitë që të jenë pas imamit, afër tij; sepse Profeti (paqja qoftë mbi të!) ka thënë:

«لِيَلْنِي مِنْكُمْ أُولُوا الْأَخْلَامِ وَالنُّهَى، ثُمَّ الَّذِينَ يُلُونَهُمْ، ثُمَّ الَّذِينَ يُلُونَهُمْ»

“Le të qëndrojnë pas meje prej jush të pjekurit dhe të mençurit, pastaj ata që vijnë pas tyre (në renditje), pastaj ata që vijnë pas këtyre.” (80)¹

2- Zelli për rreshtin e parë: Pëlqehet për ata që falen me xhemat që të jenë të zellshëm për faljen në rreshtin e parë si dhe të ruhen nga qëndrimi prapa. Transmetohet nga Ebu Seid el-Hudriu (Allahu qoftë i kënaqur me të!) se i Dërguari i Allahut (paqja dhe bekimi i Allahut qofshin mbi të!) pa se shokët e tij po qëndronin prapa, ndaj u tha:

¹ Transmetoi Muslimi nr.432 nga hadithi i Abdullah ibn Mesudit, Allahu qoftë i kënaqur me të.

«تَقَدَّمُوا فَأَتَمُّوا بِي، وَلَيَأْتَمَّ بِكُمْ مَن بَعْدَكُمْ، لَا يَزَالُ قَوْمٌ يَتَأَخَّرُونَ حَتَّى يُؤَخَّرَهُمُ اللَّهُ»

"Ecni përpara dhe faluni pas meje, e le të falen pas jush ata që vijnë më pas. Disa njerëz do të vazhdojnë të mbesin prapa, derisa Allahu t'i lërë ata prapa!"

¹ Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me të!) transmeton se i Dërguari i Allahut (paqja qoftë mbi të!) ka thënë:

«لَوْ يَعْلَمُ النَّاسُ مَا فِي النِّدَاءِ وَالصَّفِّ الْأَوَّلِ، ثُمَّ لَمْ يَجِدُوا إِلَّا أَنْ يَسْتَهْمُوا عَلَيْهِ لَاسْتَهَمُوا»

"Sikur njerëzit ta dinin se çfarë vlere ka ezani dhe rreshti i parë, pastaj të mos gjenin mundësi tjetër përveçse të hidhnin short për to, ata do të hidhnin short." (82) Kuptimi i²

«لَاسْتَهَمُوا عَلَيْهِ»

"do të hidhnin short" është se ata do të hidhnin short mes tyre se cili prej tyre do të qëndronte në rreshtin e parë.

Sa u përket grave, për to është e pëlqyeshme të qëndrojnë në rreshtat e fundit. Transmetohet nga Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me të!) se i Dërguari i Allahut (paqja qoftë mbi të!) ka thënë:

«خَيْرُ صُفُوفِ الرِّجَالِ أُولُهَا، وَشَرُّهَا آخِرُهَا، وَخَيْرُ صُفُوفِ النِّسَاءِ آخِرُهَا، وَشَرُّهَا أُولُهَا»

"Rreshtat më të mirë të burrave janë të parët, ndërsa më të këqijtë janë të fundit. Ndërkaq,

¹ Transmetoi Muslimi nr. 438.

² Transmetuan Buhariu nr. 615 dhe Muslimi nr. 437.

rreshtat më të mirë të grave janë të fundit, ndërsa më të këqijtë janë të parët.”¹ Kjo vlen për rastin kur ato falen pas burrave pa ndarëse; por nëse falen në një vendfalje të ndarë nga burrat, atëherë ato i plotësojnë rreshtat duke filluar nga i pari.²

3- Imami nuk duhet të nxitojë gjatë këndimit të Fatihasë, por ta këndojë ngadalë, në mënyrë që edhe xhemati të ketë mundësi ta këndojë.³

4- Nuk është i vlefshëm namazi i burrit që falet vetëm prapa rreshtit; transmetohet nga Vabisa ibn Ma'bed (Allahu qoftë i kënaqur me të!) se një burrë u fal vetëm prapa rreshtit, dhe Profeti (paqja qoftë mbi të!) e urdhëroi që ta përsëriste namazin.⁴

Çështja e nëntë: Sunetet që duhet t'i kryejë imami.

Imami duhet të ndjekë traditën e Profetit (paqja qoftë mbi të!) në përmbushjen e detyrës së imamit, e prej traditës profetike është:

1- Namazi të jetë i lehtë dhe i përshtatshëm me gjendjen e xhematit. Kjo do të thotë që imami të mos nxitojë në namaz, pra ai nuk duhet të shpejtojë aq sa xhemati të mos ketë mundësi t'i kryejë shtyllat dhe detyrimet e namazit, dhe të mos nxitojë as në këndimin e Kuranit, në mënyrë që ata që falen

¹ Transmetoi Muslimi nr.440.

² Shih: "Mexhmu Fetava Ibn Baz": (12/196).

³ Shih: "El-Mindhar" i shejh Salih Ali Shejh, fq. (53).

⁴ E shënon Tirmidhiu nr.230 dhe thotë se hadithi i Uabisës është hasen (i mirë).

pas tij të kenë mundësi ta plotësojnë namazin e tyre. Nga Ebu Mesud Ensariu (Allahu qoftë i kënaqur me të!) përcillet se një burrë ka thënë:

وَاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي لَأَتَأَخَّرُ عَنْ صَلَاةِ الْغَدَاةِ -يَعْنِي: صَلَاةَ الصُّبْحِ- مِنْ أَجْلِ فُلَانٍ مِمَّا يُطِيلُ بِنَا، فَمَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فِي مَوْعِظَةٍ أَشَدَّ غَضَبًا مِنْهُ يَوْمَئِذٍ، ثُمَّ قَالَ: «إِنَّ مِنْكُمْ مُتَقَرِّينَ، فَأَيُّكُمْ مَا صَلَّى بِالنَّاسِ فَلْيُخَفِّفْ؛ فَإِنَّ فِيهِمُ الضَّعِيفَ وَالْكَبِيرَ وَذَا الْحَاجَةِ»

"Pasha Allahun, o i Dërguari i Allahut, unë vij me vonesë ose mungoj në namazin e sabahut për shkak të filanit, ngaqë na e zgjat shumë. Nuk e kam parë të Dërguarin e Allahut (paqja qoftë mbi të!) kurrë më të zemëruar në këshillim se atë ditë. Ku ndër të tjera ai tha: "Vërtet, disa prej jush janë dëbues! Andaj, kushdo prej jush që ua fal njerëzve namazin, le ta falë në formë të lehtë, sepse mes tyre ka të dobët, të moshuar dhe njerëz me nevojë." (87)¹

2- Të urdhërojë që të drejtohen rreshtat dhe të mbushen zbrazëtirat para fillimit të namazit, sepse kështu vepronte Profeti (paqja qoftë mbi të!). Nga Numan ibën Beshiri (Allahu qoftë i kënaqur me të!) transmetohet se ka thënë:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُسَوِّي صُفُوفَنَا حَتَّى كَأَنَّمَا يُسَوِّي بِهَا الْقِدَاحَ، حَتَّى رَأَى أَنَا قَدْ عَقَلْنَا عَنْهُ، ثُمَّ خَرَجَ يَوْمًا فَقَامَ، حَتَّى كَادَ يُكْبِرُ، فَرَأَى رَجُلًا بَادِيًا صَدْرُهُ مِنْ الصَّفِّ، فَقَالَ: «عِبَادَ اللَّهِ لَتُسَوِّرَنَّ صُفُوفَكُمْ، أَوْ لِيُخَالِفَنَّ اللَّهَ بَيْنَ وَجْهِكُمْ»

"I Dërguari i Allahut (paqja qoftë mbi të!) i drejtonte rreshtat tona, sikur të ishte duke drejtuar me to shigjetat, derisa e pa se ne e kishim kuptuar.

¹ Transmetoi Buhariu nr. 90.

Pastaj, një ditë doli dhe, kur ishte gati të merrte tekbinin, pa një burrë me gjoksin e dalë nga rreshti dhe tha: “O robër të Allahut! Ose drejtojini rreshta, ose Allahu do të fusë përçarje mes fytyrave tuaja!” (88)¹

Imami Neveviu (Allahu e mëshiroftë!) ka thënë: 'El Kidah' (me 'i' te shkronja 'k') janë drunjtë e shigjetave kur gdhenden dhe lëmohen. Kuptimi i përdorimit të kësaj fjale këtu është se ai i drejtonte me aq kujdes rreshtat, saqë dukej sikur po drejtonte shigjetat të cilat janë jashtëzakonisht të drejta.²

3- T'i urdhërojë të plotësojnë rreshtin e parë, pastaj atë që vjen pas tij. Nëse ka ndonjë mangësi, ajo le të jetë në rreshtin e fundit, sepse Profeti (paqja qoftë mbi të!) ka thënë:

«أَلَا تَصُفُّونَ كَمَا تَصِفُ الْمَلَائِكَةُ عِنْدَ رَبِّهَا؟»

“Përse nuk rreshtoheni siç rreshtohen engjëjt para Zotit të tyre?” Sahabët i thanë: “O i dërguari i Allahut, si rreshtohen engjëjt para Zotit të tyre?” Ai tha:

«يُتِمُّونَ الصُّفُوفَ الْأُولَى، وَيَتَرَاصُّونَ فِي الصَّفِّ»

“I plotësojnë rreshtat e parë dhe ngjeshen në rresht.” (90)³

¹ Transmetuan Buhariu nr. 717 dhe Muslimi nr. 436, ndërsa teksti është i Muslimit.

² Sahih Muslim, komenti i Neveviut: (4/157).

³ Transmetoi Muslimi nr. 430, nga hadithi i Xhabir bin Semurasë (Allahu qoftë i kënaqur me të!).

4- Të ndjekë shembullin e Profetit (paqja qoftë mbi të!) në këndimin e Kuranit në namaz; ai zakonisht në në namazin e sabahut këndonte nga suret e gjata të Mufes-salit, në aksham nga suret e shkurtra, dhe në jaci, drekë e ikindi nga të mesmet. Transmetohet nga Sulejman ibën Jesari, se Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me të!) ka thënë:

«مَا صَلَّيْتُ وَرَاءَ أَحَدٍ أَشْبَهَ صَلَاةَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ مِنْ فَلَانٍ، قَالَ سَلِيمَانُ: كَانَ يُطِيلُ الرَّكَعَتَيْنِ الْأُولَيْنِ مِنَ الظُّهْرِ، وَيُخَفِّفُ الْآخَرَتَيْنِ، وَيُخَفِّفُ الْعَصْرَ، وَيَقْرَأُ فِي الْمَغْرَبِ بِقِصَارِ الْمُفْصَلِ، وَيَقْرَأُ فِي الْعِشَاءِ بَوَسْطِ الْمُفْصَلِ، وَيَقْرَأُ فِي الصُّبْحِ بِطَوَالِ الْمُفْصَلِ»

“Nuk jam falur pas askujt namazi i të cilit të jetë më i ngjashëm me atë të të Dërguarit të Allahut (paqja qoftë mbi të!) sesa filani.” Sulejmani tha: “Ai i zgjaste dy rekatet e para të drekës dhe i shkurtonte dy të fundit, namazin e ikindisë nuk e zgjaste shumë, në aksham këndonte suret e shkurtra të Mufes-salit, në jaci këndonte suret e mesme të Mufes-salit dhe në sabah këndonte suret e gjata të Mufes-salit.” (91)¹

Suret e gjata të Mufes-salit janë nga Surja el-Huxhurat deri te Surja el-Buruxh; ndërsa suret e mesme janë nga Surja el-Buruxh deri te Surja el-Bejjineh; ndërsa suret e shkurtra janë nga Surja el-Bejjineh deri në fund të Kuranit.²

¹ Transmetoi Nesaiu nr.982. Hafidh Ibn Haxheri thotë në Bulug el-Meram nr.286 se isnadi i tij është sahih (i saktë).

² Shih: "Mirkatul Mefatih": (2/ 700).

Çështja e dhjetë: Kriteret e imamit.

Imami i xhamisë konsiderohet shtylla dhe forca e saj. Nëpërmjet tij, xhamia e përmbush misionin e saj në përhapjen e thirrjes islame, ndërgjegjësimin e shoqërisë dhe vetëdijësimin e njerëzve lidhur me çështjet e fesë së tyre. Nëse imami është i ditur, i mençur, largpamës, njohës i zakoneve dhe gjendjes së njerëzve, ndikimi i tij do të jetë i mirë dhe i dobishëm te xhemati i xhamisë dhe te banorët e lagjes ku gjendet xhamia; ai i mëson, i udhëzon dhe u prin atyre drejt çdo të mire dhe drejt çdo virtyti.

Të tillë ishin edhe prijësit që i plotësonin kriteret e imamit. Në agimin e Islamit, imam ishte vetë Pejgamberi (paqja qoftë mbi të!) pastaj halifët e drejtë, e më pas udhëheqësit, komandantët, dijetarët dhe personalitetet e shquara. Kjo dëshmon se ai që e merr përsipër këtë detyrë duhet të jetë në një shkallë të lartë të fesë, moralit, dijes dhe sjelljes.

Këtu del në pah rëndësia e këtij funksioni në jetën e njerëzve; pasi që fuqia e imamëve reflektohet në shoqëritë e tyre, dhe dobësia e tyre lë gjurmë në to; xhamia është ajo që e mëson shoqërinë ta lidhë fjalën me veprën. Nëse imami është i dobët në dije apo në logjikë, ose me moral e sjellje të keqe, atëherë ai bën dëm e nuk sjell dobi. Dhe nëse prej detyrave të imamit është t'i udhëzojë adhuruesit drejt së mirës, bamirësisë dhe

përmirësimit, atëherë është e vështirë që imami injorant ta realizojë këtë detyrë madhështore.

Mund të ndodhë që imami t'i plotësojë kushtet për këtë detyrë për sa i përket dijes dhe aftësisë personale, por ai është i zënë me punë të tjera që ndikojnë në cilësinë e performancës së tij, kështu që vjen me vonesë në kohën e namazit dhe nuk gjen kohë të mjaftueshme për t'i përsëritur suret apo ajetet që i këndon në namaz; prandaj e shohim të falet me sure apo ajete specifike, prej të cilave nuk del.

Mund ta mposhtë pasioni, padituria, mosmarrëveshjet apo ekstremizmi i qortuar, dhe kështu largohet nga objektiviteti, orientimi edukativ dhe thirrja me urtësi e këshillë të mirë.

Xhamia ka një ndikim të madh në këtë fe; ajo është një fanar udhëzimi ku robi lidhet me Zotin e tij, i forcohet besimi dhe bashkohet me vëllezërit e tij, që të gjithë të bashkëpunojnë në përhapjen e virtytit dhe luftimin e vesit. Dhe xhamia nuk do të jetë e aftë për këtë, përveçse nëse Allahu i dhuron asaj një imam, i cili zotëron përgatitjen shkencore dhe morale që duhet ta ketë kushdo që e mban këtë post të madh dhe kryen detyrat e këtij funksioni fisnik.

Cilësitë kryesore intelektuale të imamit:

1) Singëriteti në vepër vetëm për Allahun, në mënyrë që njeriu të jetë i mbështetur, i ndihmuar, i pranuar dhe i dashur tek Allahu dhe tek njerëzit.

2 - Largimi nga syfaqësia dhe mburrja; sepse veprat janë sipas qëllimit dhe çdo njeriu i takon ajo që ka pasur për qëllim. Kushdo që pretendon një vlerë që nuk e ka, Allahu do ta poshtërojë.

3. Të jetë hafiz i Kuranit, ose të ketë mësuar përmendsh një pjesë prej tij, dhe ta përsërisë vazhdimisht atë që e ka mësuar përmendsh, si dhe të ketë një program ditor për leximin e Kuranit.

4- Të dijë përmendësh një numër hadithesh profetike, nga Rijad es-Salihin, ose El-Erbein en-Nevevije, ose nga Bulug el-Meram, ose nga libra të tjerë të pranuar të hadithit.

5) Të mësojë Akiden e saktë; akiden e të parëve të mirë.

6 - Të mësojë fik'hun në çështjet e fesë, sidomos fik'hun e adhurimeve, dhe më e rëndësishmja ajo që ka të bëjë me pastrimin, namazin, zekatin dhe agjërimin, po ashtu edhe fik'hun e marrëdhënieve ndërnjerëzore; të njohë rregullat e fitimit të jetesës dhe të shpenzimeve, dhe t'i paralajmërojë njerëzit nga mashtrimi, hilet dhe marrja e pasurisë së njerëzve pa të drejtë. Gjithashtu, t'i paralajmërojë nga shpërdorimi, shkapërderdhja, koprracia dhe

dorështrëngimi, në mënyrë që veprimet e tyre financiare të jenë në dritën e Kuranit dhe Sunetit.

7 - Të zotërojnë mirë gjuhën arabe që të dijë kuptimet e asaj që Allahu ia shpalli të Dërguarit të Tij (paqja qoftë mbi të!) sepse siç dihet Kurani ka zbritur në gjuhën e arabëve.

8- Të lexojë biografinë e Pejgamberit dhe librat që flasin për portretin dhe edukatën e tij. Si dhe biografinë e të parëve të devotshëm; pasi në to ka shembuj të mirë, modele të shkëlqyera, pasuri të çmuar intelektuale dhe kulturë të lartë islame.

9- Të njohë dijetarët e vendit të tij dhe dijetarët e tjerë që janë kompetentë në dije dhe që njihen për besimin e drejtë, dijen dhe logjikën e shëndoshë; t'u drejtohet atyre për të gjitha çështjet fetare që i nevojiten dhe për zgjidhjen e problemeve të shoqërisë së tij.

10 - Të njohë sektet islame dhe doktrinat e tyre, rrymat ideologjike dhe objektivat e tyre, dogmat shkatërruese dhe synimet e tyre, që të mund t'i diskutojë ato në dritën e Librit të Allahut të Lartësuar, Sunetit të të Dërguarit të Tij (paqja qoftë mbi të!) dhe shkrimeve të dijetarëve të mirëfilltë muslimanë, të demaskojë falsitetin e tyre dhe të paralajmërojë kundër të pavërtetës së tyre.

11. Të njohë mjetet e ndryshme të informimit, anët e tyre pozitive e negative; si të përfitojë prej tyre në thirrjen për tek Allahu, dhe si të ruhet nga rreziqet e tyre për veten dhe shoqërinë e tij.

Kur këto cilësi plotësohen tek imami i xhamisë, kjo sjell qëndrueshmëri dhe ekuilibër, me lejen e Allahut të Lartësuar.

Cilësitë më të rëndësishme morale:

1- Duhet që imami i xhamisë të jetë thirrës dhe mësues për xhematin e xhamisë dhe për ata që e frekuentojnë xhaminë e tij, prej banorëve të lagjes dhe të tjerë. Ai duhet të ketë si shembull të Dërguarin e Allahut (paqja dhe bekimet e Allahut qofshin mbi të), sepse ai është shembulli më ideal dhe modeli më i mirë për umetin dhe për prijësit. Thotë i Lartësuari:

﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ
اللَّهَ كَثِيرًا﴾ (21)

"Në të Dërguarin e Allahut keni shembullin e mirë; për atë, që shpreson tek Allahu dhe Dita e Fundit dhe e përmend shumë Allahun." [El-Ahzab: 21]

Ta ruajë veten dhe xhematin e xhamisë nga bisedat mbi çështjet materiale dhe politike, dhe ta bëjë xhaminë të jetë vetëm për dijen dhe adhurimin.

2- Të jetë i pastër dhe i rregullt në veten e tij, të kujdeset po ashtu për pastërtinë e xhamisë, për rregullimin dhe sistemimin e sendeve të saj dhe për mirëmbajtjen e ambienteve të saj, të ruhet nga shpërdorimi dhe t'i shmanget zbukurimit të xhamisë.

- Të ketë sjellje dhe pamje të mirë; të ndjekë sunetin e Profetit (paqja qoftë mbi të!) në lëshimin e mjekrës dhe shkurtimin e mustaqeve, si dhe të shmangë lëshimin e rrobave poshtë kyçeve, të ruajë dinjitetin dhe qetësinë, dhe të jetë pasues i gjurmëve të të parëve tanë të mirë, Allahu i mëshiroftë.

4- Të jetë i butë, i durueshëm dhe i mëshirshëm; pasi butësia e zbukuron çdo gjë ku është e pranishme dhe e shëmton çdo gjë ku mungon, siç përcillet në hadith; Aishja (Allahu qoftë i kënaqur me të!) tregon se Profeti (paqja qoftë mbi të!) ka thënë:

«إِنَّ الرِّفْقَ لَا يَكُونُ فِي شَيْءٍ إِلَّا زَانَهُ، وَلَا يَنْزَعُ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا سَانَهُ»

"Ajo gjë në të cilën është e pranishme butësia, hijeshohet ndërsa ajo gjë në të cilën mungon butësia, shëmtohet." (93)¹

Nëse ndonjëri prej atyre që vijnë në xhami bën një gabim, Imami nuk duhet ta qortojë ashpër; përkundrazi, duhet ta këshillojë në mënyrë të butë dhe ta mësojë në mënyrë të mirë. Muavije ibn Hakem Sulemiu (Allahu qoftë i kënaqur me të!) tregon:

بَيْنَمَا أَنَا أَصَلِّي مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ؛ إِذْ عَطَسَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ، فَقُلْتُ: يَرْحَمَكَ اللَّهُ، فَرَامَنِي الْقَوْمُ بِأَبْصَارِهِمْ، فَقُلْتُ: وَاتَّكَلْ أُمِّيَاهُ، مَا سَأَلَكُمْ تَنْظُرُونَ إِلَيَّ؟ فَجَعَلُوا يَضْرِبُونَ بِأَيْدِيهِمْ عَلَى أَفْخَادِهِمْ، فَلَمَّا رَأَيْتُهُمْ يُصَمِّتُونَنِي لِكَيْتِي سَكَتُ، فَلَمَّا صَلَّى رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، فَبِأَبْيِ هُوَ وَأُمِّي، مَا رَأَيْتُ مُعَلِّمًا قَبْلَهُ وَلَا بَعْدَهُ أَحْسَنَ تَعْلِيمًا مِنْهُ،

¹ Transmetoi Muslimi nr.2594.

قَالَ اللَّهُ مَا كَهَرَنِي -أَي: مَا قَهَرَنِي وَلَا نَهَرَنِي- وَلَا ضَرَبَنِي وَلَا سَتَمَنِي، قَالَ: «إِنَّ هَذِهِ الصَّلَاةُ لَا يَصْلُحُ فِيهَا شَيْءٌ مِنْ كَلَامِ النَّاسِ، إِنَّمَا هِيَ التَّسْبِيحُ وَالتَّكْبِيرُ وَقِرَاءَةُ الْقُرْآنِ»

Teksa po falesha me të Dërguarin e Allahut (paqja qoftë mbi të!), një burrë nga të pranishmit teshtiu dhe unë i thashë: "Allahu të mëshiroftë!". Të pranishmit m'i ngulën sytë dhe thashë: "Mjerë unë! Ç'keni që më shikoni kështu?". Ata filluan të godisnin kofshët e tyre me duar. Kur pashë se po më bënë shenjë të heshtja, nuk fola më. Kur i Dërguari i Allahut (paqja qoftë mbi të!) e përfundoi namazin -që kurban ju bëfshin prindërit e mi! - nuk kam parë mësues më të mirë se ai, as para e as pas tij. Pasha Allahun, ai as nuk më bërtiti, as nuk më goditi e as nuk më ofendoi. Por thjesht më tha: "Në këtë namaz nuk lejohet të flitet asgjë nga fjalët e njerëzve. Ai përbëhet vetëm nga tesbihi, tekbiri dhe leximi i Kuranit." (94)¹

5- Të jetë i butë e zemërgjerë; t'i mbledhë njerëzit rreth vetes që të përfitojnë nga dhembshuria, përkrahja dhe dija e tij, t'u gjendet pranë në fatkeqësi dhe nevojë, si dhe të konsultohet me ta lidhur me misionin e xhamisë.

Profeti (paqja qoftë mbi të!) ishte në gradën më të lartë të të gjitha këtyre cilësive, siç thotë Allahu i Lartësuar për të:

¹ Transmetoi Muslimi nr. 537.

﴿فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ﴾ (159)

"Në saje të mëshirës së Allahut, u solle butësisht me ta (o Muhamed). Sikur të ishe i ashpër dhe i vrazhdë, ata do të largoheshin prej teje. Prandaj falua atyre gabimin, kërkoi falje Allahut për ata dhe këshillohu me ata për çështje të ndryshme. Kur të vendosësh për diçka, mbështetu tek Allahu. Vërtet, Allahu i do ata që mbështeten tek Ai!" (Al Imran, 159)

6- Të stoliset me durim dhe bindje, si dhe të jetë i sinqertë në fjalët e tij, në mënyrë që ta meritojë nderin e imamllëkut në xhaminë dhe në mesin e xhematit të tij. Sepse durimi dhe bindja e ngrejne robin në gradën e udhëheqjes në fe. Allahu i Lartësuar ka thënë:

﴿وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يُوقِنُونَ﴾ (24)

"Ne zgjodhëm prej tyre prijës, të cilët udhëzonin me urdhrat Tanë, për sa kohë që ishin të durueshëm dhe besonin bindshëm." (Es Sexhde, 24)

7- Duhet të jetë i çiltër në atë që thotë, qoftë kjo në hytben e xhumasë, apo në mësim dhe këshilla, apo në bashkëbisedim me njerëzit; që kështu të radhitet prej të çiltërve, të udhëzuarve dhe të shpëtuarve. Është transmetuar në hadith nga

Pejgamberi (paqja dhe bekimi i Allahut qofshin mbi të) se ka thënë:

«عَلَيْكُمْ بِالصِّدْقِ؛ فَإِنَّ الصِّدْقَ يَهْدِي إِلَى الْبِرِّ، وَإِنَّ الْبِرَّ يَهْدِي إِلَى الْجَنَّةِ، وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَصْدُقُ وَيَتَحَرَّى الصِّدْقَ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ صَدِيقًا، وَإِيَّاكُمْ وَالْكَذِبَ، فَإِنَّ الْكَذِبَ يَهْدِي إِلَى الْفُجُورِ، وَإِنَّ الْفُجُورَ يَهْدِي إِلَى النَّارِ، وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَكْذِبُ وَيَتَحَرَّى الْكَذِبَ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ كَذَّابًا»

“Jini të çiltër, sepse çiltërsia shpie në mirësi, ndërsa mirësia shpie në Xhenet. Njeriu vazhdon të jetë i çiltër dhe ta synojë çiltërsinë, derisa të shkruhet si një njeri shumë i çiltër tek Allahu. Ruajuni gënjeshtres, sepse gënjeshtria shpie në shthurje, ndërsa shthurja shpie në Zjarr. Njeriu vazhdon të gënjejë dhe ta synojë gënjeshtren, derisa të shkruhet gënjeshtar i madh tek Allahu.” (95)¹

Gënjeshtria është sherr dhe sprovë. Gënjeshtria më e madhe është gënjeshtria kundër Allahut të Lartësuar dhe të folurit për Të pa dije. Allahu i Lartësuar thotë:

﴿قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّي الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَالْإِثْمَ وَالْأَبْغَىٰ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَأَنْ تُشْرِكُوا بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزَّلْ بِهِ سُلْطَانٌ وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ (33)

"Thuaj: 'Me të vërtetë, Zoti im ka ndaluar vetëm punët e pahijshme, qofshin të hapëta ose të fshehta dhe gjynahet, dhunimin pa të drejtë, t'i shoqërohet Allahut (në adhurim) diçka, për të cilën nuk ju ka dhënë kurrfarë të drejte dhe të thoni për Allahun atë që nuk e dini'." (El Araf, 33)

¹ Transmetuan Buhariu nr. 6094 dhe Muslimi nr. 2607, nga Abdullah ibn Mesudi, Allahu qoftë i kënaqur me të.

Ky ajet fisnik i ka përmbledhur mëkatet më të mëdha, duke i renditur ato nga më i vogli tek më i madhi, i cili është të folurit për Allahun pa dije në lidhje me emrat, cilësitë dhe ligjet e Tij.

Gënjeshtria ndaj të Dërguarit të Allahut (paqja qoftë mbi të!) është prej gënjeshtrave më të mëdha dhe mëkateve më të urryera. Ajo është prej atyre mëkateve të mëdha që praktikuesi i tyre kërcënohet me Zjarr; nga Mugireh ibn Shu'beh (Allahu qoftë i kënaqur me të!) përcillet se ka thënë: E kam dëgjuar Profetin (paqja qoftë mbi të!) duke thënë:

«إِنَّ كَذِبًا عَلَى لَيْسَ كَذِبًا عَلَى أَحَدٍ، مَنْ كَذَبَ عَلَى مُتَعَمِّدًا، فَلْيَتَبَوَّأْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ»

“Vërtet, gënjeshtria ndaj meje nuk është si gënjeshtria ndaj dikujt tjetër. Ai që gënjen qëllimisht ndaj meje, le të përgatitet për vendin e tij në Zjarr!” (96)¹

Imami duhet ta shmangë gënjeshtren, madje edhe nëse është me qëllim të mirë, si: nxitja për të bërë mirë dhe paralajmërimi nga e keqja, siç bëjnë disa predikues. Padyshim kjo është një vepër e shëmtuar, në të cilën nuk ka as mirësi e as udhëzim, dhe thënësi i saj është mëkatar e jo i shpërblyer, gjynahqar e jo përfitues.

8- Të jetë besnik në citimin e fjalëve, të sigurohet për saktësinë e lajmeve, të mos nxitohet në pranimin e thashethemeve dhe të mos mbështetet

¹ Transmetuan Buhariu nr. 1291 dhe Muslimi nr. 4.

veçse në fjalë të besueshme. Allahu i Lartmadhëruar na ka urdhëruar për këtë në fjalën e Tij:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا أَن تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهْلَةٍ فَتُصْحَبُوا عَلَىٰ مَا فَعَلْتُمْ لَتُدْمِينَ﴾⁶

"O ju që keni besuar! Nëse ndonjë njeri i papërgjegjshëm ju sjell ndonjë lajm, sigurohuni mirë (në është i vërtetë), për të mos i bërë dëm ndokujt pa dashje, e të pendoheni pastaj për atë që keni bërë!" (El Huxhurat, 6)

9) Të jetë i zellshëm në mbulimin e të metave të njerëzve dhe në ruajtjen e sekreteve të tyre. Kush e mbulon një musliman, Allahu do ta mbulojë atë në këtë botë dhe në botën tjetër, dhe kush gjurmon të metat e muslimanëve, Allahu do t'ia gjurmojë të metat derisa ta turpërojë, madje edhe në brendësi të shtëpisë së tij. Transmetohet nga Abdullah ibn Umeri (Allahu qoftë i kënaqur me të!) se Profeti (paqja qoftë mbi të!) ka thënë:

«مَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ»

"Kush e mbulon një musliman, Allahu do ta mbulojë atë në Ditën e Kiametit."¹ Nga Ebu Berzeh el-Eslemi (Allahu qoftë i kënaqur me të!) përcillet se i Dërguari i Allahut (paqja qoftë mbi të!) ka thënë:²

¹ Transmetuan Buhariu nr. 2442 dhe Muslimi nr. 2580.

² Transmetuan Buhariu nr. 2442 dhe Muslimi nr. 2580.

«يَا مَعْشَرَ مَنْ آمَنَ بَلِسَانِهِ وَلَمْ يَدْخُلْ الْإِيمَانُ قَلْبَهُ، لَا تَعْتَابُوا الْمُسْلِمِينَ، وَلَا تَتَّبِعُوا عَوْرَاتِهِمْ؛ فَإِنَّ مَنْ اتَّبَعَ عَوْرَاتِهِمْ يَتَّبِعِ اللَّهَ عَوْرَتَهُ، وَمَنْ يَتَّبِعِ اللَّهَ عَوْرَتَهُ يَفْضَحْهُ فِي بَيْتِهِ»

"O ju që keni besuar me gjuhët tuaja, por që besimi ende nuk ka hyrë në zemrat tuaja! Mos i përgojoni muslimanët dhe mos hulumtoni për të metat e tyre, se ai që hulumton të metat e tyre, Allahu hulumton të metat e tij, e kujt Allahu ia hulumton të metat, e demaskon në shtëpinë e tij!" (98)¹

Tema e tretë: Namazi i xhumasë dhe hutbja e saj.

Çështja e parë: Namazi i xhumasë.

Pika e parë: Kuptimi i namazit të xhumasë dhe koha e tij:

Së pari: Kuptimi i namazit të xhumasë:

Xhumaja është një nga ditët e javës, në të cilën falet një namaz i veçantë, i cili quhet "Namazi i Xhumasë"².

Orientimi i këtij umeti nga ana e Allahut për ditën e xhumasë është një vlerë e madhe; Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me të!) transmeton se i Dërguari i Allahut (paqja qoftë mbi të!) ka thënë:

¹ Transmetoi Ebu Davudi nr. 4880, për këto cilësi shih librin "Imami i xhamisë, cilësitë e tij intelektuale dhe morale" të shejh Saud bin Muhamed el-Bishr.

² Shih: "Fjalori i gjuhës së fukahave" i Muhamed Revas Kal'axhi dhe të tjerë: (f. 166).

«نَحْنُ الْآخِرُونَ السَّابِقُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، بَيِّدَ -أَي: غَيْرَ- أَنَّهُمْ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِنَا، وَأَوْثِقْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ، وَهَذَا يَوْمُهُمُ الَّذِي فُرِضَ عَلَيْهِمْ فَأَخْتَلَفُوا فِيهِ، فَهَذَا اللَّهُ لَهُ، فَهُمْ لَنَا فِيهِ تَبَعٌ، قَالِ الْيَهُودُ عَدَا، وَالنَّصَارَى بَعْدَ عَدٍ»

“Ne jemi të fundit, por të parët në Ditën e Kiametit. Vetëm se atyre (ithtarëve të librit) u është dhënë Libri para nesh, ndërsa neve na është dhënë pas tyre. Kjo është dita e tyre që iu ishte bërë obligim, por ata u përçanë rreth saj, kështu që Allahu na orientoi neve për të (ditën e saktë). Prandaj, ata na pasojnë neve në të: hebrenjtë e kanë nesër, kurse të krishterët pasnesër.” (100)¹

Dita e xhumasë është dita më e mirë në të cilën lind dielli. Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me të!) transmeton se i Dërguari i Allahut (paqja qoftë mbi të!) ka thënë:

«خَيْرُ يَوْمٍ طَلَعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، فِيهِ خُلِقَ آدَمُ، وَفِيهِ أُدْخِلَ الْجَنَّةَ، وَفِيهِ أُخْرِجَ مِنْهَا»

“Dita e premte është dita më e mirë në të cilën ka lindur Dielli: në këtë ditë është krijuar Ademi, në të është futur në Xhenet dhe në këtë ditë është nxjerrë prej tij.” (101)²

Namazi i xhumasë deri në namazin e xhumasë tjetër është falje për mëkatet e bëra në mes dy namazeve; bazuar në hadithin Ebu Hurejrës (Allahu qoftë i kënaqur me të!) se i Dërguari i Allahut (paqja qoftë mbi të!) thoshte:

¹ Transmetuan Buhariu nr.876 dhe Muslimi nr. 855.

² Transmetoi Muslimi nr. 854.

«الصَّلَاةُ الْخَمْسُ، وَالْجُمُعَةُ إِلَى الْجُمُعَةِ، وَرَمَضَانُ إِلَى رَمَضَانَ، مُكَفَّرَاتُ مَا بَيْنَهُنَّ إِذَا اجْتُنِبَتِ الْكَبَائِرُ»

“Pesë namazet, namazi i xhumasë deri në namazin e xhumasë tjetër dhe Ramazani deri në Ramazanin tjetër, janë shlyerje për mëkatet e bëra mes tyre, nëse njeriu ruhet prej mëkateve të mëdha.” (102)¹

Namazi i xhumasë është namaz më vete, që dallon nga namazi i drekës në numër, në këndimin me zë, në mbajtjen e hutbes dhe në kushtet e tij të veçanta. Ai përputhet me të në kriterin e kohës.

Së dyti: Koha e namazit të xhumasë:

Koha e namazit të xhumasë është koha e namazit të drekës, pra, pas kalimit të mesditës e derisa hija e një objekti të bëhet sa gjatësia e tij. Kjo bazohet në hadithin e Enes ibn Malikut (Allahu qoftë i kënaqur me të!), se Profeti (paqja qoftë mbi të!) e falte namazin e xhumasë kur dielli kalonte mesditën². D.m.th., kur ai anonte drejt perëndimit dhe largohej nga mesi i qiellit, që është koha e namazit të drekës.

Çështja e dytë: Dispozita e namazit të xhumasë, dhe kush e ka për detyrë ta falë?

Së pari: Dispozita e namazit të xhumasë:

Namazi i xhumasë është detyrë individuale për burrat, bazuar në fjalën e të Lartmadhërishmit:

¹ Transmetoi Muslimi nr. 233.

² Transmetoi Buhariu nr. 904.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَى ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا
الْبَيْعَ ذَلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾⁹

"O besimtarë, kur të thirreni për (të falur) namazin (e xhumasë) në ditën e premte, nxitoni për ta përmendur Allahun dhe pezulloni tregtinë! Kjo, që ta dini, është më mirë për ju!" (El Xhumu'a, 9) Nga Abdullah ibn Umeri dhe Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me ta!) përcillet se ata të dy e kanë dëgjuar të Dërguarin e Allahut (paqja qoftë mbi të!) duke thënë në mimberin e tij:

«لَيَنْتَهِيَنَّ أَقْوَامٌ عَنْ وَدْعِهِمْ - أَي: تَرْكِهِمْ- الْجُمُعَاتِ، أَوْ لَيُخَيَّمَنَّ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ،
ثُمَّ لَيَكُونَنَّ مِنَ الْعَافِينَ»

"Ose do të heqin dorë disa njerëz nga lënia e xhumave, ose Allahu i Lartësuar do t'ua vulosë zemrat, e pastaj do të jenë prej të shkujdesurve." (104)¹

Të gjithë muslimanët janë të njezëri rreth obligimit të namazit të xhumasë. Ibn Mundhiri (Allahu e mëshiroftë!) ka thënë: "Dhe janë të njezëri se xhumaja është detyrë për njerëzit e lirë, të rriturit dhe ata që nuk janë në udhëtim, të cilët nuk kanë ndonjë arsye që i justifikon"².

Së dyti: Kush e ka për detyrë?

Namazi i xhumasë është i detyrueshëm për çdo musliman, mashkull, i lirë, i rritur, i mençur, i cili ka mundësi ta falë atë dhe nuk është udhëtarë. Andaj,

¹ Transmetoi Muslimi nr. 865.

² "El Ixhma" fq. 40.

nuk është detyrë për: robin, gruan, fëmijën, të çmendurin, të sëmurin apo udhëtarin. Këtë e vërteton transmetimi i Tarik ibn Shihabit (Allahu qoftë i kënaqur me të!) se Pejgamberi (paqja qoftë mbi të!) ka thënë:

«الْجُمُعَةُ حَقٌّ وَاجِبٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ فِي جَمَاعَةٍ، إِلَّا أَرْبَعَةً: عَبْدٌ مَمْلُوكٌ، أَوْ امْرَأَةٌ، أَوْ صَبِيٌّ، أَوْ مَرِيضٌ»

«Xhumaja është obligim për çdo musliman që ta falë me xhemat, përveç katër vetave: robit, gruas, fëmijës dhe të sëmurit.» (106)¹

Sa i përket udhëtarit, ai nuk e ka obligim namazin e xhumasë; sepse Profeti (paqja qoftë mbi të!) nuk e falte atë në udhëtimet e tij. Dita e Arafatit në Haxhin e tij përkoi me ditën e xhumasë, e megjithatë ai e fali drekën dhe bashkoi ikindinë me të.

Ibn Mundhiri, (Allahu e mëshiroftë!) ka cituar konsensusin e dijetarëve muslimanë mbi këtë dhe ka thënë: "Janë pajtuar unanimisht se xhumaja nuk është detyrë për fëmijët dhe as për gratë... dhe janë pajtuar unanimisht se xhumaja është detyrë për meshkujt e lirë që janë të rritur, që nuk janë në udhëtim dhe që nuk kanë arsye që t'i justifikojë"².

Nëse në namazin e xhumasë merr pjesë rob, gruaja, fëmija, i sëmuri apo udhëtar, namazi i tyre është i saktë dhe ua zëvendëson namazin e drekës.

¹ Transmetoi Ebu Davudi nr. 1067.

² "El Ixhma" fq. 40.

Namazi i xhumasë nuk është obligim për beduinët që enden në kërkim të kullsave dhe ujit, ngase banorët e shkretëtirës në kohën e Pejgamberit (paqja qoftë mbi të!) jetonin përreth Medinës dhe ai nuk i urdhëroi për të falur namazin e xhumasë. Imam Ahmedi ka thënë: "Beduinët nuk e kanë obligim namazin e xhumasë, sepse ata shpërngulen nga një vend në tjetrin. Imam Ahmedi e arsyetoi shfuqizimin e detyrës së xhumasë me shpërnguljen dhe lëvizjen nga një vend në tjetrin. Andaj kushdo që është banor i përhershëm i një vendi dhe nuk shpërngulet me dëshirën e tij, konsiderohet se është prej banorëve të fshatrave"¹.

Namazi i xhumasë është i vlefshëm me tre persona: njëri ligjëron dhe dy dëgjojnë; sepse Allahu i Lartësuar ka thënë:

(...فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ...)

"...nxitoni për te përmendja e Allahut..." (El Xhumua, 9) Folja e përdorur në këtë ajet është në numrin shumës dhe numri më i vogël i shumësit është tre.

Pika e tretë: Forma e faljes së namazit të xhumasë.

Namazi i xhumasë përbëhet nga dy rekate, në të cilat këndohet me zë, sepse Profeti (paqja qoftë mbi të!) vepronte kështu dhe dijetarët janë pajtuar për

¹ "Mexhmuë el-Fetava" 24/166.

këtë gjë. Thotë Ibën Hazmi (Allahu e mëshiroftë!): "Dijetarët janë pajtuar se namazi i xhumasë – kur plotësohen kushtet e tij – ka dy rekate, në të cilat këndohet me zë"¹.

Sunet është që në rekatin e parë të këndojë Fatihanë dhe suren el A'la, dhe në të dytin Fatihanë dhe suren el Gashije. Transmetohet nga Nu'man ibn Beshiri (Allahu qoftë i kënaqur me të!) se ka thënë: «كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَقْرَأُ فِي الْعِيدَيْنِ وَفِي الْجُمُعَةِ بِسَبْحِ اسْمِ رَبِّكَ الْأَعْلَى، وَهَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ» [110].

"I Dërguari i Allahut (paqja qoftë mbi të!) këndonte në dy Bajramet dhe në namazin e Xhumasë suret 'el-A'la' dhe 'el-Gashije'" (110).²

Ose në rekatin e parë këndon Fatihanë dhe suren el-Xhumua, ndërsa në të dytin Fatihanë dhe suren el-Munafikun. Transmetohet nga Ibn Ebi Rafi se ka thënë: Mervani e la Ebu Hurejrën si mëkëmbës në Medine dhe u nis për në Mekë. Ebu Hurejra na e fali namazin e xhumasë dhe në të këndoi suren el-Xhumua në rekatin e parë e në rekatin e fundit këndoi suren el-Munafikun. E takova Ebu Hurejrën kur mbaroi dhe i thashë: "Ti këndove dy suret që i këndonte Ali ibn Ebi Talibi në Kufe." Ebu Hurejra tha:

«إِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَقْرَأُ بِهِمَا يَوْمَ الْجُمُعَةِ».

¹ "Meratib el-Ixhma" fq. 33)

² Transmetoi Muslimi nr. 878.

"E kam dëgjuar të Dërguarin e Allahut (paqja qoftë mbi të!) duke i lexuar ato në ditën e xhumasë"¹.

Pika e katërt: Kur konsiderohemi se e kemi arritur namazin e xhumasë?

Konsiderohemi se e kemi arritur namazin e xhumasë nëse arrijmë të falim një rekatë me imamin. Transmetohet nga Abdullah ibn Umeri (Allahu qoftë i kënaqur me të dy!) se Pejgamberi (paqja qoftë mbi të!) ka thënë:

«مَنْ أَدْرَكَ رَكْعَةً مِنَ الْجُمُعَةِ أَوْ غَيْرَهَا فَقَدْ تَمَّتْ صَلَاتُهُ»

"Ai që arrin një rekat të namazit të xhumasë ose të ndonjë namazi tjetër, namazi i tij është plotësuar." (112)²

E nëse arrin më pak se një rekatë, fal namazin e drekës³.

Pra, ai që i ka ikur një rekat nga namazi i xhumasë dhe e arrin imamin në rekatën e dytë gjatë rukusë së tij ose para saj, kompenson vetëm një rekat, bazuar në hadithin:

«وَمَنْ أَدْرَكَ الرَّكْعَةَ فَقَدْ أَدْرَكَ الصَّلَاةَ»

"Ai që e arrin rekatën, e ka arritur të gjithë namazin" (114)⁴

¹ Transmetoi Muslimi nr.877.

² Transmetoi Nesaiu nr.557.

³ Shih: "El Mugni" i Ibën Kudames: (2/231).

⁴ Transmetoi Ebu Davudi nr. 893.

Pika e pestë: Veprat e ndaluara dhe të papëlqyeshme në ditën e xhumasë.

1-Ndalohet e folmja kur imami mban hytben ngase transmetohet Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me të!) se i Dërguari i Allahut (paqja qoftë mbi të) ka thënë:

«إِذَا قُلْتَ لِصَاحِبِكَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ: أَصْبَتْ، وَالْإِمَامُ يَخْطُبُ، فَقَدْ لَغَوْتَ»

"Nëse në ditën e premte, teksa imami është duke ligjëruar, i thua shokut tënd: 'Hesht!', ke bërë një veprim të kotë" (115) D.m.th. ke folur fjalë të kota, që janë të papranueshme, dhe të është zhvlerësuar vlera e xhumasë.¹

Neveviu (Allahu e mëshiroftë!) thotë: "Në këtë hadith ndalohen të gjitha llojet e të folurit gjatë hytbes dhe përmes tij tërhiqet vërejtja edhe për gjërat e tjera; sepse nëse dikush thotë: 'Hesht!', që në thelb është urdhërim për mirë, e ndërkohë (Profeti) e quajti këtë zhvlerësues të shpërblimit, atëherë çdo e folur tjetër, sado e paktë, konsiderohet zhvlerësuese e shpërblimit në mënyrë parësore"².

Në ndalimin e të folurit përfshihen edhe lutja për atë që teshtin si dhe kthimi i selamit kur dikush të jep selam; të gjitha këto nuk lejohen kur imami është duke mbajtur hutben. Ndërsa para se imami

¹ Transmetuan Buhariu nr. 934 dhe Muslimi nr. 851.

² "Sherhu Muslim" 6/138.

të fillojë hutben dhe gjatë pushimit mes dy hutbeve, nuk ka asgjë të keqe nëse flet.

Sa i përket bashkëbisedimit të xhemaatliut me hatibin, nuk ka asgjë të keqe në të. Enes ibn Maliku (Allahu qoftë i kënaqur me të!) tregon:

«أَنَّ رَجُلًا دَخَلَ الْمَسْجِدَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ مِنْ بَابٍ كَانَ نَحْوَ دَارِ الْقَضَاءِ وَرَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَائِمٌ يَخْطُبُ فَاسْتَقْبَلَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَائِمًا، ثُمَّ قَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ هَلَكْتَ الْأَمْوَالُ وَانْقَطَعَتِ السُّبُلُ فَادْعُ اللَّهَ أَنْ يُعِينَنَا فَرَفَعَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَدَيْهِ...» الحديث.

"Një njeri hyri në xhami ditën e xhumasë, nga një derë që ishte në drejtim të Gjykatës, ndërsa i Dërguari i Allahut (paqja qoftë mbi të!) ishte në këmbë duke mbajtur hytben. Ai u kthye drejt të Dërguarit të Allahut (paqja qoftë mbi të!) duke qëndruar në këmbë dhe tha: 'O i Dërguari i Allahut, na u shkatërrua pasuria dhe na u ndërprejnë rrugët, lutju Allahut të na lëshojë shi!' Atëherë, i Dërguari i Allahut (paqja qoftë mbi të!) i ngriti duart e tij..."¹.

2- Ndalohej gjatë hutbes të merresh me gjëra të kota, si prekja e guralecëve, përdorimi i tespiheve, apo angazhimi me celularin etj; sepse transmetohet nga Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me të!) se i Dërguari i Allahut (paqja qoftë mbi të!) ka thënë:

«مَنْ مَسَّ الْحَصَى فَقَدْ لَعَا»

"Kush i prek guralecët, ka bërë një veprim të kotë!" (118) Kjo, për shkak se angazhimi me gjëra të

¹ Transmetuan Buhariu nr. 967 dhe Muslimi nr. 897.

kota e pengon njeriun të kuptojë dhe bie ndesh me përulësinë.¹

3- Është e ndaluar të kapërcehen supet e njerëzve gjatë hytbes; Abdullah ibn Busri (Allahu qoftë i kënaqur me të!) tregon se një njeri erdhi ditën e premte dhe nisi të kapërcente supet e njerëzve, ndërkohë Profeti (paqja qoftë mbi të!) po mbante hytben. Ai i tha atij:

«اجْلِسْ فَقَدْ أَذَيْتَ»

"Ulu, sepse i ke shqetësuar të tjerët!" (119)²

Kjo, sepse kapërcimi mbi supet e njerëzve përbën shqetësim për xhematin dhe i shpërqendron ata nga dëgjimi i hytbes. Ndërsa për imamin nuk ka gjë të keqe që t'i kapërcejë supet e njerëzve, nëse nuk ka mundësi tjetër për të arritur në vendin e tij. Po kështu edhe ai që detyrohet t'i kapërcejë për një nevojë të domosdoshme, siç është marrja e abdesit, ose për të plotësuar një vend të zbrazët para tij...etj.

4- Është e ndaluar ngritja e dikujt nga vendi që e ka zënë më herët dhe ulja në vendin e tij, sepse është vërtetuar nga Xhabir ibn Abdullahu (Allahu qoftë i kënaqur me ta!), se Profeti (paqja qoftë mbi të!) ka thënë:

«لَا يُقِيمَنَّ أَحَدُكُمْ أَخَاهُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، ثُمَّ لِيُخَالِفَ إِلَى مَقْعَدِهِ فَيَقْعُدَ فِيهِ، وَلَكِنْ أَفْسَحُوا»

¹ Transmetoi Muslimi nr. 857.

² Transmetoi Ebu Davudi nr. 1118.

“Asnjëri prej jush të mos e ngrejë vëllanë e tij ditën e xhumasë nga vendi i tij, e pastaj të ulet në të, por bëni vend njëri tjetrit!” (120)¹

5- Është e papëlqyeshme të ndash dy veta duke u ulur ndërmjet tyre ose duke i kapërcyer ata; është vërtetuar nga Selman el-Farisij (Allahu qoftë i kënaqur me të!) se i Dërguari i Allahut (paqja qoftë mbi të!) ka thënë:

«مَنْ اغْتَسَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ... ثُمَّ رَاحَ فَلَمْ يَفْرِقْ بَيْنَ اثْنَيْنِ، فَصَلَّى مَا كُتِبَ لَهُ، ثُمَّ إِذَا خَرَجَ الْإِمَامُ أَنْصَتَ، غُفِرَ لَهُ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجُمُعَةِ الْآخَرَى»

“Ai që lahet ditën e xhumasë... pastaj shkon në xhami, nuk i ndan dy veta, falet aq sa i është caktuar dhe hesht kur imami ngjitet në minber, do t'i falen mëkatet ndërmjet asaj xhumaje dhe tjetrës.”(121) Kjo dëshmon se ai që përçan mes dy vetave nuk e përfiton këtë falje.²

Pika e gjashtë: Sunetet e xhumasë.

1- Është sunet që në namazin e sabahut të ditës së xhuma të këndohen suret Sexhde dhe Insan, sepse Profeti (paqja qoftë mbi të!) e ka praktikuar këtë rregullisht. Transmetohet nga Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me të!) se ka thënë:

«كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَفْرَأُ فِي الْجُمُعَةِ فِي صَلَاةِ الْفَجْرِ أَلَمْ تَنْزِيلُ السَّجْدَةِ، وَهَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ حِينٌ مِّنَ الدَّهْرِ».

¹ Transmetoi Muslimi nr. 2178.

² Transmetoi Buhariu nr. 910.

"Profeti (paqja qoftë mbi të!) këndonte ditën e xhumasë në namazin e sabahut suren Sexhde dhe suren Insan"¹.

2- Gusli (larja e trupit) në ditën e xhuma; është sunet i fortë dhe i rregullt bazuar në hadithin e Abdullah ibn Umerit (Allahu qoftë i kënaqur me të dy!), se i Dërguari i Allahut (paqja qoftë mbi të!) ka thënë:

«إِذَا جَاءَ أَحَدُكُمُ الْجُمُعَةَ فَلْيَغْتَسِلْ»

"Kur të vijë dikush për të falur namazin e xhumasë, le të lahet!"(123) Duhet të tregohet kujdes për larjen dhe të mos lihet pas dore, veçanërisht për ata që kanë erë të pakëndshme.²

Koha e guslit (larjes) për xhumanë fillon nga agimi i ditës së xhuma. Gusli prej xhunubllëkut vlen edhe për guslin e xhumasë, sepse qëllimi i guslit të xhumasë është pastrimi dhe largimi i erërave të pakëndshme nga trupi, e kjo arrihet edhe me guslin prej xhunubllëkut. Por, është e pëlqyeshme që kur të lahet prej xhunubllëkut të bëjë nijet edhe guslin për ditën e xhuma që të fitojë shpërblim edhe për të.

3- Është sunet që të parfumoset, të pastrohet dhe të heqë nga trupi të gjitha gjërat që duhen hequr, si: prerja e thonjve, rruajtja e qimeve të vendeve të turpshme, shkulja e qimeve të nënsqetullave dhe

¹ Transmetuan Buhariu nr.891 dhe Muslimi nr. 880.

² Transmetuan Buhariu nr. 877 dhe Muslimi nr. 844.

shkurtimi i mustaqeve, bazuar në hadithin e Selman El-Farisiut (Allahu qoftë i kënaqur me të!) se Profeti (paqja qoftë mbi të!) ka thënë:

«مَنْ اغْتَسَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، وَتَطَهَّرَ بِمَا اسْتَطَاعَ مِنْ طَهْرٍ، ثُمَّ ادَّهَنَ أَوْ مَسَّ مِنْ طِيبٍ، ثُمَّ رَاحَ فَلَمْ يَفْرَقْ بَيْنَ اثْنَيْنِ، فَصَلَّى مَا كُتِبَ لَهُ، ثُمَّ إِذَا خَرَجَ الْإِمَامُ أَنْصَتَ، غُفِرَ لَهُ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجُمُعَةِ الْآخَرَى»

“Ai që lahet ditën e xhuma, pastrohet sa më mirë që mundet, pastaj lyhet me vaj ose parfumoset, pastaj shkon në xhami e nuk futet midis dy vetave, falet aq sa i është caktuar dhe, kur imami ngjitet në minber, hesht, do t'i falen mëkatet ndërmjet asaj xhumaje dhe xhumasë tjetër.” (124)¹

Po ashtu, përdorimi i misvakut në këtë ditë është më i theksuar; siç tregohet në hadithin e Ebu Seid el-Hudriut (Allahu qoftë i kënaqur me të!), i cili ka thënë: "Dëshmoj se i Dërguari i Allahut (paqja qoftë mbi të!) ka thënë:

«الْغُسْلُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَاجِبٌ عَلَى كُلِّ مُحْتَلِمٍ، وَأَنْ يَسْتَنْ -أَي: يَسْتَاكُ- وَأَنْ يَمَسَّ طِيبًا إِنْ وَجَدَ»

"Larja e trupit në ditën e xhuma është detyrë për çdo të rritur, si dhe të pastrojë dhëmbët – d.m.th. të përdorë misvakun – dhe të parfumoset, nëse ka parfum." (125)²

4) Është sunet që të veshë rrobat më të mira që gjen, për shkak të hadithit të Umer ibn Hattabit (Allahu qoftë i kënaqur me të!) ku thuhet se

¹ Transmetoi Buhariu nr. 910.

² Transmetoi Buhariu nr. 880.

«أَنَّهُ رَأَى حُلَّةَ سَيَرَاءٍ عِنْدَ بَابِ الْمَسْجِدِ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ لَوْ اشْتَرَيْتَ هَذِهِ، فَلَبِسْتُهَا يَوْمَ الْجُمُعَةِ وَلَلْوُفْدُ إِذَا قَدِمُوا عَلَيْكَ...»

ai pa një veshje mëndafshi te dera e xhamisë dhe tha: "O i Dërguari i Allahut, sikur ta blije këtë e ta vishje ditën e xhumasë, si dhe kur të vijnë delegacionet...!" (126):

5) Është sunet shkuarja herët në xhami ditën e xhuma, ngase Pejgamberi (paqja qoftë mbi të!) ka nxitur për këtë. Nga Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me të!) përcillet se i Dërguari i Allahut (paqja qoftë mbi të!) ka thënë:

«مَنْ اغْتَسَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ غُسْلَ الْجَنَابَةِ - أَيُّ: غُسْلًا صَفْتُهُ كَصَفَةِ غُسْلِ الْجَنَابَةِ - ثُمَّ رَاحَ فَكَانَ قَرَبَ بَدَنَةٍ - وَهِيَ وَاحِدَةٌ مِنَ الْإِبِلِ ذَكَرًا أَوْ أُنْثَى - وَمَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الثَّانِيَةِ فَكَانَ قَرَبَ بَقَرَةٍ، وَمَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الثَّالِثَةِ فَكَانَ قَرَبَ كَبْشًا أَقْرَنَ، وَمَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الرَّابِعَةِ فَكَانَ قَرَبَ دَجَاجَةٍ، وَمَنْ رَاحَ فِي السَّاعَةِ الْخَامِسَةِ فَكَانَ قَرَبَ بَيْضَةٍ، فَإِذَا خَرَجَ الْإِمَامُ حَضَرَتِ الْمَلَائِكَةُ يَسْتَمِعُونَ الذِّكْرَ»

“Ai që pastrohet ditën e premte, ashtu siç pastrohet prej xhunubllëkut – d.m.th. lahet siç lahet nga xhunubllëku – dhe shkon në xhami, konsiderohet sikurse të ketë bërë kurban një deve. Ai që shkon në orën e dytë, konsiderohet sikurse të ketë bërë kurban një lopë. Ai që shkon në orën e tretë, konsiderohet sikur të ketë bërë kurban një dash me brirë. Ai që shkon në orën e katërt, konsiderohet sikur të ketë bërë kurban një pulë. Ai që shkon në orën e pestë, konsiderohet sikur të ketë dhënë sadaka një vezë. E, kur imami ngjitet në minber,

1 Transmetuan Buhariu nr. 886 dhe Muslimi nr. 2068.

melekët ndalen dhe dëgjojnë dhikrin (hutben).”
(127)¹

6- Është sunet që ai i cili hyn në xhami ditën e premte, teksa imami po ligjëron, të mos ulet derisa t'i falë dy rekate të shkurtra, sepse Profeti (paqja qoftë mbi të!) e urdhëroi një njeri që hyri gjatë hutbes t'i falte dy rekate. Transmetohet nga Xhabir ibn Abdullah (Allahu qoftë i kënaqur me të!) se ka thënë: “Sulejk El-Gatafani erdhi ditën e premte, ndërkohë që Profeti (paqja qoftë mbi të!) po ligjëronte, dhe u ul. Profeti i tha:

«يَا سُلَيْكُ فَمَازَكَعَ رَكْعَتَيْنِ، وَتَجَوَّزَ فِيهِمَا»

“O Sulejk, çohu, fali dy rekate dhe mos i zgjat!” Dhe pastaj tha:

«إِذَا جَاءَ أَحَدُكُمْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، وَالْإِمَامُ يَخْطُبُ، فَلْيَرْكَعْ رَكْعَتَيْنِ، وَلْيَتَجَوَّزَ فِيهِمَا»

“Kur të vijë ndonjeri prej jush ditën e premte dhe imami është duke ligjëruar, le t'i falë dy rekate të shkurtra!” (128)²

7) Është sunet leximi i sures El-Kehf ditën e xhuma. Nga Ebu Seid el-Hudriu (Allahu qoftë i kënaqur me të!) përcillet se Pejgamberi (paqja qoftë mbi të!) ka thënë:

«مَنْ قَرَأَ سُورَةَ الْكَهْفِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ أَضَاءَ لَهُ مِنَ النُّورِ مَا بَيْنَ الْجُمُعَتَيْنِ»

¹ Transmetuan Buhariu nr. 881 dhe Muslimi nr. 850.

² Transmetuan Buhariu nr. 930 dhe Muslimi nr. 875.

“Atij që e lexon suren El-Kehf ditën e xhuma, do t'i ndriçojë një dritë mes dy xhumave.”¹.

8- Është Sunet që gjatë ditës dhe natës së xhumasë të shpeshtohen salavatet për Pejgamberin (paqja qoftë mbi të!) sepse transmetohet nga Eus ibën Eusi (Allahu qoftë i kënaqur me të!) se Pejgamberi (paqja qoftë mbi të!) ka thënë:

«إِنَّ مِنْ أَفْضَلِ أَيَّامِكُمْ يَوْمَ الْجُمُعَةِ، فَأَكْثِرُوا عَلَيَّ مِنَ الصَّلَاةِ فِيهِ؛ فَإِنَّ صَلَاتَكُمْ مَعْرُوضَةٌ عَلَيَّ»

“Prej ditëve tuaja më të mira është dita e xhumasë, andaj më çoni sa më shumë salavate, sepse salavatet tuaja më paraqiten!” (130)²

9- Është sunet që në këtë ditë të shtohen lutjet dhe të kërkohet ora e pranimi të tyre; nga Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me të!) transmetohet se Pejgamberi (paqja qoftë mbi të!) e përmendi ditën e xhumasë dhe tha:

«فِيهِ سَاعَةٌ، لَا يُوَافِقُهَا عَبْدٌ مُسْلِمٌ وَهُوَ قَائِمٌ يُصَلِّي، يَسْأَلُ اللَّهَ تَعَالَى شَيْئًا إِلَّا أَعْطَاهُ إِيَّاهُ»

"Në të është një orë që nëse një njeri musliman e qëllon duke falur namaz e duke i kërkuar diçka Allahut të Lartësuar, Ai do t'ia japë atij atë" (131)³

Pranimi i lutjes shpresohet në çdo kohë gjatë ditës së premte, por koha kur ka më së shumti gjasa

¹ Transmetoi Hakimi në Mustedrek nr.3392. Ky hadith është klasifikuar si fjalë e Ebu Seidit.

² Transmetoi Ebu Davudi nr. 1531.

³ Transmetuan Buhariu nr. 935 dhe Muslimi nr. 852.

të pranohet është periudha mes uljes së imanit për hytben dhe përfundimit të namazit, si dhe ora e fundit e ditës së premtë për atë që rri ulur duke prituri namazin e akshamit, qoftë në xhami apo në shtëpinë e tij. Bazuar në hadithin e Ebu Musa el-Esh'ariut (Allahu qoftë i kënaqur me të!) se Profeti (paqja qoftë mbi të!) ka thënë për orën e ditës së premtë:

«هِيَ مَا بَيْنَ أَنْ يَجْلِسَ الْإِمَامُ إِلَى أَنْ تُقْضَى الصَّلَاةُ»

“Ajo është ndërmjet uljes së imanit e deri kur të kryhet namazi.” (132)¹

Pika e shtatë: Namazet vullnetare në ditën e xhumasë.

Namazi i xhumasë nuk ka sunet të rregullt para tij, por është sunet për atë që vjen në xhami për të falur xhumanë të falë namaz vullnetar sa të dojë; dy rekate, ose katër, ose gjashtë, ose më shumë, duke dhënë selam pas çdo dy rekatesh. Sepse Profeti (paqja qoftë mbi të!) ka nxitur për këtë, siç përcillet në hadithin e Selman Farisiut (Allahu qoftë i kënaqur me të!) se i Dërguari i Allahut (paqja qoftë mbi të!) ka thënë:

«مَنْ اغْتَسَلَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ... ثُمَّ رَاحَ فَلَمْ يَفَرِّقْ بَيْنَ اثْنَيْنِ، فَصَلَّى مَا كُتِبَ لَهُ، ثُمَّ إِذَا خَرَجَ الْإِمَامُ أَنْصَتَ، غُفِرَ لَهُ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجُمُعَةِ الْآخَرَى»

“Ai që lahet në ditën e xhumasë... pastaj shkon në xhami, nuk i ndan dy vetë, falet sa i është caktuar,

¹ Transmetoi Muslimi nr. 853.

pastaj, kur imami ngjitet në minber, hesht, do t'i falen mëkatet mes kësaj dhe xhumasë tjetër.”(133) Dhe sepse sahabët kanë vepruar kështu (Allahu qoftë i kënaqur me ta!), dhe sepse namazet vullnetare kanë shpërblim të përgjithshëm.¹

Sa i përket sunetit të rregullt të ditës së xhuma, ai falet pas namazit të xhumasë; dy rekate në shtëpi, ose katër rekate në xhami.

«فَقَدْ كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُصَلِّي بَعْدَ الْجُمُعَةِ رَكْعَتَيْنِ فِي بَيْتِهِ».

"Profeti (paqja qoftë mbi të!) i falte dy rekate pas xhumasë në shtëpinë e tij"². Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me të!) transmeton se i Dërguari i Allahut (paqja qoftë mbi të!) ka thënë:

«إِذَا صَلَّي أَحَدُكُمْ الْجُمُعَةَ فَلْيُصَلِّ بَعْدَهَا أَرْبَعًا»

"Kur ta falë ndonjëri prej jush namazin e xhumasë, le t'i falë katër rekate pas tij!" (135)³

Pra, sunetet e xhumasë, nëse falen në xhami, falen katër rekate, e nëse falen në shtëpi, falen dy rekate.

Çështja e dytë: Hutbja e xhumasë.

Pika e parë: Çfarë është hutbja e xhumasë?

Hutbja është një ligjëratë që mbahet para një tubimi të njerëzve, pak para namazit të xhumasë, e

¹ Transmetoi Buhariu nr. 910.

² Transmetuan Buhariu nr. 937 dhe Muslimi nr. 729, nga hadithi i Ibën Umerit, Allahu qoftë i kënaqur me të dy!

³ Transmetoi Muslimi nr. 881.

cila përmban falënderimin e Allahut, lavdërimin e Tij, dërgimin e salavateve dhe selameve mbi Profetin (paqja qoftë mbi të!) këshillim dhe përkujtim¹.

Pika e dytë: Dispozita e hutbes.

Hutbja është kusht për namazin e xhumasë dhe ai nuk është i saktë pa të, ngase Allahu i Lartësuar ka thënë:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ...﴾

"O besimtarë, kur të thirreni për (të falur) namazin (e xhumasë) në ditën e premte, nxitoni për ta përmendur Allahun...!" (El Xhuma, 9) Përmendja e Allahut që është cekur në këtë ajet është komentuar si hutbja e ditës së xhuma². Nëse hutbja nuk do të ishte e detyrueshme atëherë nuk do të ishte e detyrueshme vajtja në xhami për dëgjimin e saj! Edhe fakti që Profeti (paqja qoftë mbi të!) e ka bërë rregullisht pa e lënë asnjëherë tregon se ajo ishte e detyrueshme.

Imami Ibën Kudame el-Hanbeli (Allahu e mëshiroftë!) ka thënë: Përmbledhja e kësaj që thamë është se hutbeja është kusht për xhumanë, e cila nuk është e saktë pa të³.

¹ Shih "Muxhem Lugatil Fukaha" (fq. 197), dhe "Hutbetul Xhumuati ue Ahkamuha el Fikhijjetu" i El Huxhejlanit (fq. 22).

² (Tefsir et Taberi, 22/642)

³ "El Mugni" 2/224.

Pika e tretë: Kushtet e hutbes.

1- Të jenë dy hutbe, bazuar në hadithin e vërtetuar nga Abdullah ibn Umeri (Allahu qoftë i kënaqur me të dy!), i cili ka thënë:

«كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَخْطُبُ حُطْبَتَيْنِ يَقَعُدُ بَيْنَهُمَا» [139].

"Profeti (paqja qoftë mbi të!) mbante dy hutbe, mes të cilave ulej." (139)¹

2. Të mbahet pas hyrjes së kohës së namazit të xhumasë, sepse nëse mbahet e gjitha ose një pjesë e saj para kësaj kohe, nuk është e vlefshme.

3- Të dyja hutbet duhet të mbahen para namazit, bazuar në hadithin e Saib ibn Jezidit (Allahu qoftë i kënaqur me të!), i cili ka thënë:

«إِنَّ الْأَذَانَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ كَانَ أَوَّلَهُ حِينَ يَجْلِسُ الْإِمَامُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ عَلَى الْمِنْبَرِ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَأَبِي بَكْرٍ وَعُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا»

"Në kohën e të Dërguarit të Allahut (paqja qoftë mbi të!), të Ebu Bekrit dhe të Umerit (Allahu qoftë i kënaqur me ta!), ezani i parë i ditës së xhumasë thirrej kur imami ulej në minber."² Dhe ky është argument i qartë se të dyja hutbet i paraprijnë namazit.

Dhe bazuar në fjalën e Pejgamberit (paqja qoftë mbi të!):

«صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي»

¹ Transmetoi Buhariu nr. 928.

² Transmetoi Buhariu nr. 916.

"Faluni ashtu siç më keni parë mua duke u falur!"(141) Profeti (paqja qoftë mbi të!) nuk është falur veçse pas dy hutbeve. Merdaviu ka thënë:¹ "Kushtëzohet që ato të dyja -dy hutbet- t'i paraprijnë namazit, për këtë nuk ka kundërshtim midis dijetarëve"².

4- Pjesët e hutbes duhet të jenë të patëndërprera dhe të mos bëhet pauzë midis tyre. Imam Ibn Kudame (Allahu e mëshiroftë!) thotë: "Vazhdimësia është kusht për vlefshmërinë e hutbes. Nëse pjesët e saj ndahen nga njëra-tjetra me bashkëbisedim të gjatë, me heshtje të gjatë ose me diçka tjetër që e ndërpret vazhdimësinë, atëherë imami duhet ta fillojë atë nga e para. Kriteri për të përcaktuar nëse pauza është e gjatë apo e shkurtër është tradita e zakonshme. Po ashtu, kushtëzohet vazhdimësia edhe ndërmjet hutbes dhe namazit. Nëse gjatë hutbes lind nevoja për t'u pastruar, atëherë pastrohet dhe e vazhdon hutben aty ku e ka lënë, përderisa nuk është ndërpreje e gjatë"³.

5) Ligjërimi me zë; kjo është kusht sepse hutbeja është obligim dhe kusht për vlefshmërinë e xhumasë, ndërsa ligjërimi me zë është mjet për kryerjen e saj dhe për realizimin e qëllimit të saj, që është këshillimi dhe përkujtimi. Dhe rregulli thotë

¹ Transmetoi Buhariu nr. 631, nga hadithi i Malik ibn el-Huvejrith, Allahu qoftë i kënaqur me të!

² "El Insaf" 2/389.

³ "El Mugni"(2/ 230).

se çdo gjë që është kusht për përmbushjen e një detyre, edhe ajo vetë bëhet e detyrueshme.

6- Prania e numrit me të cilin mbahet hutbja dhe namazi i xhumasë; kjo sepse hutbeja është përkujtim ku duhet të merret pjesë, andaj është e domosdoshme që numri i lartpërmendur (tre veta) të jetë i pranishëm për ta dëgjuar atë.

Pika e katërt: Shtyllat e hutbes.

1- Hapja e saj me falënderim dhe lavdërim për Allahun e Madhëruar; bazuar në hadithin e Xhabir ibn Abdullahut, (Allahu qoftë i kënaqur me të!) i cili ka thënë:

«كَانَتْ خُطْبَةُ النَّبِيِّ ﷺ يَوْمَ الْجُمُعَةِ يَحْمَدُ اللَّهَ، وَيُثْنِي عَلَيْهِ، ثُمَّ يَقُولُ عَلَى إِثْرِ ذَلِكَ...» الحديث.

"Kur Profeti (paqja qoftë mbi të!) mbante hutben në ditën e xhuma, falënderonte dhe lavdëronte Allahun e më pas ai thoshte..."¹.

2) Të përmbajë salavate mbi Profetin (paqja qoftë mbi të!), sepse dërgimi i salavateve mbi Profetin në hutbe ka qenë një çështje e njohur dhe e përhapur tek sahabët, Allahu qoftë i kënaqur me ta!².

2- Të përmbajë këshillë dhe porosi për përkushtim ndaj Allahut të Lartësuar; bazuar në hadithin e Xhabir ibn Semurës (Allahu qoftë i kënaqur me të!), i cili ka thënë:

¹ Transmetoi Muslimi nr. 867.

² Shih "Xhelau el-Efham" fq. 371.

«كَانَتْ لِلنَّبِيِّ ﷺ حُطْبَتَانِ، يَجْلِسُ بَيْنَهُمَا، يَقْرَأُ الْقُرْآنَ، وَيَذْكُرُ النَّاسَ» [146]؛

"Profeti (paqja qoftë mbi të!) i mbante dy hutbe, ulej ndërmjet tyre, këndonte Kuran dhe i këshillonte njerëzit." (146)¹ Dhe sepse ky është dhe qëllimi i hutbes.

- Të këndohet një pjesë nga Kurani Fisnik, sipas hadithit të Xhabir bin Semures (Allahu qoftë i kënaqur me të!) ku thuhet:

«كَانَتْ لِلنَّبِيِّ ﷺ حُطْبَتَانِ، يَجْلِسُ بَيْنَهُمَا، يَقْرَأُ الْقُرْآنَ، وَيَذْكُرُ النَّاسَ.»

"Pejgamberi (paqja qoftë mbi të!) i mbante dy hutbe, ulej ndërmjet tyre, këndonte Kuran dhe i këshillonte njerëzit.»

Pika e pestë: Sunetet e hutbes.

1) Të mbahet në minber (podium) apo në një vend të lartë.

«فَقَدْ صُنِعَ لَهُ ﷺ مَنْبَرٌ، فَحَطَبَ عَلَيْهِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ»

Sepse Pejgamberit (paqja qoftë mbi të!) iu ndërtua një minber (podium), dhe ai ligjëronte mbi të në ditën e premte.² Është transmetuar nga një numër i madh të sahabëve (Allahu qoftë i kënaqur me ta!) se Profeti (paqja qoftë mbi të!) ligjëronte në minber³. Neveviu (Allahu e mëshiroftë!) ka përcjellë ixhmanë se kjo gjë është e preferuar, e ka thënë: "Dijetarët janë unanimisht të pajtimit se është e

¹ Transmetoi Muslimi nr. 862.

² Transmetoi Buhariu nr. 2095, nga hadithi i Xhabirit, Allahu qoftë i kënaqur me të!

³ Shih: "Ir'vau'l-galil fi tehrirx ehadith menari's-sebil", (3/75) e në vazhdim.

pëlqyeshme që hutbeja të mbahet mbi minber"¹ Sepse kjo ndihmon në përcjelljen e mesazhit, dhe sepse kur njerëzit e shohin ligjëruesin, këshilla e tij lë më shumë mbresa.

2) Ligjëruesi duhet të qëndrojë në këmbë gjatë hutbes; bazuar në fjalën e të Madhërishmit:

﴿وَإِذَا رَأَوْا تِجْرَةً أَوْ لَهْوًا أَنْفَضُوا إِلَيْهَا وَتَرَكُوكَ قَائِمًا...﴾

"E kur ata shohin ndonjë tregti ose argëtim, shkojnë tek ajo e të lënë ty në këmbë..." (El Xhumu'a, 11) Abdullah ibn Umeri (Allahu qoftë i kënaqur me të dy!) ka thënë:

«كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَخْطُبُ قَائِمًا، ثُمَّ يَفْعُدُ، ثُمَّ يَقُومُ كَمَا تَفْعَلُونَ الْآنَ».

"Profeti (paqja qoftë mbi të!) e mbante fjalimin në këmbë, pastaj ulej, pastaj ngrihej, ashtu siç bëni ju tani."²

3- Është sunet për ligjëruesin të kthehet me fytyrë drejt xhematit. Abdullah ibn Umeri (Allahu qoftë i kënaqur me të dy!) tregon se

«أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ إِذَا دَنَا مِنْ مَنْبَرِهِ يَوْمَ الْجُمُعَةِ سَلَّمَ عَلَى مَنْ عِنْدَهُ مِنَ الْجُلُوسِ، فَإِذَا صَعِدَ الْمَنْبَرِ اسْتَقْبَلَ النَّاسَ بِوَجْهِهِ ثُمَّ سَلَّمَ».

Profeti (paqja qoftë mbi të!), kur i afrohej minberit ditën e xhumasë, u jepte salam atyre që ishin ulur pranë tij. Pasi ngjitej në minber, kthehej me fytyrë nga njerëzit, dhe u jepte salam të gjithëve.³

¹ "El Mexhmu Sherh El Muhedheb" (4/ 527).

² Transmetuan Buhariu nr. 920 dhe Muslimi nr. 861.

³ Transmetoi Bejhekiu në Sunen el-Kubra nr. 5742.

Hafidh Ibn Rexhebi (Allahu e mëshiroftë!) thotë: "Drejtimi i imamit me fytyrë nga xhemati dhe me shpinë nga kibleja, është çështje konsensuale, e për këtë dëshmojnë edhe tekstet fetare; sepse ai u drejtohet atyre që ata ta kuptojnë. Dhe e gjithë kjo është Sunet. Nëse imami e kundërshton këtë, atëherë ai ka kundërshtuar Sunetin, por xhumaja e tij është e saktë"¹.

4- Pëlqehet që ligjëruesi t'i japë salam xhematit kur të dalë para tyre; sipas hadithit të Xhabirit (Allahu qoftë i kënaqur me të!):

«أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ إِذَا صَعِدَ الْمِنْبَرَ سَلَّمَ».

"Kur Profeti (paqja qoftë mbi të!) ngjitej në minber, jepte salam"².

5- Është sunet të qëndrojë ulur në minber derisa të mbarojë muezini; bazuar në thënien e Ibn Umerit (Allahu qoftë i kënaqur me të dy!):

«كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَخْطُبُ خُطْبَتَيْنِ، كَانَ يَجْلِسُ إِذَا صَعِدَ الْمِنْبَرَ حَتَّى يَفْرَغَ الْمُؤَدِّ، ثُمَّ يَقُومُ فَيَخْطُبُ، ثُمَّ يَجْلِسُ فَلَا يَتَكَلَّمُ، ثُمَّ يَقُومُ فَيَخْطُبُ».

"Profeti (paqja qoftë mbi të!) mbante dy hutbe. Kur ngjitej në minber, ulej derisa të mbaronte muezini. Pastaj ngrihej dhe ligjëronte. Më pas ulej dhe nuk fliste, pastaj ngrihej dhe ligjëronte"³. Për këtë dëshmon hadithi i Saib ibn Jezidit (Allahu qoftë i kënaqur me të!) ku thotë:

¹ "Fet'hul Bari i Ibën Rexhebit" (8/ 250).

² Transmetoi Ibn Maxheh nr. 1109.

³ Transmetoi Ebu Davudi nr. 1092.

«إِنَّ الْأَذَانَ يَوْمَ الْجُمُعَةِ كَانَ أَوَّلُهُ حِينَ يَجْلِسُ الْإِمَامُ يَوْمَ الْجُمُعَةِ عَلَى الْمِنْبَرِ فِي عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَأَبِي بَكْرٍ وَعُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا».

“Ezani në ditën e xhumasë, në kohën e të Dërguarit të Allahut (paqja qoftë mbi të!), Ebu Bekrit dhe Umerit (Allahu qoftë i kënaqur me ta!) fillimisht thirrej kur imami ulej në minber.”¹

6) Të ngrejë zërin gjatë hutbes sa të mundet, bazuar në hadithin e Xhabir ibn Abdullahut (Allahu qoftë i kënaqur me të!) se ka thënë: "I Dërguari i Allahut (paqja qoftë mbi të!) kur mbante hutben, i skuqeshin sytë, e ngrinte zërin dhe i shtoej zemërimi, sikur të ishte paralajmërues i një ushtrie që thotë:

«صَبَّحَكُمْ وَمَسَّكُمْ»

'Armiku mund t'ju godasë në mëngjes apo në mbrëmje!'"(156) Komandantët e kishin për zakon t'i mbanin në gadishmëri ushtarët duke u kujtuar atyre se armiku mund të sulmojë në çdo çast.²

7- Të ulet pak ndërmjet dy hutbeve, sipas hadithit të Ibn Umerit (Allahu qoftë i kënaqur me të dy!) ku thuhet:

«كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَخْطُبُ خُطْبَتَيْنِ يَفْغَدُ بَيْنَهُمَا» [157].

"Profeti (paqja qoftë mbi të!) mbante dy hutbe dhe ulej ndërmjet tyre." (157)³

¹ Transmetoi Buhariu nr. 916.

² Transmetoi Muslimi nr. 867.

³ Transmetoi Buhariu nr. 928.

8) Është Sunet që dy hutbet të shkurtohen dhe namazi të zgjatet, ku hutbeja e dytë të jetë më e shkurtër se e para; sipas hadithit të Amarit (Allahu qoftë i kënaqur me të!), se Profeti (paqja qoftë mbi të!) ka thënë:

«إِنَّ طُولَ صَلَاةِ الرَّجُلِ وَقَصَرَ خُطْبَتِهِ مَنَنَةٌ - أَيْ: عَلَامَةٌ - مِنْ فَقهِهِ، فَأَطِيلُوا الصَّلَاةَ، وَأَقْصِرُوا الْخُطْبَةَ»

"Vërtet, zgjatja e namazit dhe shkurtimi i hutbes është shenjë e dijes së njeriut. Andaj, zgjateni namazin dhe shkurtojeni hutben" (158)¹

9) Është sunet të bëhet lutje për muslimanët për të mirën e fesë dhe të dunjasë së tyre, si dhe për prijësit e muslimanëve për përmirësim dhe sukses. Neveviu, (Allahu e mëshiroftë!) ka thënë: "Sa i përket lutjes për prijësit e muslimanëve dhe udhëheqësit e tyre, që të përmirësohen, të ndihmohen për të vepruar të vërtetën dhe për të zbatuar drejtësinë etj, si dhe lutja për ushtritë e Islamit, kjo gjë është e pëlqyeshme me konsensus të dijetarëve"².

Nuk është e ligjësuar që imami t'i ngrejë duart gjatë lutjes në hutben e xhumasë, përveçse në lutjen për shi, dhe pëlqehet që të bëjë shenjë me gishtin tregues. Transmetohet nga Umare ibn Ruejbe (Allahu qoftë i kënaqur me të!) se ai pa Bishr ibn Mervanin në minber duke i ngritur duart dhe tha:

¹ Transmetoi Muslimi nr. 869.

² "El Mexhmu Sherh el Muhedheb" 4/521.

«قَبَّحَ اللَّهُ هَاتَيْنِ الْيَدَيْنِ؛ لَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ مَا يَزِيدُ عَلَى أَنْ يَقُولَ بِيَدِهِ هَكَذَا، وَأَشَارَ بِإِصْبَعِهِ الْمُسَبَّحَةِ».

"Allahu i shëmtoftë këto dy duar! E kam parë Profetin (paqja qoftë mbi të!) që bënte shenjë vetëm me gishtin e tij tregues."¹

10) Namazin e xhumasë ta prijë ai që mban hutben. Sepse Profeti (paqja qoftë mbi të!) i drejtonte të dyja vetë, po ashtu edhe halifët pas tij. E nëse hutben e mban një njeri, ndërsa namazin e prin një tjetër për shkak të ndonjë arsyeje, kjo lejohet².

Pika e gjashtë: Përkthimi i hutbes së xhumasë.

I lejohet ligjëruesit në vendet ku banorët, ose shumica e tyre, nuk e njohin gjuhën arabe, të ligjërojë në gjuhën e tyre, me qëllim që ta kuptojnë hutben, të realizohet qëllimi i saj dhe të përfitojnë nga dija, këshilla dhe përkujtimi që ajo përmban. Kjo, sepse nuk është vërtetuar nga Profeti (paqja qoftë mbi të!) se është kusht që hutbja e xhumasë të jetë në gjuhën arabe; ai (paqja qoftë mbi të!) ligjëronte në atë gjuhë vetëm sepse ishte gjuha e tij dhe e popullit të tij.

Mënyra më e mirë për ligjëruesin (hatibin) është që ta mbajë hutben në gjuhën arabe, pastaj ta përkthejë atë në gjuhën e vendit të tij, për të pasuar

¹ Transmetoi Muslimi nr. 874.

² "El Mugni" i Ibën Kudames (2/228).

shembullin e Profetit (paqja qoftë mbi të!) në hutbet e tij dhe për t'iu shmangur mospajtimit rreth kësaj çështjeje.

Në formën e përkthimit duhet të kihet parasysh ajo që është më e përshtatshme për dëgjuesit: mund të përkthehet pjesë-pjesë, apo pas përfundimit të versionit arabisht të hutbes para namazit.

Gjithashtu, lejohet përkthimi i hutbes në mënyrë të drejtpërdrejtë përmes një stacioni transmetues dhe të përdoren kufjet nga ana e xhematit që nuk e dinë gjuhën arabe. Kjo gjë nuk konsiderohet prej veprimeve të kota të ndaluara, as nga ana e përkthyesit e as nga ana e dëgjuesve, për shkak të dobisë së përgjithshme dhe realizimit të qëllimit të hutbes.

Pika e shtatë: Cilësitë e ligjëruesit.

Ligjëruesi i xhamisë konsiderohet shtylla dhe forca e saj. Nëpërmjet tij, xhamia e përmbush misionin e saj në përhapjen e thirrjes, ndërgjegjësimin e shoqërisë dhe ndriçimin e njerëzve në çështjet e fesë së tyre. Nëse ligjëruesi është i ditur, i mençur, largpamës dhe njohës i zakoneve dhe gjendjes së njerëzve, ndikimi i tij do të jetë i mirë dhe i dobishëm tek xhemati i xhamisë dhe tek banorët e zonës. Ai i mëson, udhëzon dhe i prinë ata drejt çdo të mire e virtyti.

Të tillë ishin edhe ligjëruesit që i plotësonin kushtet e ligjërimit. Në fillimet e Islamit, ligjërues ishte Profeti (paqja qoftë mbi të!). Pastaj kalifët e tij të drejtë, e më pas prijësit, komandantët, dijetarët dhe personalitetet e shquara. Kjo tregon se ai që e merr përsipër këtë detyrë duhet të jetë i një niveli të lartë në fe, moral, dituri dhe sjellje.

Këtu del në pah rëndësia e këtij funksioni në jetën e njerëzve. Fuqia e ligjëruesve vërehet në shoqëritë e tyre, ashtu siç vërehet edhe ndikimi i dobësisë së tyre. Kjo sepse xhamia është ajo që e mëson shoqërinë ta lidhë fjalën me veprën. Prandaj, nëse ligjëruesi është i cekët në dije, intelekt e personalitet, apo ka moral e sjellje të keqe, ai më shumë dëmton sesa sjell dobi. E nëse prej detyrës së ligjëruesit është t'i orientojë besimtarët drejt së mirës, bamirësisë dhe përmirësimit, atëherë është e vështirë që ligjëruesi i paditur ta përmbushë këtë detyrë fisnike.

Mund të ndodhë që ligjëruesi (hatibi) t'i plotësojë kushtet e kësaj detyre në aspektin e dijes dhe aftësisë personale, por të jetë i angazhuar me punë të tjera që ndikojnë në nivelin e performancës së tij.

Po ashtu, ai mund të mos gjejë kohë të mjaftueshme për ta përgatitur hutben siç e kërkon rasti, dhe kështu u del njerëzve para – siç thotë Ibn Kajim el-Xheuzije (Allahu e mëshiroftë!) – me një hutbe që nuk mbjell në zemër besim në Allahun, as

njësimin e Tij, as njohje të veçantë për Të, as përkujtim për ditët e shënuara të Tij dhe as nuk i nxit shpirtrat për ta dashur Atë dhe për tu përmalluar për takimin me Të¹.

Mund të mposhtet nga pasionet, padituria, mosmarrëveshjet apo ekstremizmi i urryer, dhe kështu largohet nga objektiviteti, udhëzimi edukativ dhe thirrja me urtësi e këshillë të mirë.

Xhamia ka një ndikim të madh në këtë fe; ajo është një fanar udhëzimi ku robi lidhet me Zotin e tij, i forcohet besimi dhe bashkohet me vëllezërit e tij, që të gjithë të bashkëpunojnë për përhapijen e virtytit dhe luftimin e vesit. Dhe xhamia nuk do të jetë e aftë për këtë, përveçse nëse Allahu i mundëson asaj një imam që i plotëson cilësitë shkencore dhe morale që kërkohen nga cilido që e mban këtë post të madh dhe i kryen detyrat e këtij funksioni fisnik.

Cilësitë më të rëndësishme shkencore që duhet të gjenden te ligjëruesi (hatibi):

1) Puna e tij të jetë për hir të Allahut; në mënyrë që të jetë i mbështetur, fitimtar, i pranuar dhe i dashur tek Allahu dhe tek njerëzit.

2 - Largimi nga syfaqësia dhe mburra, sepse veprat janë sipas nijeteve dhe çdo njeriu i takon ajo që ka pasur për nijet. Kushdo që stoliset me atë që nuk e ka, Allahu e turpëron.

¹ "Zadul-Mead fi Hedji Hajril-Ibad" (1/409).

3. Të jetë hafiz i Librit të Allahut, ose të dijë përmendësh një pjesë të tij, dhe ta përsërisë vazhdimisht atë që e di përmendsh, dhe të ketë program ditor të leximit të Kuranit.

4 - Të mësojë përmendsh një numër hadithesh profetike, nga Rijad es-Salihin, ose El-Erbein en-Nevevije, ose nga Bulug el-Meram, ose nga libra të tjerë të pranuar të hadithit.

5) Të mësojë akiden (besimin) e saktë, akiden e të parëve të mirë.

6 - Të mësojë dispozitat juridike të fesë, sidomos dispozitat e adhurimeve, ku më të rëndësishmet janë ato që lidhet me pastrimin, namazin, zekatin dhe agjërimin, si dhe dispozitat e marrëdhënieve ndërnjerëzore; në mënyrë që të dijë rregullat e fitimit të jetesës dhe të shpenzimeve, dhe t'i paralajmërojë njerëzit nga mashtrimi, fshehja e të metave të mallit dhe marrja e pasurisë së njerëzve pa të drejtë, e po ashtu t'i paralajmërojë nga shpërdorimi, harxhimi i tepërt, koprracia dhe dorështrëngimi, në mënyrë që veprimet e tyre financiare të kryhen në dritën e Kuranit dhe Sunetit.

7 - Të zotërojë mirë gjuhën arabe, që të njohë kuptimet e asaj që Allahu ia shpalli të Dërguarit të Tij (paqja qoftë mbi të!), sepse Kurani është shpallur në gjuhën e arabëve.

8- Të lexojë biografinë e Pejgamberit (paqja qoftë mbi të!), edukatën dhe sjelljen e tij dhe

biografinë e të parëve të devotshëm; pasiqë në to gjendet shembull i mirë, shembëlltyrë e lartë, thesar i çmuar shkencor dhe kulturë e lartë islame.

9- T'i njohë dijetarët e vendit të tij dhe të tjerët prej dijetarëve kompetentë, të njohur për besimin e pastër, dijen dhe logjikën e shëndoshë, dhe t'u drejtohet atyre për të gjitha çështjet e fesë që i nevojiten dhe për zgjidhjen e problemeve të shoqërisë së tij.

10-Të njohë sektet islame dhe bindjet e tyre, rrymat ideologjike dhe qëllimet e tyre, doktrinat shkatërruese dhe synimet e tyre, që të mund të debatojë me ta në dritën e Librit të Allahut të Lartësuar dhe Sunetit të të Dërguarit të Tij (paqja qoftë mbi të!) dhe në dritën e asaj që kanë shkruar dijetarët kompetentë muslimanë. Të kritikojë falsitetin e tyre dhe të paralajmërojë për pavërtetësinë e tyre.

11. Të jetë i interesuar për gjendjen e muslimanëve, dobësinë e tyre dhe sundimin e armiqve mbi ta, dhe të dijë se kjo ndodh për shkak të largimit të tyre nga rruga e drejtë e Zotit, dobësimit të besimit në Zot dhe mungesës së nënshtrimit ndaj ligjit të Tij. Kështu, ai duhet të përpiqet t'u mësojë atyre atë që u bën dobi në fenë dhe jetën e tyre.

12- Të njohë mediat e ndryshme, t'u njohë anët pozitive dhe negative, të dijë si të përfitojë prej tyre

në thirrjen për tek Allahu dhe të ruhet nga rreziqet që ato kanë për veten dhe shoqërinë e tij.

Kur këto cilësi plotësohen te ligjëruesi i xhumasë, atëherë kjo sjell qëndrueshmëri dhe ekuilibër, me lejen e Allahut të Madhëruar.

Cilësitë më të rëndësishme morale:

1- Ligjëruesi i xhamisë duhet të jetë thirrës dhe mësues për xhematin e xhamisë dhe për ata që e frekuentojnë xhaminë e tij prej banorëve të lagjes dhe të tjerë. Ai duhet të marrë si shembull të Dërguarin e Allahut (paqja qoftë mbi të!); sepse ai është shembulli më i mirë dhe ideali më i lartë për umetin dhe prijësit. Allahu i Lartësuar thotë:

﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا﴾²¹

"Në të Dërguarin e Allahut ka një shembull të mrekullueshëm për atë, që shpreson tek Allahu dhe Dita e Fundit dhe e përmend shumë Allahun." (El Ahzab, 21)

Dhe ta ruajë veten dhe xhematin e xhamisë së tij nga bisedat për çështjet e kësaj bote dhe politikën, dhe ta bëjë xhaminë të kufizuar vetëm për dituri dhe adhurim.

2- Të jetë i pastër dhe i rregullt në vetvete, dhe po ashtu të kujdeset për pastërtinë e xhamisë, rregullimin e sendeve të saj dhe mirëmbajtjen e ambienteve të saj, si dhe t'i shmanget shpërdorimit duke e evituar zbukurimin e tepruar të xhamisë.

3- Të ketë sjellje dhe pamje të mirë; të ndjekë Sunetin e Pejgamberit (paqja qoftë mbi të!) në lëshimin e mjekrës dhe shkurtimin e mustaqeve, të shmangë zgjatjen e rrobave, të ruajë dinjitetin e qetësinë dhe të jetë pasues i gjurmëve të të parëve të mirë, Allahu i mëshiroftë!

4- Të jetë i butë, i përmbajtur dhe i mëshirshëm; pasi që në çdo gjë që gjendet butësia, zbukurohet, dhe çdo gjë ku nuk gjendet butësia, shëmtohet, siç përcillet në hadithin e transmetuar nga Aishja (Allahu qoftë i kënaqur me të!) se Profeti (paqja qoftë mbi të!) ka thënë:

«إِنَّ الرِّفْقَ لَا يَكُونُ فِي شَيْءٍ إِلَّا رَأَاهُ، وَلَا يُنْزَعُ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا شَأْنُهُ»

"Çdo gjë në të cilën gjendet butësia, zbukurohet, dhe çdo gjë ku nuk gjendet butësia, shëmtohet." (163)¹

Prandaj, nëse ndonjëri prej besimtarëve në xhami bën një gabim, ligjëruesi nuk duhet ta qortojë ashpër, por ta këshillojë me butësi dhe ta mësojë në mënyrë të mirë. Muavije ibn Hakem Es-Sulemiu (Allahu qoftë i kënaqur me të!) tregon:

بَيْنَمَا أَنَا أَصَلِّي مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ؛ إِذْ عَطَسَ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ، فَقُلْتُ: يَرْحَمُكَ اللَّهُ، فَرَأَمَنِي الْقَوْمُ بِأَبْصَارِهِمْ، فَقُلْتُ: وَأَنْتُمْ أُمَيَّاهُ، مَا شَأْنُكُمْ تَنْظُرُونَ إِلَيَّ؟ فَجَعَلُوا يَضْرِبُونَ بِأَيْدِيهِمْ عَلَى أَفْخَازِهِمْ، فَلَمَّا رَأَيْتُهُمْ يُصَمِّتُونَنِي لِكَيْ سَكَتُ، فَلَمَّا صَلَّي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ، فَبِأَبِي هُوَ وَأُمِّي، مَا رَأَيْتُ مُعَلِّمًا قَبْلَهُ وَلَا بَعْدَهُ أَحْسَنَ تَعْلِيمًا مِنْهُ، فَوَاللَّهِ مَا كَهَرَنِي -أَيَّ: مَا قَهَرَنِي وَلَا نَهَرَنِي- وَلَا ضَرَبَنِي وَلَا سَتَمَنِي، قَالَ: «إِنَّ

¹ Transmetoi Muslimi nr. 2594.

هَذِهِ الصَّلَاةُ لَا يَصْلُحُ فِيهَا شَيْءٌ مِنْ كَلَامِ النَّاسِ، إِنَّمَا هِيَ التَّسْبِيحُ وَالتَّكْبِيرُ وَقِرَاءَةُ الْقُرْآنِ»

"Ndërsa po falesha me të Dërguarin e Allahut (paqja qoftë mbi të!) një burrë nga të pranishmit teshtiu dhe unë i thashë: "Allahu të mëshiroftë!". Të pranishmit m'i ngulën sytë dhe unë thashë: "Mjerë unë! Ç'keni që më shikoni kështu?". Ata filluan të përplasnin duart mbi kofshët e tyre. Kur pashë se po më bënin shenjë të mos flisja, heshta. Kur i Dërguari i Allahut (paqja qoftë mbi të!) e mbaroi namazin - fli iu bëfshin nënë e babë - nuk kam parë mësues më të mirë se ai, as para e as pas tij. Pasha Allahun, ai as nuk më qortoi, as nuk më goditi e as nuk më shau, por thjesht më tha: 'Në namaz nuk lejohet asnjë fjalë nga të folurit e njerëzve. Ai është vetëm tesbih, tekbir dhe lexim Kurani'" (164)¹

- Të jetë i butë e zemërgjerë, që t'i mbledhë njerëzit rreth vetes e të përfitojnë nga dhembshuria, ndihma dhe dija e tij; t'u gjendet pranë në fatkeqësitë dhe nevojat e tyre, dhe të konsultohet me ta lidhur me misionin e xhamisë.

Profeti (paqja qoftë mbi të!) ishte në gradën më të lartë të të gjithë kësaj, siç thotë Allahu i Lartësuar për të:

﴿فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ﴾ (159)

¹ Transmetoi Muslimi nr. 537.

"Në saje të mëshirës së Allahut, u solle butësisht me ta (o Muhamed). Sikur të ishte i ashpër dhe i vrazhdë, ata do të largoheshin prej teje. Prandaj falua atyre gabimin, kërkoi falje Allahut për ata dhe këshillohu me ata për çështje të ndryshme. Kur të vendosësh për diçka, mbështetu tek Allahu. Vërtet, Allahu i do ata që mbështeten tek Ai." (Al Imran, 159)

6- Të stoliset me virtytet e durimit dhe bindjes, që të meritojë nderin e imamllëkut në xhaminë e tij dhe në mesin e xhematit të tij, sepse durimi dhe bindja e ngrejnë njeriun në gradën e udhëheqjes në fe. Allahu i Lartësuar thotë:

﴿وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أَيْمَةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لِمَا صَبَرُوا وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يُوقِنُونَ 24﴾

"Ne zgjodhëm prej tyre prijës, të cilët udhëzonin me urdhrat Tanë, për sa kohë që ishin të durueshëm dhe besonin bindshëm." (Es Sexhde, 24)

7- Duhet të jetë i çiltër në atë që thotë, qoftë kjo në hutben e xhumasë, apo në mësimet dhe këshillime, apo në fjalën e tij me njerëzit. Në mënyrë që të jetë prej të sinqertëve, të udhëzuarve dhe të shpëtuarve. Është transmetuar në hadith se Pejgamberi (paqja qoftë mbi të!) ka thënë:

«عَلَيْكُمْ بِالصِّدْقِ؛ فَإِنَّ الصِّدْقَ يَهْدِي إِلَى الْبِرِّ، وَإِنَّ الْبِرَّ يَهْدِي إِلَى الْجَنَّةِ، وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَصْدُقُ وَيَتَحَرَّى الصِّدْقَ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ صِدْقًا، وَإِبْرًا، وَالْكَذِبُ، فَإِنَّ الْكَذِبَ يَهْدِي إِلَى الْفُجُورِ، وَإِنَّ الْفُجُورَ يَهْدِي إِلَى النَّارِ، وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَكْذِبُ وَيَتَحَرَّى الْكَذِبَ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ كَذَابًا»

“Kapuni fort pas virtytit të çiltërsisë, sepse çiltërsia shpie në mirësi, ndërsa mirësia shpie në Xhenet. Njeriu vazhdon të jetë i çiltër dhe ta synojë çiltërsinë, derisa të shkruhet shumë i çiltër tek Allahu. Ruajuni gënjeshtërs, sepse gënjeshtria shpie në shthurje, ndërsa shthurja shpie në Zjarr. Njeriu vazhdon të gënjejë dhe ta synojë gënjeshtëren, derisa të shkruhet gënjeshtar i madh tek Allahu.” (165)¹

Gënjeshtria është sherr dhe bela, e gënjeshtria më e madhe është gënjeshtria kundër Allahut të Lartësuar dhe të folurit për Të pa dije. Allahu i Lartësuar thotë:

﴿قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّيَ الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ وَالْإِثْمَ وَالْبَغْيَ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَأَنْ تُشْرِكُوا بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِ سُلْطَانًا وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا نَعْلَمُونَ 33﴾

"Thuaj: 'Me të vërtetë, Zoti im ka ndaluar vetëm punët e pahijshme, qofshin të hapëta ose të fshehta dhe gjynahet, dhunimin pa të drejtë, t'i shoqërohet Allahut (në adhurim) diçka, për të cilën nuk ju ka dhënë kurrfarë të drejte dhe të thoni për Allahun atë që nuk e dini.' " (El Araf, 33)

Ky ajet fisnik i ka përmbledhur mëkatet më të mëdha, duke filluar nga më i vogli drejt më të madhit, që është të folurit për Allahun pa dije për emrat, cilësitë dhe ligjet e Tij.

¹ Transmetuan Buhariu nr. 6094 dhe Muslimi nr. 2607, nga hadithi i Abdullah ibn Mesudit, Allahu qoftë i kënaqur me të!

Gënjeshtira ndaj të Dërguarit të Allahut (paqja qoftë mbi të!) është prej gënjeshtrave më të mëdha dhe mëkateve më të këqija. Ajo është prej mëkateve të mëdha për të cilat kryesi i tyre është kërcënuar me ndëshkimin në zjarr. Transmetohet nga el-Mugireh ibn Shu'be (Allahu qoftë i kënaqur me të!) se ka thënë: E kam dëgjuar Profetin (paqja qoftë mbi të!) të thotë:

«إِنَّ كَذِبًا عَلَى لَيْسَ كَذِبٍ عَلَى أَحَدٍ، مَنْ كَذَبَ عَلَى مُنْعَمٍ، فَلْيَنْتَبِأْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ»

“Vërtet, gënjeshtira ndaj meje nuk është si gënjeshtira ndaj askujt tjetër. Ai që gënjen qëllimisht ndaj meje, le të përgatitet për vendin e tij në Zjarr.” (166)¹

Të shmangë gënjeshtirat edhe nëse është me qëllim të mirë, si p.sh. për të nxitur për punë të mira dhe për të paralajmëruar nga të këqijat, sikurse veprojnë disa predikues; sepse ajo është një vepër e qortuar, në të cilën nuk ka asnjë të mirë e as udhëzim, dhe thënësi i saj është gjynahqar e jo i shpërblyer, mëkatar e jo i shpërblyer.

Të jetë besnik në citimin e fjalëve, të sigurohet për saktësinë e lajmeve, të mos nxitohet në pranimin e thashethemeve dhe të mbështetet vetëm në fjalë të besueshme, gjë për të cilën na ka urdhëruar Allahu i Lartmadhëruar në fjalën e Tij:

¹ Transmetuan Buhariu nr. 1291 dhe Muslimi nr. 4.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا أَن تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهْلَةٍ فَتُصْحَبُوا
عَلَىٰ مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ﴾ (6)

"O ju që keni besuar! Nëse ndonjë njeri i papërgjegjshëm ju sjell ndonjë lajm, sigurohuni mirë (në është i vërtetë), për të mos i bërë dëm ndokujt pa dashje, e të pendoheni pastaj për atë që keni bërë!" (El Huxhurat, 6)

9) Të jetë i zellshëm në mbulimin e të metave të njerëzve dhe t'ua ruajë sekretet e tyre. Kush e mbulon një musliman, Allahu do ta mbulojë atë në këtë botë dhe në botën tjetër, dhe kush gjurmon të metat e muslimanëve, Allahu do t'ia gjurmojë të metat e tij derisa ta turpërojë, madje edhe në brendësi të shtëpisë së tij. Transmetohet nga Abdullah ibn Umeri (Allahu qoftë i kënaqur me të dy!) se Profeti (paqja qoftë mbi të!) ka thënë:

«مَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ»

"Kush e mbulon një musliman, Allahu do ta mbulojë atë në Ditën e Kiametit." (167) Nga Ebu Berzeh el-Eslemi (Allahu qoftë i kënaqur me të!) përcillet se i Dërguari i Allahut (paqja qoftë mbi të!) ka thënë:

«يَا مَعْشَرَ مَنْ آمَنَ بَلْسَانِهِ، وَلَمْ يَدْخُلِ الْإِيمَانُ قَلْبَهُ، لَا تَعْنَابُوا الْمُسْلِمِينَ، وَلَا تَنْبَغُوا عَوْرَاتِهِمْ؛ فَإِنَّهُ مَنْ اتَّبَعَ عَوْرَاتِهِمْ يَتَّبِعِ اللَّهُ عَوْرَتَهُ، وَمَنْ أَتَّبَعَ اللَّهُ عَوْرَتَهُ يَفْضَحْهُ فِي بَيْتِهِ»

"O ju që keni besuar me gjuhët tuaja, por që besimi nuk ju ka hyrë në zemrat tuaja! Mos i përgojoni muslimanët dhe mos i gjurmoni për të metat e tyre,

se ai që gjurmon të metat e tyre, Allahu i gjurmon të metat e tij, e kujt ia gjurmon Allahu të metat, e demaskon edhe në shtëpinë e tij." (168)¹

Pika e tetë: Normat e hutbes (ligjëratës) dhe të ligjëruesit.

1- Hutbja e xhumasë duhet të jetë e pastër dhe të mos përdoret si mjet propagande për ndonjë person në veçanti, parti, institucion a diçka tjetër, dhe të jetë e sigurtë për Allahun e Madhëruar dhe fenë e Tij, për përhapjen e mesazhit dhe për lartësimin e fjalës së Tij. Allahu i Lartësuar thotë:

﴿وَأَنَّ الْمَسْجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾ (18)

"Xhamitë i janë kushtuar vetëm Allahut, prandaj mos iu lutni askujt krahas Allahut!" (El Xhin, 18)

2- Ligjëruesi nuk duhet ta zgjasë hutben deri në atë masë sa t'i rëndojë dëgjuesit dhe t'i bëjë të mos e pëlqejnë dëgjimin e saj, e as të mos e shkurtojnë deri në atë masë sa të mos shpjegohet siç duhet tema e saj.

3- Ligjëruesi (hatibi) duhet që gjatë mbajtjes së hutbes të marrë parasysh gatishmërinë e dëgjuesve. Me njerëzit e thjeshtë ta përshtasë ligjërimin sipas nivelit të tyre, duke iu shmangur fjalëve të rralla gjuhësore që ata nuk i kuptojnë. Me shtresën e mesme të mbajë një nivel të mesëm, ndërsa me elitën intelektuale të përdorë një stil më

¹ Transmetoi Ebu Davudi nr. 4880.

të lartë. Në këtë mënyrë, ai do të jetë i urtë me të gjitha shtresat, duke i vendosur gjërat në vendin e tyre. Në çdo rast, duhet të evitojë në ligjërimin e tij zbukurimet të kota.

4- Të shmangë çështjet konfliktuale që nxisin armiqësi dhe urrejtje, pasi misioni themelor i hatibit është edukimi i njerëzve, bashkimi i zemrave të tyre rreth të vërtetës dhe eliminimi i shkaqeve të përçarjes mes tyre.

5- Nuk duhet të mundohet ta sjellë ligjëratën në formë rime, por i gjithë synimi i tij të jetë përcjellja e mesazheve të dobishme me shprehjet sa më të qarta dhe sa më të shkurtra.

6- Të shmangë imitimin e urreyer e të shtirur dhe përvetësimin e personaliteteve të ligjëruesve të njohur; sepse kjo gjë ngjall parehati dhe pakënaqësi në shpirtart e njerëzve¹.

Pika e nëntë: Qëllimi dhe objektivat e hutbes.

Hutbja e xhumasë duhet të synojë përmbushjen e qëllimeve të mëposhtme:

1- Shpjegimi i parimeve të Teuhidit (monoteizmi), rëndësisë dhe vlerës së tij, dhe paralajmërimi nga shirku (politeizmi) dhe nga të gjitha llojet, format dhe mjetet e tij.

¹ Shih: "Stili i hutbes së xhumasë" nga Abdullah bin Dajfullah Er-Ruhajli (fq. 12, 20, 22), dhe "Pesëdhjetë këshilla për të qenë një ligjërues i suksesshëm" nga Emir bin Muhamed El-Midri (fq. 33, 73, 87).

2- Këshillimi dhe përkujtimi në raport me Allahun e Lartësuar, llogarinë dhe shpërblimin e Tij në botën tjetër, mesazhet hyjnore të cilat gjallërojnë zemrat, thirrjen për punë të mira, porosinë për të bërë mirë dhe vërejtjen nga gjërat e këqija.

3- Pajisja e muslimanëve me njohuritë mbi rregullat dhe faktet e fesë së tyre të bazuara në Librin e Allahut të Lartësuar dhe Sunetin e të Dërguarit të Tij (paqja qoftë mbi të!), duke i kushtuar rëndësi të veçantë ruajtjes së moralit dhe edukatës nga ekstremizmi dhe shthurja.

4- Korrigjimi i koncepteve të gabuara rreth Islamit, rrëzimin e dyshimeve dhe të pavërtetave që ngrenë kundërshtarët për të turbulluar mendjet, me një stil bindës e të urtë, larg polemikave dhe fyerjeve.

5- Përballja me ideologjitë shkatërruese dhe devijuese duke paraqitur formën e vërtetë të Islamit si sistemin autentik të umetit, të cilin Allahu e zgjodhi për të dhe të cilin vetë umeti e pranoi si fe, duke vënë në pah veçoritë e tij si: gjithëpërfshirja, ekuilibri, thellësia dhe pozitiviteti.

6- Lidhja e hutbes me jetën dhe me realitetin në të cilin jetojnë njerëzit, duke u përqendruar në trajtimin e sëmundjeve të shoqërisë dhe parashtrimin e zgjidhjeve për problemet e saj, të përfituara nga Sheriati i Ndritur Islam, duke i kushtuar kujdes Akides (doktrinës) dhe

përmirësimit të saj, shtyllave të Islamit dhe të Imanit, çështjeve të gruas dhe familjes muslimane dhe temave të tjera për të cilat njerëzit kanë nevojë.

7. Të merren parasysh evenimentet e ndryshme që përsëriten gjatë vitit, si: Ramazani, Haxhi e të tjera, nga ato çështje që preokupojnë mendjet e dëgjuesve dhe ua shtojnë atyre dëshirën për më shumë dije lidhur me to.

8- Ngulitja e mesazhit të vëllazërisë islame mes muslimanëve dhe kundërshtimi i prirjeve dhe fanatizmave racore, sektare, rajonale e të tjera, që i përçajnë muslimanët.

Pika e dhjetë: Mënyra e përgatitjes së hutbes.

Ligjëruesi (hatibi) duhet të tregojë kujdes të veçantë për përgatitjen e përpiktë të hutbes së tij dhe të ketë parasysh çështjet e mëposhtme:

Hutbja zakonisht përbëhet nga tri pjesë: hyrja, tema dhe përmbyllja. Këto janë elemente që nuk shprehen haptazi gjatë shkrimit apo ligjërimit, dhe po ashtu janë elemente të ndërthurura e harmonike. Ndërlidhja mes këtyre elementeve bën që hutbja të arrijë cilësinë e saj më të lartë, në varësi të aftësisë së hatibit, bagazhit të tij shkencor dhe përvojës së tij, në këtë mënyrë pjesët e hutbes sistemohen dhe struktura e saj të konsolidohet.

Ky rregull dhe kjo përpikëri bën që mesazhet të jenë të qarta dhe qëllimet të dukshme, dhe i siguron folësit vëmendje të plotë nga ana e dëgjuesve të tij.

Hyrja: Hatibi duhet t'i kushtojë kujdes të veçantë hyrjes dhe fjalës hapëse, duke zgjedhur shprehje që ia bëjnë të qartë dëgjuesit qëllimin e hutbes, gjë që tërheq vëmendjen dhe përgatit shpirtat për të dëgjuar. Kjo mund të bëhet me ajete kuranore ndërgjegjëse ose emocionuese, ose me disa urtësi profetike elokumente. Fjala hapëse është gjëja e parë që hatibi ia paraqet audiencës së tij, dhe nëse ai i befason ata me një paraqitje të mirë, ata do të kenë mundësinë ta ndjekin pjesën tjetër të hutbes së tij me dëshirë dhe gjallëri.

Duhet që hyrja e fjalimit të përcaktojë qëllimin e folësit, dhe meqenëse dihet se hutbja e xhumasë fillon me lavdërimin e Allahut dhe falënderimin ndaj Tij, me dy dëshmitë dhe me salavate e selame mbi të Dërguarin e Allahut (paqja qoftë mbi të!), atëherë ndërmjet këtyre fjalëve të bëhet një përzgjedhje e mirë që përcakton temën dhe qëllimin e hutbes.

Tema: Ajo është qëllimi kryesor i hutbes. Mund të jetë e përshtatshme të përmendet qartë që në fillim të hutbes, bie fjala, ligjëruesi të thotë: "Dua t'ju flas për këtë çështje...", nëse bëhet fjalë për një çështje aktuale me të cilën shoqëria është e preokupuar dhe pret një fjalë sqaruese e shteruese në lidhje me të.

Ndonjëherë nuk është e udhës që të flitet haptazi për një çështje; ose sepse është delikate, ose sepse shkakton përçarje mes njerëzve. Në këtë rast, duhet

që ligjëruesi t'i qaset asaj gradualisht dhe ta trajtojë në mënyrë jo të drejtpërdrejtë, që të progresojë me dëgjuesit në mënyrë të përshkallëzuar logjike, e kështu të arrijë synimin e tij me maturi dhe ekuilibër, duke iu shmangur provokimit dhe përçarjes. Në këtë mënyrë ligjëruesit i bëhet e mundur arritja e qëllimit të tij në përgatitjen e zemrave për të pranuar të vërtetën, nëse ato kanë pasur mospëlqim për të ose nëse tema është për diçka me të cilën zemrat e njerëzve nuk janë mësuar ende.

Tema e hutbes zakonisht ndërtohet mbi dy shtylla themelore: sqarimi dhe argumentimi.

Sa i takon sqarimit, ai bëhet nëpërmjet përmendjes së përkufizimit të temës që po trajtohet, si dhe të cilësive, veçorive dhe vlerave të saj.

Sa i përket argumentimit: tema zakonisht ka nevojë të mbështetet me argumente, dëshmi dhe prova, të cilat zakonisht merren nga Kurani, Suneti dhe thëniet e selefëve (të parëve tanë të mirë), si dhe me përmendjen e disa ngjarjeve dhe ndodhive në formë analogjie (kijas) duke nxjerrur prej tyre mësim. Po ashtu, në këtë fushë është i dobishëm edhe citimi i imamëve dhe dijetarëve të urtë e të njohur, të cilët janë dalluar për devotshmëri, udhëheqje në fe, fisnikëri, asketizëm, trimëri dhe përkushtim, sipas asaj që e kërkon rasti dhe i përshtatet temës.

Përmbyllja e hutbes: Pasi ligjëruesi (hatibi) të ketë përfunduar me parashtrimin e temës, bën mirë që ta mbyllë hutben e tij me një përmbyllje të përshtatshme, që i bashkon idetë e tij dhe e përmbledh temën, me shprehje të ndryshme dhe në mënyrë të përmbledhur, sepse zgjatja në këtë rast sjell mërzitje dhe e shpërqendron mendjen.

Nuk duhet të përmbajë ide të reja dhe argumente të reja; sepse në këtë rast nuk është përmbyllje, por pjesë e hutbes dhe vazhdim i saj.

Përmbyllja duhet të jetë e fuqishme në shprehje dhe ndikim, sepse është gjëja e fundit që dëgjon dëgjuesi dhe ajo i mbetet në mendje. E nëse përmbyllja është e dobët në strukturë dhe e vakët në parashtrim, atëherë dobia e ligjëratis humbet.

Përmbyllja mund të jetë me ajete kuranore që nuk janë përmendur më parë, të cilat e përmbledhin temën; ajete nxitëse, ndërgjegjësuere, argumentuese e vërtetuese. Mund të jetë edhe një hadith profetik që përcjell të njëjtin mesazh si ajetet kuranore, ose mund të jetë një ripërsëritje e elementeve të hutbes në një stil tjetër dhe në një mënyrë përmbledhëse, të qartë e me ndikim të fortë.

Gjithashtu, janë dy çështje për të cilat ligjëruesi (hatibi) duhet të ketë kujdes: unifikimi i temës dhe risia e ndryshimi.

Unifikimi i temës: duhet të kufizohemi në një temë të vetme, elementet e së cilës të përmbushen,

fjalët të përpunohen dhe qasja të jetë e thellë; sepse larmia e temave dhe shumëllojshmëria e çështjeve në një rast të vetëm i shpërqendron mendjet e njerëzve, bën që njëra të ndikojë në harrimin e tjetrës dhe çon në tejzgjatje të mërzitshme, pasqyrim të zbehtë dhe qasje të cekët.

Risia dhe ndryshimi: kjo nënkupton që hutbet të mos jenë të gjitha rreth temave të përsëritura, pa dalë prej tyre, përkundrazi, ai duhet t'i ndryshojë temat, që ato të përfshijnë të gjitha çështjet e Sheriatit, si: teuhidin, adhurimet, marrëdhëniet, moralin etj.

Të mos i përmbahet një stili apo ritmi të vetëm në ligjërimin e tij, por herë të jetë me stil pyetës e herë me stil pohues, të sjellë shembuj dhe të nxjerrë në pah urtësitë dhe sekretet, duke marrë parasysh realitetin e shoqërisë dhe duke prekur nga afër nevojat e njerëzve, për t'i orientuar dhe ndërgjegjësuar ata në përputhje me ndikimin që këto variacione lënë tek ata¹.

Tema e katërt: Dispozitat që kanë të bëjnë me xhaminë.

Çështja e parë: Përkufizimi i xhamisë.

Xhamia, në terminologjinë fetare, është vendi ku falen pesë namazet e detyrueshme, namazi i

¹ Shih: "Menhexh fi i'dad khutbetil-xhumu'a" i Dr. Salih bin Abdullah bin Humejd: (fq. 22) e në vazhdim.

xhumasë dhe ku thirret ezani. Ky vend është quajtur xhami (mesxhid) sepse ai është vendi ku i bëhet sexhde Allahut të Lartësuar.

Dallimi ndërmjet xhamisë dhe musalasë.

Xhamia është vendi i caktuar për namazet obligative në mënyrë të përhershme dhe i lënë vakëf për këtë qëllim. Ndërsa musal-laja është vendi që përdoret për një namaz të rastit, siç janë vendfaljet në shkolla, institucione, kompani, gjatë udhëtimit etj, dhe nuk është lënë vakëf për pesë namazet dhe aty nuk është sunet falja e namazit të përsëritjes së xhamisë kur hyhet në të, por është sunet vetëm kur hyhet në xhami.

Çështja e dytë: Ndërtimi i xhamisë dhe vlera e saj.

Xhamitë janë vendet më të mira dhe më fisnike në tokë, në to kryhet adhurimi më i mirë, që është Namazi. Allahu i Lartësuar thotë:

﴿فِي بُيُوتٍ أُذِنَ لِلَّهِ أَنْ تُرْفَعَ وَيُذْكَرَ فِيهَا أَسْمُهُ يُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ 36 رَجَالٌ لَا تُلْهِيهُمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَالْأَبْصَارُ 37﴾

"Në xhamitë, që Allahu ka urdhëruar të ngrihen e të përmendet emri i Tij, Atë e lavdërojnë në mëngjes dhe mbrëmje

njerëz, të cilët shitblerja nuk i pengon për të përmendur Allahun dhe të cilët falin namazin dhe japin zekatin dhe të cilët kanë frikë nga Dita (e

Kiametit), kur zemrat dhe shikimet do të jenë të shqetësuara." (En Nur, 36-37)

Allahu i Lartësuar ia ka atribuuar xhamitë Vetes së Tij si shenjë nderimi dhe vlerësimi. Ai thotë:

﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسْجِدَ اللَّهِ أَنْ يُذَكَّرَ فِيهَا اسْمُهُ...﴾

"Kush është më mizorë se ai që pengon të përmendet nëpër xhamitë e Allahut Emri i Tij ..." (El Bekare, 114) Po ashtu Allahu i Lartësuar thotë:

﴿وَأَنَّ الْمَسْجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾ (18)

"Xhamitë i janë kushtuar vetëm Allahut, prandaj mos iu lutni askujt krahas Allahut!" (El Xhin, 18)

Për këtë arsye, ligji islam e ka inkurajuar ndërtimin dhe gjallërimin e tyre material dhe shpirtëror. Për këtë, Allahu i Lartësuar thotë:

﴿إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسْجِدَ اللَّهِ مَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَءَاتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَحْشَ إِلَّا لِلَّهِ فَعَسَىٰ أُولَٰئِكَ أَنْ يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِينَ﴾ (18)

"Faltoret e Allahut i vizitojnë dhe i mirëmbajnë vetëm ata që besojnë Allahun dhe Ditën e Fundit, që falin namazin dhe japin zekatin e që nuk i frikësohen askujt, përveç Allahut. Sigurisht që këta janë në rrugë të drejtë." (Et Teube, 18)

Uthman ibn Afani (Allahu qoftë i kënaqur me të!) transmeton se i Dërguari i Allahut (paqja qoftë mbi të!) ka thënë:

﴿مَنْ بَنَىٰ مَسْجِدًا يَبْتَغِي بِهِ وَجْهَ اللَّهِ بَنَىٰ لِلَّهِ لَهُ مِثْلُهُ فِي الْجَنَّةِ﴾

“Ai që ndërton një xhami duke kërkuar kënaqësinë e Allahut, Allahu do t'i ndërtojë atij një të tillë në Xhenet.” (171)¹

Xhabir ibn Abdullahu (Allahu qoftë i kënaqur me të!) transmeton se i Dërguari i Allahut (paqja qoftë mbi të!) ka thënë:

«مَنْ بَنَى مَسْجِدًا لِلَّهِ كَمَفْحَصِ قَطَاةٍ، أَوْ أَصْعَرَ، بَنَى اللَّهُ لَهُ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ»

“Allahu i ndërton një shtëpi në Xhenet atij që ndërton një xhami për hir të Allahut, qoftë edhe sa foleja e një shpendi, ose edhe më të vogël.” (172)²

Si dhe hadithi i Profetit (paqja qoftë mbi të!):

«وَلَوْ كَمَفْحَصِ قَطَاةٍ»

"qoftë edhe sa foleja e një thëllëze." Pra, bëhet fjalë për vendin që shpendi femër e përgatit në tokë për vezët e saj. Me këtë krahasim është synuar të sillët një shembull sa më simbolik, në mënyrë që askush të mos e nënçmojë pjesën e xhamisë që ai e ka ndërtuar, edhe nëse ajo pjesë është tejet e vogël.

Në këtë shpërblim përfshihet edhe ai që kontribuon në ndërtimin e saj, qoftë edhe me një tullë apo me baltë, ose punon vetë në të, ose paguan rrogën e punëtorëve etj, përmes së cilës njeriu konsiderohet se ka ndihmuar në ndërtimin e xhamisë me trupin apo me pasurinë e tij, duke e bërë këtë për hir të Allahut dhe duke synuar

¹ Transmetuan Buhariu nr. 450 dhe Muslimi nr. 533.

² Transmetoi Ibn Maxheh nr. 738. Busijriu ka thënë në "Zevaid" (1/94): Ky zinxhirë është i saktë.

shpërblimin që rrjedh prej saj, i cili është një shtëpi si ajo ose më e madhe në Xhenet, sepse shtëpia në Xhenet nuk krahasohet me atë të kësaj bote dhe nuk ka asnjë lidhje mes tyre. Kjo gjë e nxit atë njeri, të cilit Allahu i ka dhënë begati, që të nxitojë për të bërë vepra të mira dhe ta shfrytëzojë rastin që i jepet në këtë jetë për të depozituar kështu në jetën e përtejme një vepër, shpërblimin e së cilës do ta gjejë të shumëfishuar te Zoti i tij.¹

Tema e tretë: Vlera e gjallërimit dhe mirëmbajtjes së xhamive.

Gjallërimi dhe mirëmbajtja e xhamive, në kuptimin e përgjithshëm, përfshin dy aspektet e gjallërimit dhe mirëmbajtjes: atë fizik dhe atë shpirtëror. Pra këtu përfshihet ndërtimi i xhamive dhe rinovimi i tyre, ndriçimi dhe shtrimi i tyre me tapete, shërbimi dhe pastrimi, adhurimi i Allahut në to, caktimi i imamëve dhe muezinëve, organizimi i tubimeve të dhikrit, si: mësimi i Kuranit, Fikhut, Tefsirit, Hadithit dhe shkencave të tjera të dobishme islame, sigurimi i mjeteve të jetesës për ata që punojnë në to, lënia e vakëfeve për interesat e tyre, siç është lënia vakëf e banesave për imamin, muezinin, mësuesin dhe nxënësit e dijes, ndërtimin e abdes'haneve dhe gjëra të tjera që janë në dobi dhe interes të xhamive.

¹ Shih: "Kapituj dhe çështje që lidhen me xhamitë" nga Shejh Ibn Xhibrin, Allahu e mëshiroftë! (fq. 14).

Allahu i Lartësuar thotë:

﴿إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسْجِدَ اللَّهِ مَنْ ءَامَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَءَاتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا اللَّهَ فَعَسَىٰ أُولَٰئِكَ أَن يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِينَ﴾ (18)

"Faltoret e Allahut i vizitojnë dhe i mirëmbajnë vetëm ata që besojnë Allahun dhe Ditën e Fundit, që falin namazin dhe japin zekatin e që nuk i frikësohen askujt, përveç Allahut. Sigurisht që këta janë në rrugë të drejtë." (Et Teube, 18)

Ky ajet fisnik dëshmon për besimin atij që i mirëmban xhamitë duke falur namaz në to, duke i pastruar dhe duke riparuar pjesët e tyre të dëmtuara¹.

Çështja e katërt: Pastrimi dhe ruajtja e xhamive nga papastërtitë.

Duke qenë se xhamitë janë vende ku adhurohet Allahu, jemi urdhëruar t'i mirëmbajmë dhe ruajmë nga ndyrësitat dhe papastërtitë, në mënyrë që të jenë të pastra dhe të hijshme.

Shejh Abdurrahman ibn Sa'di (Allahu e pastë mëshiruar!) ka thënë lidhur me komentimin e fjalës së Allahut të Lartësuar:

﴿فِي بُيُوتٍ أُذِنَ لِلَّهِ أَنْ تَرْفَعَ وَيُذَكَّرَ فِيهَا أَسْمُهُ يُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ﴾ (36)

"Në xhamitë, që Allahu ka urdhëruar të ngrihen e të përmendet aty emri i Tij, Atë e lavdërojnë në mëngjes dhe mbrëmje..." (En Nur, 36) Ka thënë:

﴿...أَن تَرْفَعَ وَيُذَكَّرَ فِيهَا أَسْمُهُ...﴾

¹ Shih: "E lejuara dhe e ndaluara në xhami" nga Muhamed el Arfexh (f. 9).

"...të ngrihen e të përmendet aty emri i Tij..." "Kjo pëmbledh normat që kanë të bëjnë me xhamitë; në ngritjen e tyre përfshihet: ndërtimi i tyre, fshirja dhe pastrimi i tyre nga papastërtitë dhe ndyrësitat, ruajtja e tyre nga të çmendurit dhe fëmijët që nuk ruhen nga papastërtitë, si dhe nga jobesimtarët, dhe që të ruhen poashtu nga fjalët e kota dhe nga ngritja e zërave përveçse për përmendjen e Allahut."¹

Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me të!) tregon se një grua me ngjyrë të zezë fshinte xhaminë. I Dërguari i Allahut (paqja qoftë mbi të!) vuri re mungesën e saj, ndaj pyeti për të. Ata i thanë: "Ka vdekur." Ai tha:

«أَفَلَا كُنْتُمْ آذَنْتُمْوَنِي» قَالَ: فَكَانَتْهُمْ صَعَرُوا أَمْرَهَا، فَقَالَ: «دَلُونِي عَلَى قَبْرِهَا» فَدَلُّوهُ، فَصَلَّى عَلَيْهَا، ثُمَّ قَالَ: «إِنَّ هَذِهِ الْقُبُورَ مَمْلُوءَةٌ ظُلْمَةً عَلَى أَهْلِهَا، وَإِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ يُنَوِّرُهَا لَهُمْ بِصَلَاتِي عَلَيْهِمْ»

"Pse nuk më njoftuat?" Me sa duket, ata e kishin nënvlerësuar çështjen e saj, sakaq ai tha: "Më tregoni varrin e saj!" Ata ia treguan dhe ai fali namazin e xhenazes për të. Pastaj tha: "Vërtet, këto varre janë plot errësirë për banorët e tyre dhe vërtet Allahu i Madhëruar ua ndriçon me namazin tim për ta." (176)²

Enesi (Allahu qoftë i kënaqur me të!) tregon: Teksa ishim në xhami me të Dërguarin e Allahut

¹ (Tefsiri i Sadit, fq. 569)

² Transmetuan Buhariu nr. 460 dhe Muslimi nr. 956.

(paqja qoftë mbi të!) erdhi një beduin dhe nisi të urinonte në xhami. Shokët e të Dërguarit të Allahut (paqja qoftë mbi të!) i thanë: "Mos! Mos!", por i Dërguari i Allahut (paqja qoftë mbi të!) u tha:

«لَا تُرْمُوهُ - أَيُّ: لَا تَقْطَعُوا عَلَيْهِ بَوْلَهُ - دَعُوهُ»

"Mos e ndaloni - d.m.th.: mos ia ndërprisni urinimin - lëreni!" Ata e lanë derisa urinoi, pastaj i Dërguari i Allahut (paqja qoftë mbi të!) e thirri dhe i tha:

«إِنَّ هَذِهِ الْمَسَاجِدَ لَا تَصْلُحُ لِشَيْءٍ مِنْ هَذَا الْبَوْلِ وَلَا الْقَدَرِ، إِنَّمَا هِيَ لِذِكْرِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ وَالصَّلَاةِ وَقِرَاءَةِ الْقُرْآنِ»

"Me të vërtetë, këto xhami nuk janë të përshtatshme për asnjë gjë të tillë si urina apo ndyrësitë e tjera, ato janë vetëm për përmendjen e Allahut të Madhërishëm, për faljen e namazit dhe për leximin e Kuranit." Pastaj, ai urdhëroi njërin prej njerëzve, i cili solli një kovë me ujë dhe e hodhi mbi të, d.m.th. e derdhi mbi vendin ku kishte urinuar beduini¹.

Nuk ka asnjë dyshim se urina dhe papastërtitë e ngjashme me të janë ndyrësi, nga të cilat duhet të ruhen xhamitë, pastërtia e të cilave është kusht. Prandaj, xhamitë, shtrojat e tyre dhe pjesët që lidhen me to, si oborret, tarracat etj, duhet të ruhen nga të gjitha papastërtitë dhe duhen pastruar sa herë që ndoten.

¹ Transmetuan Buhariu nr. 219 shkurtimisht dhe Muslimi nr. 285.

Po ashtu, është transmetuar se ato duhet të pastrohen edhe nga papastërtitë, si: gëlbaza, mukoza, pështyma, gjaku, qelbi etj. Transmetohet nga Enes ibën Maliku (Allahu qoftë i kënaqur me të!) se Profeti (paqja qoftë mbi të!) pa një gëlbazë drejt kiblës dhe i erdhi rëndë, saqë iu vërejt në fytyrë. Ai u ngrit, e gërryu me dorën e tij dhe tha:

«إِنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا قَامَ فِي صَلَاتِهِ فَإِنَّهُ يُنَاجِي رَبَّهُ - أَوْ إِنَّ رَبَّهُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْقِبْلَةِ - فَلَا يَزُوقَنَّ أَحَدُكُمْ قِبَلَ قِبْلَتِهِ، وَلَكِنْ عَنْ يَسَارِهِ أَوْ تَحْتَ قَدَمَيْهِ» ثُمَّ أَخَذَ طَرَفَ رِدَائِهِ، فَبَصَقَ فِيهِ ثُمَّ رَدَّ بَعْضَهُ عَلَى بَعْضٍ، فَقَالَ: «أَوْ يَفْعَلْ هَكَذَا»

"Vërtet, kur ndonjëri prej jush qëndron në namaz, ai bisedon me Zotin e tij - ose, vërtet, Zoti i tij është mes tij dhe kibles - prandaj, të mos pështyjë askush prej jush në drejtim të kiblës, por në të majtën e tij ose nën këmbët e tij." Pastaj mori skajin e rrobës së tij, pështyu në të, e fërkoji njërën anë me tjetrën dhe tha: "Ose le të veprojë kështu!" (178)¹

Ka hadithe të shumta që ndalojnë hedhjen e pështymës dhe gëlbazës në xhami. Në disa prej tyre ndalohet të pështyhet në drejtim të kiblës ose në anën e djathtë, ndërsa lejohet të pështyhet në anën e majtë ose nën këmbën e majtë, e pastaj ta fërkojë me këmbë. Pa dyshim që pështyma dhe gëlbaza janë gjëra të pështira për natyrën njerëzore. Prandaj Profeti (paqja qoftë mbi të!) u zemërua kur pa pështymën në drejtim të kiblës në xhami, saqë iu

¹ Transmetuan Buhariu nr. 405 dhe Muslimi nr. 551.

skuq fytyra. Ai e hoqi personalisht dhe pastaj e leu vendin me parfum ose shafran.

Është e ditur se nëse xhamia është e ndërtuar prej balte, heqja e papastërtisë është e lehtë, dhe se ajo mund të groposet në dheun ku ka rënë, ose të hiqet dheu ku ka rënë papastërtia dhe të hidhet jashtë.

Meqenëse xhamitë në kohët e sotme janë, në përgjithësi, të shtruara me pllaka dhe me tapete të pastra, të cilat ndoten nga papastërtitë dhe shenjat e gëlbasës, gjakut, qelbit etj, ngelin në to, për këtë arsye është i domosdoshëm ndalimi i plotë i pështyrjes në to, qoftë mbi tapete, në mure apo mbi pllaka. Prandaj, ai që ka nevojë të pështyjë apo të nxjerrë gëlbasën, duhet të dalë jashtë xhamisë ose të pështyjë në një shami, ose në cepin e rrobës së tij dhe ta palosë, ashtu siç është përmendur në hadith, në mënyrë që xhamia të mbetet e pastër dhe e këndshme.

Aishja, (Allahu qoftë i kënaqur me të!), ka thënë:

«أَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِنَاءِ الْمَسَاجِدِ فِي الدُّورِ، وَأَنْ تُنْظَفَ وَتُطَيَّبَ».

"I Dërguari i Allahut (paqja qoftë mbi të!) urdhëroi që të ndërtohen xhami nëpër lagje, të pastrohen dhe të parfumosen". Sufjani ka thënë: "Ndërtimi i xhamive nëpër lagje", d.m.th.: nëpër fise"¹.

¹ Transmetoi Tirmidhiu nr. 594, shih: "Kapituj dhe çështje që lidhen me xhamitë" (fq. 27)

Çështja e pestë: Gjykimi për ndërtimin e xhamisë mbi varr ose futjen e varrit në xhami.

Nuk lejohet ndërtimi i xhamisë mbi varrin e askujt, cilido qoftë ai, sepse kjo është e ndaluar. Ka thënë Shejhul Islam Ibn Tejmije (Allahu e mëshiroftë!): "Imamët janë pajtuar se nuk ndërtohet xhamia mbi varre, sepse Profeti (paqja qoftë mbi të!) ka thënë:

«إِنَّ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ كَانُوا يَتَّخِذُونَ الْقُبُورَ مَسَاجِدَ، أَلَا فَلَا تَتَّخِذُوا الْقُبُورَ مَسَاجِدَ؛ فَإِنِّي نَهَيْتُكُمْ عَنْ ذَلِكَ».

"Vërtet, ata që ishin para jush i shndërronin varret në faltore. Pra, mos i shndërroni varret në faltore, sepse unë ua kam ndaluar këtë!"

Dhe janë pajtuar gjithashtu se nuk lejohet varrosja e të vdekurit në xhami, e nëse xhamia ka ekzistuar para varrosjes, atëherë duhet të ndryshohet: ose me rrafshimin e varrit, ose me zhvarrosjen e tij nëse është varr i ri.

E nëse xhamia është ndërtuar pas varrit: atëherë ose të zhvendoset xhamia, ose të hiqet forma e varrit, ngase në xhaminë që është mbi varr nuk falet namazi, as farz e as nafile; sepse kjo gjë është e ndaluar"¹.

Prej argumenteve lidhur me këtë çështje, përveç asaj që ka përmendur Shejhul-Islam (Allahu e

¹ "Mexhmuë el-Fetava" 22/194.

mëshiroftë!), është dhe transmetimi i Aishes dhe Abdullah ibn Abasit (Allahu qoftë i kënaqur me ta!), të cilët kanë thënë: "Kur të Dërguarin e Allahut (paqja qoftë mbi të!) e kapluan dhimbjet e vdekjes (d.m.th. iu afrua vdekja), e mbulonte fytyrën me këmishën e tij. E, kur i pushonin dhimbjet, e zbulonte fytyrën. Duke qenë në këtë gjendje, tha:

«لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْيَهُودِ وَالنَّصَارَى، اتَّخَذُوا قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ»

"Allahu i mallkoftë hebrenjtë dhe të krishterët! Ata i shndërruan varret e të dërguarve në faltore!" Me këtë ai paralajmëronte nga të vepruarit si ata.¹

Profeti (paqja qoftë mbi të!), gjatë kohës kur ishte në agoninë e vdekjes, ka sqaruar se Allahu i Lartmadhëruar i mallkoi hebrenjtë dhe të krishterët për shkak se i kthyen varret e profetëve të tyre në faltore, dhe se kjo ishte prej traditës së jobesimtarëve të mëparshëm. Ai e bëri këtë me qëllim që ta paralajmërojë umetin e tij nga përngjasimi me ta dhe t'ua mbyllë derën e shirkut dhe adhurimit të dikujt tjetër pos Allahut.

Nga Aishja, nëna e besimtarëve (Allahu qoftë i kënaqur me të!), përcillet se Umu Habibe dhe Umu Seleme i përmendën Profetit (paqja qoftë mbi të!) një kishë që e kishin parë në Abisini, në të cilën kishte piktura (të frymorëve), dhe ai tha:

¹ Transmetuan Buhariu nr. 435 dhe Muslimi nr. 531.

«إِنَّ أَوْلَٰئِكَ إِذَا كَانَ فِيهِمُ الرَّجُلُ الصَّالِحُ قَمَاتَ، بَنَوْا عَلَى قَبْرِهِ مَسْجِدًا، وَصَوَّرُوا فِيهِ تِلْكَ الصُّورَ، فَأَوْلَٰئِكَ شِرَارُ الْخَلْقِ عِنْدَ اللَّهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ»

"Ata, kur u vdes ndonjë burrë i devotshëm, mbi varrin e tij ndërtojnë faltore dhe vizatojnë brenda saj piktura të atilla. Ata janë krijesat më të këqija tek Allahu Ditën e Kiametit!" (182)¹

Po ashtu Aishja (Allahu qoftë i kënaqur me të!) tregon se i Dërguari i Allahut (paqja qoftë mbi të!) ka thënë gjatë sëmundjes së tij, nga e cila nuk u ngrit më:

«لَعَنَ اللَّهُ الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى اتَّخَذُوا قُبُورَ أَنْبِيَائِهِمْ مَسَاجِدَ»

"Allahu i mallkoftë hebrenjtë dhe të krishterët! Ata i shndërruan varret e profetëve të tyre në faltore." Po të mos ishte kjo, varri i tij do të ekspozohej, por ai kishte frikë mos (varri i tij) shndërrohej në faltore.²

Çështja e gjashtë: Gjykimi për zbukurimin e xhamisë.

Nuk është e pëlqyeshme të zbukurohen xhamitë dhe as mburrja me to. Buhariu ka përmendur se Abdullah ibn Abbasi (Allahu qoftë i kënaqur me të!) ka thënë: "Do t'i zbukuroni ato ashtu siç i zbukuruan hebrenjtë dhe të krishterët."

¹ Transmetuan Buhariu nr. 427 dhe Muslimi nr. 528.

² Transmetuan Buhariu nr. 1390 dhe Muslimi nr. 529.

Enes ibn Maliku (Allahu qoftë i kënaqur me të!) tregon: "Do të mburren me to, por do t'i frekuentojnë shumë pak!"

Ai (Buhariu) ka përmendur se Umeri (Allahu qoftë i kënaqur me të!) urdhëroi dikë të ndërtojë xhamitë dhe i tha: "Strehoi njerëzit nga shiu, dhe ruhu se mos i ngjyros me të kuqe apo të verdhë, se kështu i vë në sprovë njerëzit!"¹.

Në këto kohë është shtuar shumë mburrja me xhamitë dhe njerëzit e kanë tepruar në zbukurimin e tyre dhe kanë bërë shpenzime të mëdha për to. Dijetarët kanë dhënë fetva për lejimin e lyerjes së tyre, nëse lyhen edhe banesat e shtëpitë, në mënyrë që xhamitë të mos duken të thjeshta e të pavlera në krahasim me shtëpitë dhe banesat, por pa e tepruar dhe ekzagjeruar në zbukurime, ngjyra dhe bojëra, dhe në shumëllojshmërinë e shpenzimeve për qeramikë, pllaka e shtresa, për të cilat nuk ka nevojë, duke ditur se ka xhami që kanë nevojë për mirëmbajtjen më elementare, kështu që pasuria duhet të shpenzohet për mirëmbajtjen e atyre xhamive.

Abdullah ibn Umeri (Allahu qoftë i kënaqur me të!) tregon se

«أَنَّ الْمَسْجِدَ كَانَ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ مَبْنِيًّا بِاللَّيْنِ، وَسَقْفُهُ الْجَرِيدُ، وَعُمْدُهُ خَشَبُ النَّخْلِ، فَلَمْ يَزِدْ فِيهِ أَبُو بَكْرٍ شَيْئًا، وَزَادَ فِيهِ عُمَرُ وَبَنَاهُ عَلَى بُنْيَانِهِ فِي عَهْدِ

¹ Këto i ka përmendur Buhariu në "Sahihun" e tij, pa zinxhirë të plotë në formë pohuese (1/96-97).

رَسُولُ اللَّهِ ﷺ بِاللَّيْلِ وَالْجَرِيدِ وَأَعَادَ عُمْدَهُ خَشَبًا، ثُمَّ غَبَّرَهُ عُثْمَانُ فَرَادَ فِيهِ زِيَادَةً كَثِيرَةً، وَبَنَى جِدَارَهُ بِالْحِجَارَةِ الْمَنْقُوشَةِ وَالْقَصَّةِ، وَجَعَلَ عُمْدَهُ مِنْ حِجَارَةٍ مَنْقُوشَةٍ وَسَقَّفَهُ بِالسَّاجِ».

xhamia në kohën e të Dërguarit të Allahut (paqja qoftë mbi të!) ishte e ndërtuar me baltë, çatia e saj ishte me degë palme dhe shtyllat e saj ishin prej druri të palmës. Ebu Bekri nuk i shtoi asgjë, ndërsa Umeri e zgjeroi sipas strukturës së saj në kohën e të Dërguarit të Allahut (paqja qoftë mbi të!) me baltë dhe degë palme, dhe i bëri sërish shtyllat prej druri. Pastaj e ndryshoi Uthmani, i cili bëri në të një zgjerim të madh; i ndërtoi muret e saj me gurë të gdhendur dhe suva, shtyllat i bëri prej guri të gdhendur dhe çatinë me dru tiku"¹.

Dijetari Abdulaziz ibn Bazi (Allahu e mëshiroftë!) thotë: "Veprimi i Uthmanit (Allahu qoftë i kënaqur me të!) dëshmon për rregullimin e xhamisë me gurë të gdhendur, me dru të mirë dhe me suva. Pra nuk ka gjë të keqe në këtë, edhe pse mënyra e të jetuarit e selefëve është më parësore dhe më e mirë. Por, nëse njerëzit i zbukurojnë banesat e tyre dhe largohen nga ndërtesat e vjetra, dhe lënia e xhamisë në gjendjen e saj të vjetër mund t'i largojë ata nga namazi dhe nga tubimi në xhami, atëherë nuk ka asgjë të keqe të veprohet ashtu siç veproji Uthmani (Allahu qoftë i kënaqur me të!) për t'i inkurajuar njerëzit që të frekuentojnë xhaminë.

¹ Transmetoi Buhariu nr. 446.

Ndërsa për t'u mburrur, jo. Gjithashtu është e papëlqyeshme të shkruhet në muret e xhamisë, është më mirë që ajo të jetë e thjeshtë"¹

Çështja e shtatë: Gjykimi për hyrjen e jobesimtarit në xhami.

Muslimanëve u ndalohet të lejojnë një jobesimtar të hyjë në Xhaminë e Shenjtë e as në territorin e shenjtë përreth saj. Argument për këtë është Fjala e Allahut të Lartësuar:

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ بَعْدَ عَامِهِمْ هَذَا...)

"O besimtarë! Në të vërtetë, idhujtarët janë të papastër (për shkak të besimit të kotë), prandaj të mos i afrohen më Xhamisë së Shenjtë pas këtij viti...!" (Et Teube, 28) Ndërsa sa i takon xhamive të tjera, nëse ata futen në to për një qëllim të lejuar fetarisht, atëherë nuk ka ndonjë pengesë për këtë, si për shembull: të pyesin rreth Islamit, ose për ndonjë punë që lidhet me xhaminë ose me interesat e muslimanëve, ose për të dëgjuar ndonjë këshillë, ose për një çështje tjetër të lejuar siç është pirja nga uji që gjendet brenda në xhami etj. Në raste të tilla hyrja e tyre në xhami lejohet, sepse Profeti (paqja qoftë mbi të!) e ka lidhur Thumame ibn Uthalin në një nga shtyllat e xhamisë. Transmetohet nga Ebu Hurejra (Allahu qoftë i kënaqur me të!) se ka thënë:

¹ Marrë nga libri "El-Mesaxhid" i Kahtanit (fq. 71).

«بَعَثَ النَّبِيُّ ﷺ خَيْلًا قَبْلَ نَجْدٍ، فَجَاءَتْ بِرَجُلٍ مِنْ بَنِي حَنِيفَةَ يُقَالُ لَهُ ثُمَامَةُ بْنُ أُثَالٍ، فَرَبَطُوهُ بِسَارِيَةٍ مِنْ سَوَارِي الْمَسْجِدِ فَخَرَجَ إِلَيْهِ النَّبِيُّ ﷺ فَقَالَ: «مَا عِنْدَكَ يَا ثُمَامَةُ؟» فَقَالَ: عِنْدِي خَيْرٌ يَا مُحَمَّدُ، إِنْ تَقْنُطُنِي تَقُنُّ لِي دَا دِمَ، وَإِنْ تُنْعِمَ تُنْعِمَ عَلَيَّ شَاكِرٍ، وَإِنْ كُنْتَ تُرِيدُ الْمَالَ فَسَلْ مِنْهُ مَا شِئْتَ، فَتَرَكَهُ حَتَّى كَانَ الْعَدَى...» الْحَدِيث.

"Profeti (paqja qoftë mbi të!) dërgoi një grup kalorësish drejt Nexhdit, të cilët sollën një burrë nga fisi Beni Hanife, me emrin Thumame ibn Uthal, dhe e lidhën në njërën prej shtyllave të xhamisë. Profeti (paqja qoftë mbi të!) e takoi atë dhe e pyeti: 'Çfarë ke për të thënë, o Thumame?' Ai u përgjigj: 'Prej meje ke vetëm të mira, o Muhamed. Nëse më vret, ke vrarë dikë që është në gjak me ju. Nëse më fal, i ke bërë mirë një mirënjohësi. E nëse dëshiron pasuri, kërko sa të duash!' Profeti (paqja qoftë mbi të!) e la deri të nesërmen..."¹

Në xhami hyri dhe delegacioni i Nexhranit, të cilët ishin të krishterë². Dhe te Profeti (paqja qoftë mbi të!) teksa ishte në xhami, hyri Dimam ibn Thalebe. Në lidhje me këtë, Enes ibn Maliku (Allahu qoftë i kënaqur me të!) tregon:

«بَيْنَمَا نَحْنُ جُلُوسٌ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ فِي الْمَسْجِدِ دَخَلَ رَجُلٌ عَلَى جَمَلٍ فَأَلْحَاخَهُ فِي الْمَسْجِدِ ثُمَّ عَقَلَهُ، ثُمَّ قَالَ لَهُمْ: أَيُّكُمْ مُحَمَّدٌ، وَالنَّبِيُّ ﷺ مُتَكِيٌّ بَيْنَ ظَهْرِهِمْ، فَقُلْنَا: هَذَا الرَّجُلُ الْأَبْيَضُ الْمُتَكِيُّ، فَقَالَ لَهُ الرَّجُلُ: ابْنُ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ، فَقَالَ لَهُ النَّبِيُّ ﷺ: «قَدْ أَجَبْتُكَ»، فَقَالَ الرَّجُلُ لِلنَّبِيِّ ﷺ: إِنِّي سَأَلْتُكَ فَمَشَدِدٌ عَلَيْكَ فِي السُّؤَالِ فَلَا تَجِدُ عَلَيَّ فِي نَفْسِكَ، فَقَالَ: «سَلْ عَمَّا بَدَا لَكَ...» إِلَى أَنْ قَالَ: فَقَالَ الرَّجُلُ: أَمَنْتُ بِمَا جِئْتُ بِهِ وَأَنَا رَسُولٌ مِّنْ وَرَائِي مِنْ قَوْمِي، وَأَنَا ضِمَامُ بْنُ ثَعْلَبَةَ أَخُو بَنِي سَعْدِ بْنِ بَكْرِ»

¹ Shënon Buhariu dhe Muslimi.

² Shënon Buhariu dhe Muslimi.

“Teksa një ditë rrinim ulur me Profetin (paqja qoftë mbi të!) në xhami, hyri një burrë hipur në deve, i cili, pasi e uli dhe e lidhi devenë, pyeti: 'Cili prej jush është Muhamedi?' Profeti (paqja qoftë mbi të!) ishte në mesin tonë, i mbështetur. I thamë: 'Ja, ky burri i bardhë (fytyrëndritur), që po rri mbështetur.' O nipi i Abdulmutalibit, - iu drejtua njeriu. - 'Urdhëro', - tha Profeti (paqja qoftë mbi të!). - Do të të bëj disa pyetje dhe do të jem i ashpër në pyetje, andaj mos u hidhëro. - 'Pyet çfarë të duash', - i tha Profeti (paqja qoftë mbi të!). Pas pyetjeve ai tha: 'Besova në tërë atë tek e cila ti thërret. Mua më ka dërguar populli im. Unë jam Dimam ibn Thalebe nga fisi i Sad ibn Bekrit.'” (189)¹

Kjo ishte ajo që patëm mundësi të paraqesim rreth njohurive dhe rregullave që duhet t'i dijnë muezini, Imami dhe Hatibi, si dhe rreth dispozitave që lidhen me xhamitë. I porosisim muezinin, imamin dhe hatibin për t'u pajisur me devotshmëri ndaj Allahut të Lartësuar, me zell në kërkimin dhe përhapjen e diturisë.

Suksesi vjen vetëm prej Allahut. Salavatet dhe selamet qofshin mbi Profetin tonë Muhamedin, familjen dhe të gjithë shokët e tij, dhe lutja jonë e fundit është: Falënderimet i takojnë Allahut, Zotit të botëve.

¹ Transmeton Buhariu. Shih: "Përmbledhje e fetvave dhe artikujve" të Ibn Bazit, vëllimi i tetë, "Gjykimi për hyrjen e jobesimtarëve në xhamia", dhe "Fetvatë e Komisionit të Përherhëm" 6/276.

Disa referenca të dobishme për muezinin, imamin dhe hatibin:

"Ezani dhe ikameti", Dr. Said ibn Ali ibn Vehf el-Kahtani, Botuesi: Shtypshkronja Safir, Riad.

"Rregullat e imamllekut dhe të pasimit në namaz", Dr. Abdulmuhsin el-Munif.

"Imamlleku në namaz në dritën e Librit dhe Sunetit", Seid bin Ali bin Vehf el-Kahtani.

"Metoda e hutbes së xhumasë", nga Abdullah ibn Dajfullah Er-Ruhejli, Botuesi: Ministria e Çështjeve Islame, Thirrjes dhe Udhëzimit, Mbretëria e Arabisë Saudite.

"Imamlleku në namaz - Kuptimi, vlerat, llojet, normat dhe rregullat në dritën e Kuranit dhe Sunetit", nga Dr. Seid ibën Ali ibën Vehf el-Kahtani, Botuesi: Shtypshkronja Sefir, Riad.

"Hutbet e xhumasë dhe përgjegjësitë e ligjëruesve", Përgatiti: Këshilli i Thirrjes dhe Udhëzimit, Ministria e Çështjeve Islame, Thirrjes dhe Udhëzimit, Mbretëria e Arabisë Saudite.

"Hutbja e xhumasë në Kuran dhe Sunet", nga Abdurrahman ibën Muhamed el-Hamd, Botuesi: Ministria e Çështjeve Islame, e Thirrjes dhe Udhëzimit, Mbretëria Arabe Saudite.

"Hutbja e xhumasë dhe dispozitat e saj juridike", nga Abdulaziz bin Muhamed bin Abdullah el-Huxhejlan, Botuesi: Ministria e Çështjeve Islame,

Thirrjes dhe Udhëzimit, Qendra e Kërkimeve dhe Studimeve Islame.

"Hutbja e xhumasë dhe roli i saj në edukimin e umetit" nga Abd el-Gani Ahmed Xhebr Muz'hir, Botuesi: Ministria e Çështjeve Islame, Davetit dhe Udhëzimit, Mbretëria e Arabisë Saudite.

"Pesëdhjetë këshilla dhe porosi për të qenë një ligjërues i suksesshëm", nga Emir bin Muhamed el-Medri, i publikuar në uebsajtin e Ministrisë së Çështjeve Islame, Thirrjes Islame dhe Udhëzimit, Mbretëria e Arabisë Saudite.

"Namazi i xhumasë - Kuptimi, kushtet, vlerat, veçoritë, etiketa dhe normat në dritën e Kuranit dhe Sunetit", nga Dr. Seid bin Ali bin Vehf el-Kahtani, Botuesi: Shtypshkronja Sefir, Riad.

"Minberi i xhumasë, amanet dhe përgjegjësi", nga Abdullah bin Muhamed bin Humejd, Botuesi: Ministria e Çështjeve Islame, Da'ves dhe Udhëzimit, Mbretëria e Arabisë Saudite.

"Metodologjia e përgatitjes së hutbes së xhumasë", nga Dr. Salih bin Abdullah bin Humejd, Botuesi: Ministria e Çështjeve Islame, Davetit dhe Udhëzimit, Mbretëria e Arabisë Saudite.

"Mesazhe për imamët dhe muezinët", nga Shejh Abdullah bin Salih el-Feuzan, Dar Ibn el-Xheuzi.

"Mesazh për imamët e xhamive, muezinët dhe xhematlinjtë", nga Shejkh Abdullah ibn Xharullah el-Xharullah.

"Enciklopedia Kuvajtiane e Fikhut; kapitujt e
hutbes, imametit, ezanit dhe xhamive"

Përmbajtja

Përmbledhje e dobishme rreth dispozitave të muezinit, imamit, hatibit dhe xhamive.	2
Përmbledhje e dobishme rreth dispozitave të muezinit, imamit, hatibit dhe xhamive.	2
Tema e parë: Dispozitat e ezanit dhe ikametit.	3
Çështja e parë: Përkufizimi i ezanit dhe ikametit.	3
Çështja e dytë: Gjykimi fetar mbi Ezanin dhe Ikametin.	4
Çështja e tretë: Vlerat e ezanit dhe ikametit.	6
Çështja e katërt: Kushtet e vlefshmërisë së ezanit dhe ikametit.	9
Çështja e pestë: Cilësitë që duhet të plotësojë muezini.	12
Çështja e gjashtë: Forma e ezanit dhe ikametit.	17
Çështja e shtatë: Çfarë duhet të thotë ai që e dëgjon ezanin dhe cila është lutja që ai duhet të bëjë në fund të ezanit?	21
Çështja e tetë: Gjykimi fetar për daljen nga xhamia pas ezanit.	26
Çështja e nëntë: Sa është koha ndërmjet ezanit dhe ikametit?	26
Çështja e dhjetë: Përgjegjësia e muezinit dhe normat e tij.	27
Tema e dytë: Rregullat e imamllekut.	30
Çështja e parë: Përkufizimi i imamllekut (prijë në namaz).	30
Çështja e dytë: Legjitimiteti i imamllekut dhe vlera e tij.	31
Disa prej vlerave të imamllekut janë:	31
Çështja e tretë: Kush është më i denjë për të prirë në namaz?	33
Çështja e katërt: Kush e ka të ndaluar imamllekun?	37
Çështja e pestë: Rastet kur imamlleku është i papëlqyeshëm.	40

Çështja e gjashtë: Pozicioni i imanit ndaj atyre që falen pas tij.	42
Çështja e shtatë: Bërja e veprimeve para imanit.	44
Çështja e tetë: Rregulla të ndryshme lidhur me imamllëkun dhe xhematin.	46
Çështja e nëntë: Sunetet që duhet t'i kryejë imami.	48
Çështja e dhjetë: Kriteret e imanit.	52
Cilësitë kryesore intelektuale të imanit:	54
Cilësitë më të rëndësishme morale:	56
Tema e tretë: Namazi i xhumasë dhe hutbja e saj.	63
Çështja e parë: Namazi i xhumasë.	63
Pika e parë: Kuptimi i namazit të xhumasë dhe koha e tij: ...	63
Çështja e dytë: Dispozita e namazit të xhumasë, dhe kush e ka për detyrë ta falë?	65
Pika e tretë: Forma e faljes së namazit të xhumasë.	68
Pika e katërt: Kur konsiderohemi se e kemi arritur namazin e xhumasë?	70
Pika e pestë: Veprat e ndaluara dhe të papëlqyeshme në ditën e xhumasë.	71
Pika e gjashtë: Sunetet e xhumasë.	74
Pika e shtatë: Namazet vullnetare në ditën e xhumasë.	80
Çështja e dytë: Hutbja e xhumasë.	81
Pika e parë: Çfarë është hutbja e xhumasë?	81
Pika e dytë: Dispozita e hutbes.	82
Pika e tretë: Kushtet e hutbes.	83
Pika e katërt: Shtyllat e hutbes.	85
Pika e pestë: Sunetet e hutbes.	86
Pika e gjashtë: Përkthimi i hutbes së xhumasë.	91
Pika e shtatë: Cilësitë e ligjëruesit.	92

Cilësitë më të rëndësishme shkencore që duhet të gjenden te ligjëruesi (hatibi):	94
Cilësitë më të rëndësishme morale:.....	97
Pika e tetë: Normat e hutbes (ligjëratës) dhe të ligjëruesit.	104
Pika e nëntë: Qëllimi dhe objektivat e hutbes.	105
Pika e dhjetë: Mënyra e përgatitjes së hutbes.	107
Tema e katërt: Dispozitat që kanë të bëjnë me xhaminë... ..	111
Çështja e parë: Përkufizimi i xhamisë.	111
Dallimi ndërmjet xhamisë dhe musalasë.....	112
Çështja e dytë: Ndërtimi i xhamisë dhe vlera e saj.....	112
Tema e tretë: Vlera e gjallërimit dhe mirëmbajtjes së xhamive.	115
Çështja e katërt: Pastrimi dhe ruajtja e xhamive nga papastërtitë.....	116
Çështja e pestë: Gjykimi për ndërtimin e xhamisë mbi varr ose futjen e varrit në xhami.	121
Çështja e gjashtë: Gjykimi për zbukurimin e xhamisë.....	123
Çështja e shtatë: Gjykimi për hyrjen e jobesimtarit në xhami.	126
Disa referenca të dobishme për muezinin, imamin dhe hatibin:.....	129